



KARYS

1958
KOVAS —
MARCH



KARYS

1958 M.

Nr. 3 (1340)

Redaktorius **Zigmas Raulinaitis**
 Redaktoriaus pavaduotojas **Stasys Butkus**
 Kalbinę dalį redaguoja **Kazys Kepalas**

Dailiosios literatūros dalį redaguoja
Vincas Jonikas
 Administratorius **Leonas Bileris**
 *
 L. V. S. Ramovė New Yorko Skyrius

Atskirus skyrius redaguoja:
Balys Brazdžionis — Lietuviai Kariai
 Laisvajame Pasaulyje,
Romas Kezys — Kariai ir Jaunimas,
Justinas Liaukus — Karinės žinios,
 L. S. S. T. — Tremties Trimitas.
Kunigunda Kodatienė—Saulė Tremtyje

TURINYS

Bendradarbiai

iz. Girtis — Vlodo Putvio paminklas atidengtas V. D. Karo Muzėjaus sodelyje 1938 m.	Viršelis
O. Urbonas — Karolis XII ir kautynės ties Klišovu 1702 m.	69
Lietuvos žemėlapis iš 1635 m.	75
J. Skardis — Civilinių apsauga būsimame kare	76
H. Apuokas — Mačiau žuvusį Amerikos ltn. S. J. Harris	78
S. Jakštas — Stasys Butkus — Sukaktuvininkas	82
A. Bernotas — čypiškė — novelė	83
P. Dirkis — Vienos sukakties akivaizdoje	87
K. Kepalas — Hėrodoto Istorijos	88
Tremties Trimitas	90
Šaulė Tremtyje	93
Kariai ir Jaunimas	95
Lietuviai kariai laisvajame pasaulyje	96
Karinės žinios	97
Veteranų veikla	102

K. Ališauskas, P. Alšėnas, J. Apyrubis, V. Augustinas, A. Balčiūnas, B. Balčiūnas, A. Bernotas, P. Bliumas, P. Būtėnas, E. Čekienė, P. Dirkis, K. Jankūnas, V. K. Jonynas, J. Juodis, J. Almis Jūragis, Dr. K. Jurgėla, P. Jurgėla, J. Kiaunė, A. Levickis, Marių žuvėdra, Nelė Mazalaitė, J. Mikštas, J. Mikuckis, Vl. Mingėla, T. Papartis, V. Perminas, P. Plechavičius, A. Rėklaitis, V. Raulinaitis, J. Skardis, A. Sodaitis, Dr. V. Sruogienė, Mag. Hist. K. Stalšanas, J. Šarūnas, E. Šulaitis, V. Šventoraitis, J. Tumas, O. Urbonas, Kun. Dr. S. Valiušaitis, J. Vėgelis, V. Vilkuitytė-Gedvilienė, B. Vrublevičius.

ATSTOVAI: Albinas Baranauskas, Vokietija. Balys Brazdžionis, Chicago, Ill. Andrius Mart, Cieminis, Rochester, N. Y. N. Cininas, Sydney, Australija. Stasys Misiūnas, Omaha, Nebr. Jonas Citavičius, Cleveland, Ohio. V. Šalkūnas, Australija. Morkus Šimkus, Baltimore, Md. Kazys Trečiokas, Newark, N. J.

PLATINTOJAI JUNGTYNĖSE AMERIKOS VALSTYBĖSE:

Baltimore, Md.—K. Bradūnas,
 Boston, Mass.—“Baltic Florists”,
 Brockton, Mass.—A. Mantautas,
 Chicago, Ill.—J. Karvelis, “Marginiai”, Ramanauskas.
 Cleveland, Ohio—V. Ročiūnas,
 Detroit, Mich.—Vl. Mingėla, “Neringa”, V. Perminas,
 Grand Rapids, Mich.—J. Belinis,
 Los Angeles, Calif.—V. Prižgintas,
 Omaha, Nebr.—Elz. Ribokienė,
 Philadelphia, Pa.—A. Impulevičius,
 Newark, N. J.—Kazys Trečiokas,
 Rochester, N. Y.—P. Saladžius,
 A. Sabalis,
 Waterbury, Conn.—V. Vaitkus.

KANADOJE:

Hamilton, Ont.—J. Pleinys,
 Z. Orvidas,
 London, Ont.—Vyt. Repšys,
 St. Catherines, Ont.—J. Vyšniauskas,
 Toronto, Ont.—V. Aušrotas, A. Kuolas, “Parish Library”; J. Smolskis,
 Br. Žolpys,
 Montreal, Que.—“Parish Library”,
 A. Žukas.

ANGLIJOJE:

J. Bružinskas, 46 Springcliffe,
 Bradford 8, Yorks.
 D. Daunoraitė, 49 Thornton Ave.,
 London, West 4, Great Britain.
 K. Rožanskas, 35 Storer St.,
 Nottingham.
 Santarvė, 46 Aberdare, Gdns.,
 London, N. W. 6, Gt. Britain.

AUSTRALIJOJE:

N. Butkūnas, 9 Cowper St.,
 St. Kilda, Vic.
 N. Cininas, 97 Boyd St., Cabramatta,
 NSW.
 E. Stašys, 72 Canterbury Rd.,
 Canterbury, Suburb, NSW.
 Pr. Zenkevičius, 181 Victoria St.,
 N. Geelong, Vic.

VENEZUELOJE:

Tėvų Kelias, Apartado 369,
 Caracas, Venezuela, SA.

VOKIETIJOJE:

Alb. Baranauskas, Kaiserslautern,
 Postschliessfach 232, W. Germany.

THE WARRIOR, magazine for the veterans, of Lithuanian descent and for Lithuanians in the wide world. Published monthly except July and August by “KARYS”, 916 Willoughby Ave., Brooklyn 21, N. Y., U.S.A. Subscription \$6.00 per year. Single copy 60 cents. Entered as second-class matter at the Post Office, Brooklyn, N. Y. OFFICE OF PUBLICATION: 916 Willoughby Ave., Brooklyn 21, N. Y.

Isteigtas Lietuvoje 1919—
Nepriklausomybės kovų—
metais

KARYS

Atgavintas Jungt. Ameri-
kos Valstybėse 1950
metais

PASAULIO LIETUVIŲ KARIŲ - VETERANŲ MĖNESINIS ŽURNALAS

Nr. 3 (1340)

KOVAS - MARCH

1958

KAROLIS XII LIETUVOJE IR KAUTYNĖS TIES KLIŠOVU 1702 M.

O. URBONAS

IVADAS

Mano studijoje "Lietuvos senosios vėliavos Švedijoje", 1956 m. Karys Nr. Nr. 3 ir 4, yra nurodyta, kad lietuviškosios vėliavos su Vyties ženklais, pagal švedų archyvinius davinius, buvo paimtos kautynėse ties Klišovu (Kliszow) 1702 metais liepos 9 dieną. Čia susikovė saksoniečio Augusto II ir lenkų karūnos kariuomenės su švedų kariuomene, kuriai vadovavo Karolis XII.

Žinant kokios kariuomenės susikovė, normalu būtų manyti, jog lietuvių daliniai, tada savo vėliavų nustoję, kovojo lenkų karūnos kariuomenės sudėty. Tikrumoje taip nebuvo.

Betyrinėdamas švedų archyvus, suradau du idomių dokumentus: saksoniečių kariuomenės išdėstymą prieš kautynes ir Augusto II "ordre de bataille". Abu šie dokumentai buvo švedu rasti pr kautynių Augusto II štabe. Ir čia paaiškėjo tas idomus dalykas, kad lietuviai kovojo ne lenkų, bet saksoniečių kariuomenės sudėty. Tas paaiškina ir keistas "lietuviškus" vardus pulkų vadų, kurie lietuviams vadovavo. Tie vadai buvo von der Goltz ir Šteinau.

Išaiškinti šitą neįprastą įvykį teko peržiūrėti visą krūvą archyvinių bylų ir dokumentų, kurių studijų išdava ir yra šis mano darbas.

BŪKLĖ LIETUVOJE PRIEŠ KARĄ

17 a. galas ir 18 a. pradžia buvo Lietuvai ypatingai nelaimingi. Kilęs su švedais karas užtiko Lietuvą visiškos anarchijos būklėje.

Nelaimės Lietuvoje prasidėjo Jono Sobieskio viešpatavimo pabaigoje ir joms pradžia davė kilusi kova tarp Lietuvos hetmano K. Sapiegos ir Vilniaus vyskupo Bžostausko. Trumpai paėmus, tos kovos eiga vystėsi sekančiai: anais laikais Lietuvos hetmanas (priešingai Lenkijos įstatymams) turėjo kariuomenėje beveik neaprežtą valdžią. Jis turėjo teisę statyti kariuomenę kur ir kada norėjo ir teisę, tai kariuomenei išlaikyti, apdėti gyventojus tam tikru mokesčiu. Nuo to mokesčio buvo paliausoti tik katalikų ir unitų dvasininkai.

Daugiau kaip 10 metų Sapiega šito mokesčio iš dvasininkų nereikalavo. Bet štai, prireikus jam tam

tikros sumos pinigų, jis nutarė juos išreikalauti iš dvasininkijos. Tėkiu sprendimu Vilniaus vyskupas Bžostauskas liko be galo nepatenkintas ir pinigų išjėščkojimui pasipriešino. Kilo kova, kuri greit tiek išsprotė, kad Bžostauskas įsakė bažnyčioms ir vienuolynams ekskomunikuoti Sapiegą ir jį bažnyčią neįleisti. Tačiau kunigai ir vienuolynai nepaklausė jo, ir dėl to Bžostauskas įsakė uždaryti bažnyčias. Ir vyskupas, ir Sapiega pakartotinai skundėsi karaliui ir popiežiui, kuriems, galų gale, pavyko tą kovą sušėninti, bet galutinai sutaukinti Sapiegą su Bžostausku nepasisekė. Nepaykanta pasiliko ir, pirmiausia pragai pasitaikius, suiepsnojo iš naujo.

1696 m. birželio 17 d. Jonas Sobieskis mirė.

Naujo karaliaus rinkimai paprastai užtrukdavo gan ilgai. Tarpvaldžio laikui Lietuvoje ir Lenkijoje, visose pavių seimeliuose (kur dalyvaudavo vien bajorai), buvo renkami taip vadinamieji kapturos teismai, nes normalūs teismai visam tam laikui būdavo uždarami ir nebeveikė. Tuose kapturos teismuose būdavo sprendžiamos visos bajorų kriminalinės ir civilinės bylos, ir šita teisė buvo vadinama "libera captura" (tie teismai buvo panaikinti 1768 m.).

Sapiega, kariuomene pasirėmęs, privertė paskirti kapturos teismo pirmininku ir Žemaitijos maršalu savo sūnų Jurgį. Tuo paskyrimu buvo labai nepatenkinta Oginskių šeima, nes ji numatė, kad po šito paskyrimo visa valdžia Lietuvoje susikoncentruos Sapiegos rankose.

Apie Oginskių šeimos nepasitenkinimą sužinojęs vyskupas Bžostauskas, kuris savo neapykantą Sapiegai nuslopinti negalėjo ir nenorėjo, nusprendė tą nepasitenkinimą išnaudoti, kad atkeršytų savo senam priešui Sapiegai. Per Žemaitijos vyskupą Krispiną jis suėjo į ryšius su Oginskiais ir greit savo tikslo pasiekė: tarp Sapiegos ir Oginskių kilo kova.

Iš Oginskių šeimos pirmas pradėjo kovą prieš Sapiegą Žemaitijos karūžas Stasys Oginskis. Jis su savo draugais į visos Lietuvos ir Žemaitijos pavietus išsiuntė universala, įsakydamas šlėktai susirinkti Skirsnemunės miestelyje. Tokį universala išsiųsti turėjo teisę vien tik seimas, karaliui pirmininkaujant. Bet, atsižvelgiant į bendrą, tada jau gerokai pakrikusią, "respublikoje" tvarką, šita teise kai kada, žiūrint

bendros būklės, pasinaudodavo ir kai kurie iš turtinųjų ir galingųjų magnatų.

Oginskis aiškino šio universalo tikslą — palaikyti Jono Sobieskio vyriausiojo sūnaus teises (tai buvo dar prieš Augusto II išrinkimą). Tikrumoje gi, Oginskio tikslas buvo su šlėktos pagalba išstumti Sapiegą iš hetmano vietos. Šlėktos susirinkimas ilgai nuslėptas būti negalėjo. Greit apie jį sužinojo Sapiega ir pasiuntė savo sūnų Jurgį su kariuomene Skirsnemunės link, įsakydamas jam susirinkusią šlėktą išvaikyti. Jurgis Sapiega, pasiekęs Skirsnemunę, ten jau nieko neberado. Oginskis, sužinojęs apie Sapiegos kariuomenės artinimąsi, pasitraukė Lietuvos gilumon ir ištvirtino ties Lietuvos Brasta.

Jurgis Sapiega pasitraukusį Oginskį persekiojo, bet įtvirtintą Oginskio poziciją, turėdamas neskaitlingą kariuomenę, pulti negalėjo. Jis šaukėsi pagalbon tėvą. Tada Sapiega pats nužygiavo Lietuvos Brastos link ir apgulė Oginskį.

Iki atvirų kautynių ši kartą nebuvo prieita. Apgultas Oginskis, dėl maisto ir pašaro trūkumo buvo priverstas derėtis. Jis sutiko pasiduoti Sapiegai, jei pastaras's atleis visiems kaltę ir sumokės kariuomenei už viena mėnesį algą. Sapiega sutiko, tik dėl pinigų išmokėjimo prašė kiek palaukti. Tuo kova tarp Sapiegos ir Oginskio ši kartą buvo sustabdyta.

Praėjo keletas mėnesių, bet Sapiega pažadėtųjų pinigų vis nemokėjo. Į pakartotinus reikalavimus jis atsakinėjo, jog valdžios pinigų nėra, o savais jis nemokės. Tas iššaukė naują kovą, ši kartą žymiai baisesnę.

Savų draugų palaikomas, Oginskis patraukė savo pusėn didesnę kariuomenės dalį. Šita kariuomene pasiremdamas, jis viešai pradėjo vadinti Sapiegą vagim ir apgaviku. Sapiega pasiskundė karaliui, kuris įsakė Oginskiui paleisti kariuomenę ir pasiduoti Sapiegai kaip Lietuvos hetmanui. Bet Oginskis kariuomenės nepaleido, o nuskubėjo Varšuvon, kur savo draugų ir šalininkų palaikomas, įgijo karaliaus palankumą (kodėl — paaiškės toliau).

Sugrįžęs Lietuvon, Oginskis surinko apie 20,000 vyrų kariuomenę ir, išiveržęs į Sapiegos valdomas sritis, pradėjo plėsti Sapiegos dvarus ir žudyti jo šalininkus. Po to išiveržė į Žemaitiją, kur keršijo Žemaitijos bajorams ir šlėktai už tai, kad jie palaikydavo Sapiegą.

Sapiega, kuris nepajėgė per trumpą laiką surinkti kariuomenę, vėl kreipėsi į karalių, bet pastarasis nekreipė į gautus skundus jokio dėmesio (atrodo, jog Augustas II buvo gana patenkintas, kad Oginskis žudo Žemaitijos bajorus, nes jie daugiausia priešinosi jo išrinkimui karaliumi).

Sapiega, įsitikinęs, kad karalius nenori, ar negali Oginskį sudrausti, pradėjo rinkti kariuomenę. Surinkęs irgi apie 20,000 vyrų, jis stojo į atvirą kovą su Oginskiu. Su kariuomene jis išiveržė į Oginskio valdomas sritis ir atsilygino Oginskiui tuo pačiu. Nuo to laiko Lietuvoje prasidėjo tikras pilietinis karas, vedamas su visais įmanomais pilietinio karo žiaurumais. Miestai, kaimai ir sodybos buvo žiauriausiu būdu plėšiamos, o žmonės žudomi. Tūkstančiai žmonių liko be pastogės. Vagystės, plėšimai, žudymai, moterų prievartavimai virto kasdieniu reiškiniu. Žmonės apėmė panika. Galų gale senatas, dvasininkija ir, bendrai, visi taikingi žmonės pradėjo kreiptis į karalių, reikalaudami sudrausti kovojančius, reikalui esant, net

ginklu-jėga, nes ta pragaištinga kova grėsė prazudyti visą Lietuvą. Karalius iš pradžių pasiuntė savo įgaliotinius pas Sapiegą ir Oginskį reikalaujamas kovą sustabdyti, bet kai nei vienas, nei kitas to reikalavimo nepaklausė, pasiuntė Lietuvon savo paties saksu kariuomenę.

Jo kariuomenė, atvykęs Lietuvon, ne tik nesustabdė kovas, bet pridarė dar daugiau žalos. Laikydama save "respublikos" atžvilgiu svetima, ji kiekvienoje pasiektose vietose elgėsi kaip užkariautame krašte: plėšė šlėktos ir dvasininkų dvarus ir be galo žiauriai elgėsi su vietos gyventojais. Prieš karaliaus kariuomenę pasipylė daugybė skundų ir teismus užvertė skaitlingos bylos. Karalius buvo priverstas savo kariuomenę atšaukti, tuo labiau, kad Sapiegos ir Oginskių kova ėmė atslūgti ir jie pradėjo tarpusavy derėtis. Galimas dalykas, kad kova, Lietuvos laimei, ir būtų užsibaigus, jei ne staigus įvykis, kuris ją tik dar labiau paaštrino.

Vilniuje prasidėjo tribunolų laikai. Du jauni kunigaikščiai — Mikas ir Jonušas Vyšnioveckiai — anksti rytą važiavo Vilniaus gatve savo buto link. Pakely jie sutiko Sapiegą, kuris grįžo iš lenkų hetmano Sluškos puotos Antakalny. Sapiegos karieta, kaip tas anais laikais buvo įprasta, buvo lydima haidukų, o jų dauguma po gerų vaišių buvo girti. Vyšnioveckų karietą jie palaikė už Vilniaus kašteliono Katilo karietą ir pradėjo ją varyti iš kelio. Prasidėjo ginčas su Vyšnioveckų palydovais, greit virtęs į muštynes, kur buvo pavartoti ne vien kumščiai ir botagai, bet ir ginklai. Minsko rotmistras Cedrovskis, kuris lydėjo Vyšnioveckius, prišoko prie Sapiegos karietos ir paleido šūvį pistoletu į snaudžiantį hetmaną. Jis būtų jį tikriausiai nudėjęs, bet, užtaisydamas pistoletą, užmiršo idėti kulka. Išsigandęs Sapiega iššoko iš karietos ir, many-

Augustas II, Lietuvos Didysis Kunigaikštis ir Lenkijos karalius.

L. de Sylvestre portretas Gripsholme



damas esąs tikrai užpultas jo priešų Katilų, įsakė šauti. Abu Vyšnioveckiai buvo sužeisti. Kilusį triukšmą nuraminti, į vietą atskubėjo iš netoliese buvusio sargybos būsto kareiviai ir norėjo visus suimti. Nesusipratimas paaiškėjo. Sapiega tuojau įsakė vežti sužeistus kunigaikščius į savo namus, juos iki pasveikimo gydė ir teikė jiems visą galimą globą. Vyšnioveckiams jis pareiškė savo apgailėstavimą dėl įvykusio nesusipratimo ir juos atsiprašė.

Vyšnioveckiai, kol viešėjo Sapiegos namuose, nerodė jam jokios neapykantos, bet pasveikę ir grįžę į savo dvarus, pasiskelbė save Sapiegos priešais. Neturėdami galimybės vieni stoti į kovą su Sapiega, jie susižinojo su Oginskiu, kuriam pasiūlė nutraukti derybą su Sapiega, žadėdami už tai jį visais būdais remti. Po ilgo svyravimo Oginskis sutiko. Vėl prasiėdėjo kova, tik su tuo skirtumu, kad dabar Sapiegos šalininkų skaičius sumažėjo, o Oginskių padidėjo.

BENDRA POLITINĖ PADĖTIS RYTŲ EUROPOJE

Ši atsinaujinusi Sapiegos kova su Oginskiais yra tampriai surišta su Lietuvos-Lenkijos ir švedų karu. Ta Lietuvos magnatų tarpusavio kova žymiai sumažino Lietuvos pasipriešinimo galimybes ir buvo viena iš priežasčių, leidusi švedams palyginti lengvai užimti visą Lietuvą ir, galų gale, išjungti ją visiškai iš besivystančio karo.

Augustas II, užimdamas 1698 m. Lenkijos karališkąjį sostą, pasižadėjo gražinti Rzečpospolitai Livoniją, kurią švedų karalius Karolis X užkariavo ir pagal taikos sutartį, įvykusią 1660 metais gegužės 3 d. Olivoje, prijungė prie Švedijos. Dėl to, tik užbaigęs 1699 m. karą su turkais, jis sudarė sutartį su danais ir su rusų caru Petru I dėl bendrų veiksmų prieš Švediją.

1700 m. Augustas II sumobilizavo savo saksoniečių kariuomenę, įsiveržė į Livoniją ir apgulė Rygą. Pradėdamas savo žygį prieš Rygą, Augustas II kreipėsi į Lenkijos seimą, prašydamas šaukti kariuomenę ir siųsti ją jam prie Rygos. Seimas neparodė jokio noro karaliaus prašymą pildyti ir šita aplinkybe pasinaudojo Lietuvoje Sapiegos priešais Oginskis su Vyšnioveckiais. Aiškindami savo veiksmus noru padėti karaliui, jie Ašmenos aps. Valkininkų miestely surinko arti 20,000 kariuomenės ir jos vadu paskyrė Miką Vyšnioveckį. Tą surinktą kariuomenę jie pavadino "patriotine konfederacija" ir paskyrė jai tikslą "ginti valstybę nuo žalingų Sapiegos veiksmų".

Sužinojęs apie Vyšnioveckio kariuomenės sukoncentravimą ties Valkininkais, Sapiega skubiai pradėjo rinkti savo kariuomenę. Surinkęs apie 10,000 vyrų, jis pradėjo žygį prieš Vyšnioveckį ir Oginskį. 1700 m. lapkričio 17 d. ties Valkininkais įvyko kautynės. Kautynės prasidėjo anksti rytą, tęsėsi viso 6 valandas ir pasibaigė visišku Sapiegos pralaimėjimu. Jo sūnus Mikas pateko į nelaisvę. Konfederatai atgabeno jį į Valkininkus ir sekančią dieną žiauriausiu būdu nužudė. Tai padaryta buvo Vilniaus kanauninkui Białozarui reikalaujant.

Jo amžininkų tvirtinimu, jaunas Sapiega buvo tikras riteris: kilnus, išmoksintas, drąsus ir be galo padorus. Jis visą laiką stengėsi sutaikinti tėvą su Oginskiu, ir žuvo kaip didvyris.

Kelioms dienoms po kautynių praslinkus, Vyšnioveckis su Oginskiu pradėjo žygį Vilniaus link, kur buvo apsistojęs Sapiega. Jie norėjo jį ten suimti ir



Grafas Oginskis

padaryti jam galą, kaip šlėkta padarė jo sūnui. Sapiega, nesitikėdamas Vilnių apginti, pasitraukė į Varšuvą.

Oginskiai su Vyšnioveckiais, likę Lietuvos valdovais, paskelbė universalą, kuriuo Sapiega ir jo šalininkai buvo paskelbti tėvynės priešais, už įstatymo ribų esą, pasmerkti mirčiai ir jų turtai konfiskuoti.

Šita universalą paskelbus, padėtis Lietuvoje dar pablogėjo. Sapiegos giminės ir draugai — o jų buvo nemažai — buvo priversti apleisti savus dvarus ir namus ir slapstytis nuo Oginskio ir Vyšnioveckio. Daug jų išemigravo į užsienius, kiti slapstėsi miškuose, pelkėse, požemiuose, urvuose. Keliai Lietuvoje pasidarė nesaugūs, plėšimai, vagystės, žudymai kartojosi iš dienos į dieną. Plėšikų gaujos puldinėdavo ne tik kaimus, bet miestus ir miestelius. Oginskis ir Vyšnioveckio šlėkta elgėsi žiauriau ir už paprastus plėšikus. Įsiveržė į gyvenvietę, jie ne tik plėšdavo ir žudydavo, bet ir nepaprastai kankindavo gyventojus, vis aiškindami savo veiksmus tuo, kad tai esą Sapiegos šalininkai.

Tuo laiku Sapiega pasiekė Varšuvą ir kreipėsi į karalių (kuris kaip tik buvo grįžęs iš Rygos apgulimo) ir į arkivyskupą-primą, prašydamas sudrausti Oginskį ir Vyšnioveckius. Savo raštu įteiktame pareiškime jis smulkiai aprašė "patriotinės konfederacijos" veiksmus ir nurodė, kad toks Oginskio ir Vyšnioveckių elgesys grėsia pražudyti ne tik Lietuvą, bet ir visą Rzečpospolitą. Karalius ir arkivyskupas, su Sapiegos pareiškimu susipažinę, iš pradžių rengėsi Oginskį ir Vyšnioveckius sudrausti. Buvo paskirta 6 senatorių komisija, kuri turėjo tą reikalą iširti, po to buvo kreiptasi į seimą, kuris kaip tik buvo susirinkęs aptarti karo su švedais reikalą.

Tačiau visas reikalas pasibaigė niekais. Komisija, negalėdama tarpusavy susitarti, oficialiai net savo darbo ne pradėjo, o seimas, dėl kieno tai intrygų, atsisakė daryti ką nors prieš Oginskį ir Vyšnioveckius.



Karolis XII, švedų karalius, mūšyje ties Narva Estijoje.

Sapiegos priešai — Oginskis ir Vyšnioveckiai — neįmano bergždžias pastangas matydami, stengėsi jį galutinai pražudyti. Jie savo kariuomenę didino visomis priemonėmis ir netrukus jiems pavyko ją surinkti net iki 30,000 vyrų stiprumo.

Sapiega, matydama, kad prieš jį susirinko dar didesnės jėgos, pakartotinai kreipėsi į karalių, bet pastarasis nekreipė į jo skundus jokio dėmesio, nes jau buvo susitaręs su "konfederatais".

Mat, Augustas II pradėdamas žygį prieš Rygą, kreipėsi į seimą, prašydamas šaukti kariuomenę ir siūsti ją jam prie Rygos. Kaip žinome, seimas tą prašymą išpildyti atsisakė, kariuomenės nešaukė ir Rygos apgulumė lenkų kariuomenė nedalyvavo. Dėl to ir Rygos apgulumą Augustas vykdė vien tik su savąja saksų kariuomene. Rygos apgulumas tęsėsi tris mėnesius, bet dėl kariuomenės neskaitylingumo Augustas buvo priverstas apgulą baigti ir savo kariuomenę atitraukti. Jis ir vėl tuo pat klausimu kreipėsi į seimą, bet ir ši kartą seimas atsakė neigiamai.

Kas beliko Augustui daryti? Arba atsisakyti nuo pradėto žygio, arba pasinaudoti jau surinkta Oginskio ir Vyšnioveckių lietuvių kariuomene. Po ilgo svyravimo jis pasirinko antrąjį kelią. Konfederatai tuo, žinoma, buvo be galo patenkinti. Pasižadėdami karalių visai remti, jie išsiderėjo sau teisę, progai pasitai-

kiaus, atitinkamai nubausti Sapiegą. Tam karalius savo sutikimą davė.

Augusto susitarimas su konfederatais negalėjo ilgai likti Sapiegai paslaptimi. Dabar jam paaiškėjo, kodėl karalius nekreipė jokio dėmesio į jo pakartotinus skundus. Neturėdamas kitos išeities, Sapiega nutarė pereiti Karolio XII pusėn ir ten įieškoti pagalbos. 1700 m. pabaigoje jis savo sumanymą ir įvykdė.

Bet kol reikalai vystėsi tokiu būdu Lietuvoje, bendra padėtis žymiai pasikeitė. Jaunasis švedų karalius, Karolis XII, netikėtai puolęs danus, pasirodė ties Kopenhaga. Danai buvo priversti prašyti taikos, ir atsisakyti sąjungos su Augustu ir rusų Petru. Po to, Karolis XII persikėlė į Livoniją ir 1700 m. lapkričio 20 d. visiškai sumušė rusus ties Narva. Beliko trečiasis priešas Augustas.

1700 metų žygiu Karolis XII susprogdino tą žiedą, kuris buvo sudarytas aplink Švediją. Pralaimėjusi ties Narva, rusų kariuomenė ilgesniam laikui iš karo buvo išjungta. Didesnė operacija rytuose, prieš Rusiją, buvo neįmanoma, kol saksų kariuomenė ties Dauguva (kur ji, Rygos apgulumą nutraukusi, užėmė įtvirtintas pozicijas kairiajame Dauguvos krante) dar nebuvo sunaikinta, iš kur Augustas būtų galėjęs smogti jam į sparną ir į užnugarį. Dėl to, tuojau po kautynių ties Narva, Karolis pradėjo rengtis naujam žygiui, ši kartą prieš Augustą.

Švedų archyvuose nedaug užsiliko dokumentų, kurie kalbėtų apie Karolio nusistatymą ir planus, nes jis, bendrai mažai kalbėdavęs ir visus savo planus laikydavęs paslaptį. Bet vis tik užsiliko vienas dokumentas, kuris ši tą atskleidžia. Tai Karolio pasikalbėjimas su grafu Piperiu (jo ministeris pirmininkas), kuris įvyko Krokovoje 1702 m. rugpjūčio 29 d. Iš klausęs Piperio samprotavimus apie Augusto II nusostinimo sunkumus, Karolis atsakė: "Tai, ka, grafe, jūs laikote šiandieną negalimu dalyku, per pusę metų gali pasirodyti visai galimu... Tikėkite man, kad aš norėčiau palikti Augustą ramybėje, jei aš tik galėčiau tikėti jo žodžiams. Bet pirmas dalykas, kurį jis padarys, kai mes pradėsime žygį prieš rusus, bus tas, kad jis gavęs iš rusų pinigų, puls mus iš užpakalio, o tai būtų mūsų pražūtis..." Yra du dalykai, kuriuos reikalinga prisiminti: pirma, kad Karolis, prieš pradėdamas žygį prieš Lenkiją, jau buvo nusibrėžęs pagrindines linijas, kaip išrišti Rytų Europos klausimus visoje plotmėje; antra, kad kelias į Rusiją, kurią jis skaitė savo pavojingiausiu priešu, vedė per Lenkiją. Prieš siekiant bent kokio galutinio sprendimo rytuose, Augusto II galybė turėjo būti palaužta. Čia prisideda dar grynai ir kariniai samprotavimai, kad bazuotis nualintos Baltijos kraštais buvo negalima ir vienintelė tolimesniems veiksams prieš Rusiją tinkamą bazę galėjo sudaryti tik Lenkija su Lietuva.

Politiniu ir strateginiu atžvilgiais reikalinga buvo, pirmo eilė, susitvarkyti su Augustu, rusus per tą laiką galima buvo šachuoti vietinių ir judrių jėgų pagalba.

Augustą II galima buvo iš žaidimo išjungti dviem būdais: sunaikinant jo saksų kariuomenę ir visus šaltinius, iš kurių jis galėjo semti rezervų, arba išreikalausiant iš jo tokias valstybines garantijas, kurios užtikrintų jo nesikišimą į Karolio su Rusija atsiskaitymą. Karolis pagaliau nusprendė, kad Augustas turi būti pastatytas į būklę, iš kurios negalėtų trukdyti jo

veiksmų prieš Rusiją. Jis skaitė, kad geriausia garantija būtų, jei Lenkija pati sudarytų tą užtvartą, kuri jam buvo reikalinga pridengti jo veiksmus rytuose. Tokiu būdu tiesioginis Augusto puolimas būtų tas kelias, kuris greičiausiai galėtų duoti reikalingų rezultatų. Bet čia jis turėjo skaitytis su faktu, kad kelias į Saksoniją vedė per Varšuvą. Buvo, žinoma, pavojus, kad tuo keliu einant, Lenkijos neutralitetas bus pažeistas ir Lenkija prisidės prie jo priešų. Tiesa, saksoniečių kariuomenė, traukdama Dauguvos link, žygiavo per Lenkijos teritoriją. Apgulant Rygą, Lenkija buvo Augusto II karinė bazė, o po pralaimėjimo ties Dauguva, jo kariuomenė prisiglaudė Lenkijoje. Atrodė, kad Karolis taip pat turėjo tokią pat teisę pasinaudoti Lenkijos teritorija, bet liko klausimas, kaip pažiūrės į tokią karinės teisės interpretaciją Lenkijos seimas ir senatas. Kad šio tokio pavojiaus ta prasme būta Karolis turėjo progą išitikinti. Tik peržengęs Dauguva, jis gavo Lenkijos kardinolo Radziejovskio ir magnatų raštą, kuriame buvo rašoma grąsinančiai, kad jis saugotųsi peržengtį respublikos sieną, jei nenori užsitraukti sau visos Lenkijos neapykantos. Nors Lenkija, vidujinių kovų ir kivirčų buvo žymiai susilpninta, vis tik 14 milijonų tauta visuose Karolio strateginiuose samprotavimuose negalėjo būti visiškai nurašyta.

Visi šie samprotavimai vertė Karolį įieškoti būdų žygiui į Lenkiją, kurie per daug lenkų neužgautų. Tokioms aplinkybėms esant, Sapiegos atvykimas Karoliui buvo be galo malonus ir naudingas. Atsirado pagrindas peržengti Rzečpospolitos sieną, aiškinantis noru apsaugoti Sapiegos dvarus ir turtus nuo Oginskio ir Vyšnioveckio puolimų.

Dar 1700 metų pabaigoje Karolis pradėjo ruošti persikėlimo per Dauguva operaciją. 1701 m. liepos mėn. pradžioje švedų kariuomenė pradėjo žygi Dauguvos link. Demonstruodamas ties Kokenhusenu, Karolis privertė saksoniečius (vadovavo jiems Šteinau) sutraukti tam punkte stipresnes jėgas. Gė liepos 8 d. vakare jis pats pradėjo persikėlimą per Dauguva žemiau Rygos.

Čia švedai susidūrė ne vien su saksais, bet ir su rusų daliniais. Po švedų pergalės ties Narva, Augustas II, suprasdamas jam grėsiantį pavojų, kreipėsi į rusų carą Petrą I. 1701 m. vasario 26 d. jiedu susitiko Biržuose, kur buvo susitarta, kad Petras perduos Augusto žinion keletą pulkų padedamosios kariuomenės.

Tų pat metų gegužės mėn. pradžioje ta padedamoji kariuomenė tikrai atvyko, bet kautynėse nesužadino jokio žymesnio vaidmens, nes didesnė jos dalis buvo palikta prieš Kokenhuseną, kur Karolis visai nepuolė.

Liepos 9 d. auštant, žemiau Rygos, švedai kėlėsi per Dauguva. Nežiūrint stipraus saksų pasipriešinimo, persikėlimas pavyko ir švedai išvirtino kairiajame Dauguvos krante. Tik dėl to, kad persikėlimo priemonių trūko, švedų kavalerija persikėlė vėlai, ir saksų kariuomenė išvengė visiško sunaikinimo. Su savo kariuomenės likučiais Šteinau pasitraukė Lietuvon.

Pergalė ties Dauguva buvo, žinoma, švedams didelis taktinis laimėjimas, bet priešo kariuomenė sunaikinta nebuvo. Šteinau išgelbėjo dali savo kariuomenės, nors ir su dideliais medžiaginiais nuostoliais. Kurlandijos užėmimas, žinoma, turėjo ir tam tikros strateginės reikšmės, nes tuo atskyrė sąjungininkus vienas nuo kito ir nedavė jiems galimybės susijungti.

1701 metų pabaigoje švedų kariuomenė buvo išdėstyta taip: Kurlandijoje buvo sutelkta, Karolio asmeninėje vadovybėje, apie 21,000 vyrų, iš kurių 7,900 buvo raitelių. Livonijoje, Estijoje ir Suomijoje stovėjo dar 24,700 vyrų, neskaitant apie 8,000 milicijos iš vietinių žmonių. Vokiečių provincijose buvo daugiau kaip 18,000 vyrų, iš kurių 11,000 stovėjo Pomeranijoje (gen. Gyllenstierna).

Caro Petro kariuomenę sudarė apie 63,000 vyrų. Ji buvo sukoncentruota Pskovo-Ladogos-Novgorodo rajone. Augustas II pradėjo rimtai rengtis karui ir jo pasirengimui jau buvo gan toli pažengę. Šteinau išgelbėjo po kautynių ties Dauguva 8,000 vyrų ir šį kariuomenę greitai laiku turėjo būti žymiai sustiprinta. Čia prisidėjo dar Oginskio ir Vyšnioveckio kariuomenės daliniai, kurie dabar įgavo ypatinges reikšmės. Reikalavimas perduoti saksoniečių kariuomenės sustiprinimui tam tikrus dalinius jiems iš pat pradžių buvo žinomas. Jų skaičius nustatytas dar nebuvo, kol nepaaiškėjo Karolio žygiavimo kryptis. Tik po to, kai paaiškėjo, kad Karolis su savo kariuomenės stambesnėmis jėgom išžygiavo Varšuvos kryptimi, Oginskis su Vyšnioveckiu buvo priversti atiduoti Augusto žinion 2 dragūnų pulkus, viso 9 eskadronus iš 1100 žmonių ir tiek pat arklių, 1 kavalerijos pulką (nežinia ar gusarų, dragūnų arba kirasyrų) — viso 6 eskadronus iš 900 žmonių ir tiek pat arklių ir 1 pėstininkų pulką iš 2 batalionų — 1,250 vyrų. Šie lietuviški daliniai tolimesnėje karo eigoje dalyvavo kautynėse ties Klišovu.

KARO PRADŽIA

Užėmęs visą Kurlandiją ir prisiartinęs prie Lietuvos sienų, Karolis, Sapiegai pasiūlius, išsiuntė į Zemaitiją 3 atskiras rinktines. Lietuvos sienos peržengimą Karolis aiškino noru apsaugoti Sapiegos dvarus ir turtus nuo Oginskio kariuomenės puolimų, nes Sapiega, jo žodžiais, dabar yra jo sąjungininkas. O Oginskio kariuomenę jis laikas maištininkais, kurie priešinasi teisėtai Sapiegos, Lietuvos hetmano, valdžiai. Oginskis, žinoma, su tokiu paaiškinimu sutikti negalėjo ir stojo į karą prieš įsiveržusius švedus.

Oginskio veiksmai buvo be galo neryžtingi. Į atvirą kovą su įsiveržusiais švedais jis nesileido, tik mėgino jiems trukdyti rinkti maistą ir pašarą ir sekė jų veiksmus. Aišku, toks pasyvus pasipriešinimas švedų žygio sulaikyti negalėjo ir jie, be didesnių sunkumų, užėmė Šiaulius ir Plunge.

Lapkričio pabaigoje į Zemaitiją atvyko ir pats Karolis. Sujungęs savo vadovybėje išskleistus švedų dalinius, jis nužygiavo Oginskio link. Pastarasis vėl kautynių išvengęs, pradėjo skubiai trauktis Lietuvos gilumon. Gruodžio pabaigoje jis atvyko į Vilnių, kur susijungęs su Vyšnioveckiu, ir jam, kaip daugiau prityrusiam karo vadui, perdavė kariuomenės vadovavimą.

Karolis XII užėmė Kauną. Kaune jis ilgai neužtruko, nes gavęs pranešimą, kad Vyšnioveckis su trigubai skaitlingesne kariuomene rengiasi pulti Kauną, skubiai grįžo Kurlandijon. Iš ten, su visa savo kariuomene, jis vėl pradėjo žygi į Zemaitiją.

1702 m. sausio 17 d. jis pasiekė Raseinius ir kovo mėn. pradžioje pradėjo veiksmus prieš Vyšnioveckį, kuris susitelkė Vilniaus apylinkėse. Pirmas rimtesnis susidūrimas įvyko ties Jėznu, kur Vyšnioveckio kariuomenė buvo sumušta ir priversta trauktis.

Kovo 15 d. ties Darsūniškiu įvyko naujas švedų susirėmimas su Vyšnioveckiu. Šį kartą švedai buvo sumušti ir jų vadas generolas Gummerhjelmas pateko nelaisvėn. Pagal švedų archyvinius davinius, šiose kautynėse dalyvavo 2500 švedų ir apie 6000 lietuvių.

Pranešimą apie šitas kautynes gavęs, Karolis pasiuntė generolą Moernerį su stipresnėmis jėgom Vilniaus link. Moerneriui buvo įsakyta užimti Vilnių, kad Vyšnioveckis šiuo strateginiu punktu daugiau negalėtų naudotis. Moerneris greitai nužygiavo Vilniaus link ir taip ryžtingai puolė Vyšnioveckio priekinius dalinius, kad pastarasis net nesusipėjo savo kariuomenės parengti kautynėms. Pats vos spėjo šokti ant arklio ir dingti iš miesto. Balandžio 5 dieną švedai užėmė Vilnių.

Vilniuje Moerneris rado palikta daug artilerijos, arklų ir parako. Be to, jis dar išreikalavo iš miesto kontribuciją ir jos sąskaiton gavo 148,005 auksinus pinigais, 1859 svarus parako ir 2503 svarus švino.

Įdomus yra Gummerhjelmo likimas, davęs Karoliui progos susitikti ir pasikalbėti su jėzuitu tėvu Berensu. Gummerhjelmas buvo vienas iš drąsiausių ir gabiausių Karolio generolų ir dėl to jo labai mėgiamas. Vyšnioveckis, paėmęs jį nelaisvėn, atvežė į Vilnių, įmetė į kalėjimą ir norėjo ten numarinti jį badu. Apie tai sužinoję jėzuitai išsiprašė jį savo globon. Jie sudarė Gummerhjelmui geras gyvenimo sąlygas, ap rūpino jį visais įmanomais patogumais ir juo rūpinosi. Ypatingai daug rūpesčio parodė tėvas Berensas, kuriam Gummerhjelmas tikriausiai turėjo būti dėkin-gas už jo gyvybės išsaugojimą. 1703 m. gruodžio mėn. jis buvo išlaisvintas. Ta proga Karolis pasiuntė tėvui Berensui dovaną ir pasistengė jį pamatyti, kad jam asmeniškai padėkotų.

Tada įvyko gan būdingas Karolio ir tėvo Berenso pasikalbėjimas:

“Kuo aš galiu Tamstai atsidėkoti?” paklausė karalius.

“Aš turiu prašymą”, atsakė jėzuitas.

“Jei tik galima, esu pasirengęs Jūsų prašymą išpildyti, koks reikalas?”

“Leiskite, Jūsų Didybe, dviem jėzuitams apsigyventi Jūsų krašte, nors ir Laplandijoje. Jie ten gyvens savo lėšomis, mokės mokesčius ir niekur neišeis. Jei kuris nors iš jų paliks savo gyvenamąją vietą, juo labiau, jei mėgins keliauti po kraštą ir mokyti vaikus — galite pasmerkti juos mirti”.

“Bet ką jie ten veiks?” paklausė nustebeš Karolis.

“Nieko. Tik gyvens ir melsis. Turėdami visuose pasaulio kraštuose savo atstovus, mes norėtume turėti juos ir Jūsų krašte”.

Kiek pagalvojęs, Karolis atsakė:

“Negalima. Mes dėkingi Dievui, kad jau vieną kartą jų atsikratėm. Bet, tėve Berensai, jei jūs kada nors būsite popiežium ir mums pažadėsite, kad tie jėzuitai gyvens visai ramiai, gal mes juos ir išileisim į mūsų kraštą”.

“Tai labai malonus atsakymas, bet kartu ir galutinis mano prašymo atmetimas. Nė viens jėzuitas niekuomet nebus popiežium”.

“Kodėl?” paklausė karalius.

“Dėl to, kad apaštališkoji kolegija, rinkdama popiežių, dažniausiai laikosi sekancios taisyklės: Petrai, neatiduok raktų Jėzui, nes niekuomet jų neatgausi”.

“Reiškia ir šventoji kolegija gerai pažįsta jėzuitus”.

“Kaip gi jai mūsų nepažinti, jei mes apaštališkajam sostui suteikiame tiek didybės ir galybės”.

“Matote, tėve, ir mes juos neblogiau pažįstame iš jų darbų ir iš mūsų pačių patyrimo”.

“Ar turiu aš, Jūsų Didybe, priimti šitą atsakymą kaip Jūsų galutinį sprendimą?”

“Taip, bent šiuo kartu”, atsakė Karolis ir atsi-seikino su tėvu Berensu paduodamas jam ranką.

Tuo tarpu Vyšnioveckis, prievarta Vilnių palikęs, nutarė pulti švedų užimtą Kauną. Vasario mėnesį jis du kartus mėgino pulti Kauną, bet be pasisekimo. Šitų kovų metu Kaunas gerokai nukentėjo, nes Vyšnioveckis smarkiai jį bombardavo. Po nepasisekusio Kauno puolimo, Vyšnioveckis pasitraukė už Vilniaus, kur vėl susijungė su Oginskiu.

Didesnė Lietuvos dalis jau buvo užimta švedų. Kovo 27 d. Karolis sutelkė visas švedų jėgas Kaune ir po dviejų dienų pradėjo žygį prieš Lenkiją. Generolas Moerneris su stipria rinktine buvo paliktas Vilniuje, jam talkininkavo Sapiega su lietuviškų jėgų dalimi.

Karoliui iš Lietuvos išvykus, Lietuvoje kilo partizaninis karas, ypatingai sustiprėjęs, kai gegužės 5 d. ir Moerneris su didesne švedų Lietuvoje paliktos kariuomenės dalimi apleido Vilnių ir nužygiavo Lenkijon (žiūrėk toliau). Lietuvoje paliktos buvo tik smulkios įgulos, kurios laikė savo rankose svarbesnius strateginius punktus. Bet ir tie smulkūs daliniai darė lietuviams daug žalos, juo labiau, kad jiems vadovavo tokie prityrę karo vadai kaip generolas Levenhaup-tas ir Sapiega.

Daug kas iš lietuvių ponų, sudarę savų žmonių partizaninius būrius, mėgino pulti paliktas Lietuvoje švedų įgulas. Bet be pasisekimo, nes, iš vienos pusės, išvystyti šitos rūšies karą jie galimybų neturėjo, o iš kitos — jų asmeninės ambicijos ir tarpusavio nesutarimai neleido išsirinkti bendrą vadovybę ir susitarti dėl bendro veikimo plano.

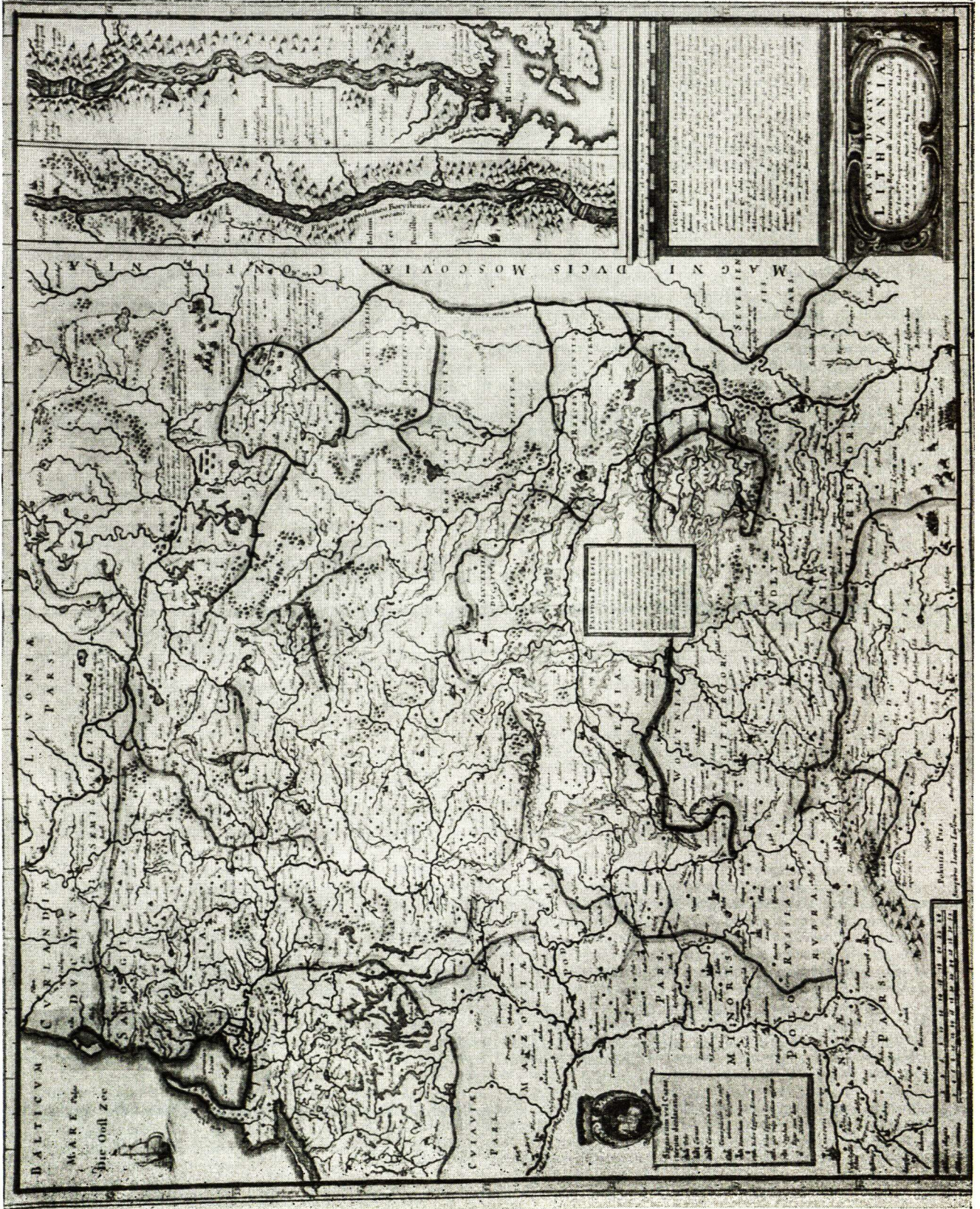
Partizanams padėti Lietuvon nuskubėjo Vyšnioveckis ir Oginskis. Bet ir jie nieko ypatingo nuveikti nepajėgė. Jau pirmos rimtesnės kautynės ties Salantų miesteliu pasibaigė visišku Oginskio ir Vyšnioveckio pralaimėjimu. Šiose kautynėse jie nustojo daugiau kaip 600 vyrų ir prarado visą savo artileriją, 11 pabūklų. Antros kautynės įvyko ties Radviliškiu. Pralaimėjimas buvo dar sunkesnis. Šių kautynių metu Sapiega paėmė visą asmeninę Vyšnioveckio gurguolę, kurioje rado daug parako, švino, visas Vyšnioveckio brangenybes ir 27,000 talerių pinigais.

Po Radviliškio kautynių Oginskio ir Vyšnioveckio būklė pasidarė kritiška. Pagalbos laukti nebuvo iš kur, tuo labiau, kad Augusto būklė Lenkijoje buvo dar liūdnėsnė. Vienu smūgiu Karolis užėmė Varšuvą, Krokuvą ir ties Klišovu (Kliszow) sudavė Augustui mirtiną smūgį.

Kaip tas įvyko — pamatysim iš Klišovo kautynių aprašymo.

(Bus daugiau)

KARIO redakcijos įsigytas Lietuvos žemėlapis, spausdintas 1635 m. Jansoniaus. Smulkesnį aprašymą žiūr. 76 psl.



LITHVANIA
 LITHVANIA REGNI MAGNI POLONIE
 LITHVANIA REGNI MAGNI POLONIE
 LITHVANIA REGNI MAGNI POLONIE

INDICIA PRAESENTIA
 INDICIA PRAESENTIA
 INDICIA PRAESENTIA

Significatio et Causa
 Significatio et Causa
 Significatio et Causa

Scale
 Scale
 Scale

CIVILINIŲ GYVENTOJŲ APSAUGA BŪSIMAME KARE

J. SKARDIS

Šiais neramiais, visokių jaudinančių naujienų ir išradingaisiais bauginančių naujenybių laikais — tarpkontinentinių vairuojamųjų raketų ir žemės satelitų eroje, mes prisiskaitome ir prisiklausome apie būsimąjį karą visokių fantastiškų istorijų, visokių gandų ir spėliojimų.

Ne tik įvairūs pacifistai, bet net ir kai kurie varkaričiai kariniai ekspertai mano, kad dabar III-čiasis Pasaulinis karas yra visai neįmanomas, nes tokia me kare nebūtų laimėtojo — abi priešingos pusės būtų visiškai sunaikintos.

Nesigilinant ir plačiau neliečiant visas tokias ar panašias teorijas ir fantastiškus svaiciojimus, geriau pasižiūrėkime kas šiuo metu Vakarų pasaulyje yra daroma ir planuojama civilinių gyventojų apsaugojimui pasaulinio karo galimu atveju.

Šiuo reikalu mes turėtume, jei ir nesuserūpinti, tai bent atkreipti daugiau dėmesio, nes dauguma iš mūsų naujo karo atveju būsime, kaip ir dabar esame, civiliniai — neuniformuoti žmonės.

Įvairių Vakarų pasaulio valstybių vyriausybės, kaip ir tų valstybių gyventojų dauguma, aiškiausiai nenori jokio karo, bet, turbūt, vadovaudamiesi žinoma patarle, kad jei nori talkos — ruoškis karui, ruošiasi,

planuoja, sinkluojasi, nepamiršdami ir krašto civilinių gyventojų.

Skaitykite, dalyvaukite, kad daugiau kaip 100 metų visokių karų išvengusi, turtingoji Švedija išleidžia milijonus dolerių milžiniškų slėptuvių ir bunkerų statybai. Po kalnais, po uolomis iškasama, įrengiama lyg koki nauji miestai... Kanados vyriausybė turi kiekvienam miestui evakuacijos planus, kuriuos retkarčiais pamėgina vykdyti. Be to, Kanada turi visame krašte civilinės gynybos tinklą, į kurį planuoja įjungti net daugumą karinio rezervo dalinių. Britanijos vyriausybė, nujausdama, kad būsimojo karo atveju pirmoji kentėtų užpuolimo smūgius, išleido net instrukcijas, ką daryti paprastam žmogui („man in the street“), jei pradėtų kristi vandenilio bombos. Šiame britų vyriausybės leidinyje — brošiūrėlėje, yra pabrėžiama, kad geriausias apsigynimas prieš chaosą ir sąmyšį yra tvirta savimi pasitikėjimo dvasia, paremta ne nepagrįstu optimizmu, bet reikalingų faktų žinojimu. Oficiali nuomonė yra tokia, kad nors ir nėra jokio apsigynimo prieš vandenilio bombą, tačiau milijonai gyventojų gali būti išgelbėti veiklios civilinės gynybos organizacijos, jei žmonės iš anksto žinos ką reikia tokio atveju daryti.

Šiame leidinyje pakartotinai pabrėžiama, kad civilinių gyventojų moralė gali būti sprendžiamasis faktorius bet kokiame branduolinių ginklų kare.

Žemėlapis deš. apatiniame kampe yra toks jo pavadinimas: (Visi įrašai lotynų kalboje)

Didžiosios Lietuvos kunigaikštystės ir kitų šalių prieš jos gulinčių aprašymas Šviesiausio ir Kilniausio Kunigaikščio ir pono D. Mykalojaus Kristoforo Radvilos, Olykos ir Nesviečiaus kunigaikščio, Šventosios Romos Imperijos kunigaikščio, Sylovicų ir Miro grafo ir Šventojo Jeruzalės karsto kareivio ir t.t. pastangomis ir rūpesniu į šviesą išleistas.

Viršuje pavadinimo įdėtas paaikškinimas:

Skaitytojui pasveikinimas. Šį Dniepro ruožą kad prieš mūsų geografijos lentelės (žemėlapis) pridėtume, du dalykai ypatingai paviešė: pirma, kad šios upės ilgumą parodytume, nes išskyrus Dunojų ir Volgą, kurios tik versmės Europoje yra, taigi ne Europos, bet Azijos upė esanti rodosi, ilgesnės ir didesnės Europa neturi; antra, kad senovinės Didžiosios Lietuvos kunigaikštijos ribas, ypač Didžiojo Kunigaikščio Vytauto laikais parodytume; šis daugelyje kovų laimingai su totoriais kovodamas, kai kurias tvirtoves, kurių dabar griuvėsiai tebestovi, pastatė ir sutvirtino, kad juo lengviau savo valdžią pratęsti ir priešą toliau nustumti galėtų; kodėl gi toje pačioje lentelėje šio Dniepro ruožo ištisai nepridėjome ta priežastis yra, jog ištęstų mūsų geografijos lentelę, kad Vengrijos, Moldavijos, Transilvanijos ir Valachijos dalį pratęsti ir į lentelę įrašyti turėtume. Naudinga bus skaitytojui, koks yra šios šalies stovis sužinoti. Šalis yra lygi ir derlinga, bet dėl nuolatinių skytų užpuolimų dyka, kurie visada grėsia jos turtams, ir kai kada už Cerkasų nužygiavę

Voluiniųjų plėšia. daugybe žmonių, turtus jų išplėšę, į vergijų nusiviesdami. O grįžtant jiems su grobiu kazokai dažnai sutinka ir visus turtus, jei juos perplaukiančius upę ką randa, atima.

Viršuje, žemiau LIVONIA PARS įrašo paaikškinta:

Lyvai į Lenkijos karaliaus Zigmanto Augusto ištikimybę ir priklausomybę, maskolių ginklų ir tyronijos pripausti, Positoliojį priimami 1552 metais.

Dešinėje nuo to paaikškinimo įrašas:

1569 metais prie Utos pilies nužudyta yra maskolių kariuomenės 30,000 žmonių vadovaujant Sinisciui a. Mykalojai Radvilai Dubingių ir Biržų kunigaikščiui Zigmanto Augusto valdžioje.

Greta jo:

Vitebskas saugiausia visos Lietuvos tvirtovė prieš maskolių puolimus.

Žemėlapis dešinėje viršuje prie Smolensko vaizduo Maskolių įsiveržimus, lietuviai sulaiko ir atmuša.

jama raitininkų kova ir įrašyta:

Žemiau raitelių:

Šio tilto vieną pusę mūsiškiai, kitą gi maskoliai stato ir taiso.

Ir dar kiek žemiau:

Cia Ostrogo kunigaikščio Konstantino sumušta yra 40,000 maskolių kariuomenė valdant Zigmantui Pirmajam 1504 metais.

(Už vertimą iš lotynų kalbos Redakcija dėkinga p. K. Kepalui).

Dešimties megatonų bombos sproginimas būtų 500 kartų galingesnis už atominės bombos sproginimą, kuri 1945 m. buvo numesta Japonijoje ant Nagasaki miesto. Tokia 10 megatonų bomba padarytų duobę vienos mylios skersmens ir 200 pėdų gylio. Oro spaudimas prie sproginimo vietos būtų 50 kartų didesnis už normalų atmosferos spaudimą, o ugnies kamuolys būtų ligi 3—4 mylių skersmens.

Toliau britų vyriausybės brošiūrėlė išvardina ir aptaria tris didžiausius pavojus po bombos sproginimo: karštį, sproginimą ir radioaktyvumą. Dėl apsisaugojimo priemonių nuo sproginimo karščio, tai rašoma, kad ligi 16 mylių nuo sproginimo vietos nepridengta žmogaus oda gali būti karščio sužeista, o ligi 4 mylių karštis dažniausiai bus mirtį nešantis kiekvienam esančiam atviroje nepridengtoje vietoje. Didelių nudeginimų bus išvengta, jei žmogus dėvės skrybėlę, kepurę ir bus apsilvkęs bei užsimovęs pirštines.

Hirošimoje, kur amerikiečiai 1945 m. numetė atominę bombą, kai kurios japonės moteriškės dėvėjo baltas medvilnines sukneles su juodais taškeliiais. Jų kūnai buvo nudeginti tik po tais juodais taškeliiais. Žmogaus oda, pridengta baltos spalvos medžiaga išvengia nudegimų, nes baltos ar šviesios spalvos medžiagos atmuša karštį, tuo tarpu kai tamsios spalvos medžiagos ar drabužiai sugeria karštį.

Be drabužių spalvos, sako leidinėlis, vilnoniai drabužiai yra saugiau dėvėti negu medvilniniai, nes jie netaip greitai pradės degti. Jeigu pradeda degti drabužiai, tai geriausias būdas juos užgesinti yra gulti ant žemės ir pradėti raičiotis. Namų savininkams žinotina, kad bomba gali sukelti gaisrą ligi 20 mylių nuo sproginimo vietos, patartina pašalinti ir toliau nuo pastatų paslėpti greitai užsidegančias medžiagas, o net ir nuimti užuolaidas tose namų dalyse, iš kur matomas atviras dangus. Žemesnieji pastatai ar žemesnės didelių pastatų dalys bus pridengtos kitų didesnių pastatų. Pastatų langai turėtų būti nubaltinami ir tuo būdu bus sulaikoma apie 80% spindulių, kurie kelias šviesos greičiu ir pati didžioji karščio banga jau bus praėjusi pro šalį, kai nubaltinti langai bus išmušti lėčiau atslenkancio sproginimo. Pats sproginimas padarys nepataisomus nuostolius ligi 5 mylių, o lengvi nuostoliai bus padaryti net ligi 25 mylių nuo sproginimo vietos. Japonijoje, Hirošimoje ir Nagasaki, nedaug žmonių buvo sužeista paties sproginimo, bet daug buvo sužeista krintančių plytalių, akmenų ir sudužusių stiklų. Siauras griovys ar apkasas, pridengtas žeme arba rūšys suteikia gerą apsaugą nuo panašų sužeidimų.

Kalbėdama apie radioaktyvumo (kitais sakant, radio aktyvių medžiagų lietuvių sproginimo) pavojų, britų brošiūrėlė aprašo apie paliestųjų žmonių susirgimo simptomus. Radio aktyvių medžiagų paliestas žmogus visai nieko nejaučia kelias valandas. Po to, pradeda vemti, pakyla karštis, bet jaučiama labai nedaug skausmų. Po to prapuola apetitas, pradeda slinkti-kristi plaukai (plikiams mažas pavojus!) ir prasideda vidinis kraujavimas. Paliestieji — nukentėję žmonės, kol atvyks gydytojas ar specialieji pagalba, turi būti laikomi šiltose ir ramiose patalpose, kad jie pilnai galėtų pailsėti.

Lygiai kaip su apsisaugojimu nuo sproginimo, taip ir čia, siauras griovys ar apkasas, pridengtas 2—3 pėdom žemės, duos gerą apsaugą nuo radioaktyvių medžiagų lietaus, tačiau žmonės turi pasilikti šioje uždangoje 48 valandas ar daugiau, kol sumažės aplinkui

esąs radioaktyvumas. Britai dar rekomenduoja įsirengti specialų kambarį, kuriame galima visus pavojus pergyventi. Toks kambarys, kiek galima, turi turėti kuo mažiau išorinių sienų, tuo būsianti geresnė apsauga. Tačiau ir tokiame kambarielyje gyventojai turėtų pasilikti kelias dienas, kol jiems nebūs pranešta, kad nėra pavojaus tokią patalpą apliešti. Pastatų langai turėtų būti užblokuoti kietesnėmis medžiagomis, nemažesnio storumo, kaip pastato sienos. Patartina pastatų sienas sustiprinti ir pastorinti smėlio maišais ar žeme pripiltomis dėžėmis.

Sakoma, kad radio aktyvios dulkės privalo būti nuplaunamos su muilu ir šiltu vandeniu, o ypatingas dėmesys turi būti paskirtas nagų ir plaukų valymui. Drabužių sudėginimas nesunaikins radioaktyvumo, kurį jie jau yra surinkę. Šių instrukcijų pabaigoje patartina turėti didesnes vandens atsargas, laikant pripildytą vonią ir kitus indus.

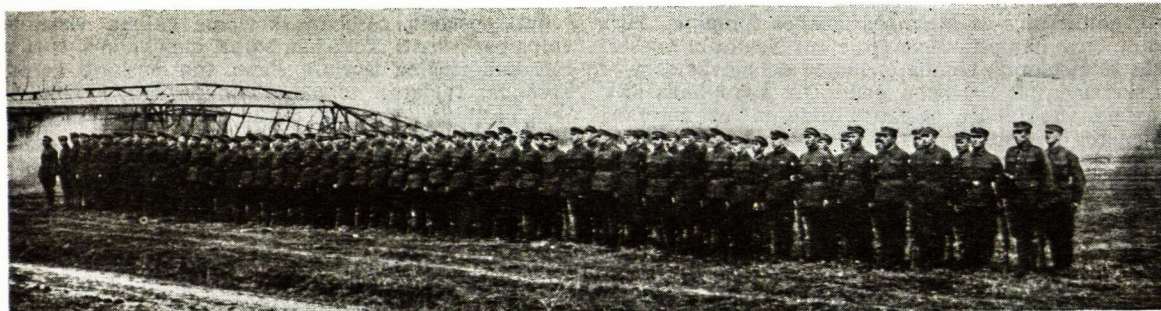
Vieno Kanados miesto civilinės gynybos koordinatorius, skaitydamas paskaitą apie gyventojų apsaugą būsime kare, tarp kitko, pabrėžė, kad geriausias apsisaugojimas ir gynyba yra išsisklaidymas ir evakuacija. Kadangi, skaičiuojama, kad patys geriausiai ir pirmieji taikiniai prieš vandenilio bomboms būsiai didesnieji miestai ir pramonės centrai, tai evakuacijos planai turi būti iš anksto parengti. Civilinės gynybos planuotojų uždavinys, esą parengti valstybę evakuacijai — išgabenti visus nebūtinai reikalingus didesnių centrų ir kitų galimų vandenilio bombų taikinių rajonuose žmones (čia, be abejo, turima galvoje nedirbantieji žmonės, moteriškės ir vaikai), kai tik įtempimas tarptautinėje politikoje pasiekia tokį tašką, kad karas jau gali prasidėti kiekvienu momentu. Tokia evakuacija turėtų užtrukti neilgiau kaip 8 valandas.

Visi likusieji gyventojai būtų evakuoti per 3 valandas iš galimų vandenilio bombų kritimo rajonų nearčiau kaip už 50 mylių, tuojau pat po to, kai būtų duotas pavojaus signalas iš radaro linijų, įrengtų Kanados šiaurėje ir pajūrio srityse.

Išgabentieji gyventojai turėtų pasilikti numatytose vietose, kol jiems bus pranešta, kad galima grįžti į savo namus. Į kritusių bombų vietoves pirmiausia sugrįžtų specialiai paruoštos gelbėtojų komandos, kurios pirmoje eilėje pagelbėtų išlikusiems žmonėms, kurie nespėjo išsikelti. Paskutinė civilinės gynybos pareigūnų darbo fazė būtų padėti persikelti atgal evakuotiems gyventojams ir padėti įsikurti — surasti prieglaudą tiems, kurių namai būtų sunaikinti.

Savo paskaitos pabaigoje civilinės gynybos koordinatorius pabrėžė, kad visi kanadiečiai privalo nepamiršti, kad civilinė gynyba jiems yra labai reikalinga. Esą, šiais nelengvais laikais pavojaus užsimiršimas ir apsilaidimas gali kaštuoti gyvybes. Gi civilinės gynybos planas veiks ir daug pagelbės, jei visi kanadiečiai iš anksto žinos ką jie turi daryti pavojaus atveju. Per vėlu, esą, kas nors daryti, kai jau bombos pradeda kristi.

Jungt. Amerikos Valstybėse įvairūs atitinkami pareigūnai ir specialiai sudarytos komisijos jau seniai studijuoja ir svarsto civilių gyventojų apsaugą būsime kare. Pavyzdžiui, tik neseniai iš pranešimų spaudoje sužinojome, kad dar apie 1957 m. vidurį J. A. Valstybių prezidentas sudarė specialią komisiją (Gaither Committee), kurios vienas svarbiausių uždavinių yra studijuoti civilių gyventojų apsaugos klausimą. Ši komisija yra jau viešai paskelbusi savo nuo-



Karo aviacijos kuopa 1919 m.

MAČIAU ŽUVUSĮ AMERIKOS LEITENANTĄ HARRIS

H. APUOKAS

Bolševikai, 1919 m. pralaimėję Lietuvoje, nenurimo. Ir toliau kasėsi po Lietuvos nepriklausomybės pamatais. Tikėjosi laimėti, pasinaudodami tuo metu buvusia sunkia Lietuvos ir jos kariuomenės būkle. Ir kariuomenėje trūko visko: maisto, apavo, drabužių ir kitko. Trūko ir tvarkos. Daug buvo nesąžiningų pareigūnų. Iš karto viską pagerinti buvo neįmanoma, nes daug pareigūnų buvo nelietuvių tautybės. Tokiems Lietuvos reikalai buvo ne prie širdies.

Greta savanorių, kariuomenėje atsirado mobiliuotų ir pašauktųjų. Tokių eilėse pateko bolševikų arba jiems prijauciančiųjų. Greta jų buvo nemaža nesąmoningų, kurie neatskyrė kur balta, o kur juoda. Tokių tarpe bolševikams nesunku buvo agituoti prieš Lietuvos nepriklausomybę. Todėl ir 1920 m. vasario mėn. bolševikams pasisekė A. Panemunėje ir Fredoje sukelti kareivių sukilimą.

Kadangi man teko dalyvauti minima sukilimą

monė, kad geriausia J.A.V. gyventojų apsauga yra J.A.V. gynyba, pajėgi atsikėrinti ir kad tai privalo būti sujungta su mokėjimu ir sugebėjimu sugauti, detonuoti ir sunaikinti priešo vairuojamas raketas ar bombonešius, dar nespėjusius pasiekti savo taikinių Šiaurės Amerikoje.

Kitas svarbus klausimas, kurį Gaither'io komisija svarstė ir studijavo, tai yra didelių, stiprių ir nuo bombų sprogimų apsaugojančių slėptuvių civiliams gyventojams statymas. Anksčiau buvęs J.A.V. civilinės gynybos administratorius Val Peterson dar 1957 m. pradžioje pareiškė, kad civilinių gyventojų apsaugojimo ir išgelbėjimo programai reikia 34 bilionų dolerių ir sunkių, visiškai nuo visokių bombų apsaugojančių slėptuvių.

Tačiau Gaither'io komisija, kaip ir naujas J.A.V. civilinės gynybos administratorius Leo Hoegh neplanuoja ir nesūlo statyti labai stiprių slėptuvių tinklą, o galvoja tik apie lengvas slėptuves apsisaugojimui nuo radio aktyvių medžiagų lietaus po bombos sprogo.

Gaither'io komisijos nuomone, tokia nuo krintančių radio aktyvių medžiagų priedanga ar prieglauda, kuri neapsaugotų nuo tiesioginio bombos pataikymo, gali būti gelžbetoninis pastatas užpakaliniame kieme, o taip pat ir paprasta duobė ar rūsys gerai pridengti žemėmis. Gi visa nuo radioaktyvaus lietaus slėptuvių sistema kaštuotų apie 20 bilionų dolerių, skaičiuojant atskiros slėptuvės kainą tokią pat, kiek kaštuoja vidutiniškas automobilis.

Pakartotina pabrėžiama, kad pirmoji J.A.V. apsaugos priemonė yra pajėgumas atsikėrinti tuojau pat smogiant visomis jėgomis priešui atgal, o civ. gy-

nyčia ir slėptuvių statymas yra antraeilis klausimas, į kurį galima bus atsakyti, kai bus sudarytos-pastatytos tvirtos puolamosios-atsikėrinimo jėgos. Tada paaiškės ir kiek pinigų galima paskirti slėptuvių statymui.

Skaitome ir girdime, kaip vyksta dabartinės didžiulės lenktynės tarp didžiausių ir stipriausių pasaulio galiūnų — rusų ir amerikiečių. Žemės satelitai raižo padanges, vis bandomos naujos raketos ir net planuojama kelionė į mėnulį... Kiekvieno iš mūsų galvoje iškyla įvairių klausimų. Kas pasigamins geresnes ir toliau siekiančias vairuojamas raketas, kas pirmas nukariaus oro erdves, kas tas visas lenktynes galutinai laimės ir kuo, bendrai paėmus, viskas baigsis? Šitokie ir panašūs klausimai dažnai prabėga mūsų mintyse. Tačiau mums, ypatingai gyvenantiems Šiaurės Amerikoje, nepalieka nepastebėtas šio krašto turtingumas, nauji išradimai, daroma pažanga ir sugebėjimas-pajėgumas pasiekti tai, kas užplanuojama. Dabartinis laikinas, ir, reikia spėti, trumpas rusų pralenkimas ir jų ausį rėžiantis propagandos bliovimas apie laimėjimus vairuojamų raketų ir žemės palydovų srityse tik sujudino ir paskatino amerikiečius mesti visokeriopas jėgas ir milžiniškas pinigų sumas, kad rusus ne tik pasivyti, bet ir pralenkti. Lyg kažkas mums ausin kužda, lyg koks nujautimas mums sako, kad amerikiečių vadovaujamas vakarų pasaulis negali būti šių lemtingų paskutinių lenktynių ar galimo karo pralaimėtoju. Gi nežiūrint visų galimų būsimo karo pavojų, nelaimių ir nuostolių, mes turėtume prisiminti, kad ne taikos, ne nusiginklavimo konferencijos, o tik karas, tik ginkluotosios vakariečių jėgos, sutriuškindamos tą didžiausią pasaulio nelaimę — komunistų, atneštų ir mūsų pavergtai Tėvynei laisvę.

mažinant, todėl trumpai ir aprašau apie jį savo atsiminimus.

Vieną vasario mėn. dieną mus pasiekė žinia, kad A. Panemunėje sukilo artilerijos pulkas. Iškart manėme, kad jis bus menko pobūdžio, bet pasirodė, kad sukilimas pradėjo plėstis. Aš tuomet tarnavau Fredoje, karo aviacijoje. Sukilo kareiviai ir pas mus.

Fo vakarienės mums dar bebūnant karininkų valgykloje, į ją įsibrovė ginkluotų mūsų pačių kareivių būrys. Jie mums vadovavo puskarininkiai, kurių dauguma nemokėjo lietuviškai. Jie mums isakė, kad iki tam tikro įsakymo pasiliktumėm valgyklos būstinėje. Palikę sargytas prie durų ir kitur, pasišalino.

Mūsų būklė buvo neįauki. Iš mūs pistolietų neatėmė. Kaltamės ir kiekvienas reiškiamė savo nuomonę, bet neatsiranda nė vieno, kuris imtųsi iniciatyvos vadovauti išsilaisvinimui. Taip pralaukė iki gero v'durnakčio, po truputį pradėjom apsižvalgyti, kas čia reiktų daryti. Nutarėm padaryti žvalgybą. Na, ir prasidėjo mūsų muzika, kuri tęsėsi dvi paras. Jau tą pačią naktį nuginklavome savo sargybinius ir pradėjome juos saugoti. Vėliau mus nuginklavo, ir taip keletą kartų kartojosi ta nelemtoji istorija. Tai mes saugome sukilėlių sargytas, tai sukilėliai mus. Susikauti neteko. Viskas įvykdavo ramiai. Viena, kautis mes buvome per silpni, o antra, iš štabo ir karo komendantūros buvome gavę perspėjimus vengti kruvinių susirėmimų. Mūsų vyriausybė iš pradžių bandė taikiu būdu likviduoti sukilimą. Bet nepasisekė. Teko ginkluota jėga jį užgniauzti.

Jau antra naktis sukilimo. Išvargom, išalkom ir šsipurvinom, bet galo nematyti ir būklė neaiški. Tas pats buvo ir pas sukilėlius. Mes vėl buvome nuginkluoti ir sukilėlių sargybų saugomi toj pačioj valgykloj prie durų ir kieme. Prieš dvyliką naktį nuvargę sargybiniai prie durų sumigo, apsikabinę šautuvus. Kažkur dingo ir kieme buvę sargybiniai.

Mes, paėmę iš sargybinių šautuvus, nuėjome pažiūrėti, kas darosi kitur. Einame labai atsargiai ir patydomis. Perėjome kiemą, bet nieko — ramu ir tuščia. Žiūrime į kareivių būstinę. Viduje apšviesta, bet ramu. Iš lėto paveriame duris į pirmąjį kambarį. Keliolika sukilėlių miega, apsikabinę šautuvus. Matyt, tai sargybiniai ir patruliai. Išėjom atgal į kiemą pasitarti, kas daryti. Nutarėme juos nuginkluoti. Pa-



Karo aviacijos karininkų valgykla
Linksmadvaryje 1919 m.

siskirstę kuris kurį nuginkluosime, staigiu šuoliu čiupome jų ginklus. Sukilėliai pašoko ir pradėjo rėkauti, bet jau buvo per vėlu. Greit nusiramino.

Bandėme su jais kalbėtis geruoju. Kai pradėjome kalbėtis, pradėjo prie mūs artintis kiti įtartini tipeliai, kuriuos anksčiau mes laikėme menkos vertės kareiviais. Matyt, jie priklausė prie aktingųjų sukilėlių. Jie buvo nesukalbami ir kai kurie jų bandė mus pulti, bet juos nuramino jų patys draugai. Taip apsitvarę, išsaugojom juos iki kitos dienos.

Man ir dar dviem teko patruluoti lauke. Apeiname pastatus, angarus ir kiemą. Visur ramu. Per pačią Veselavos sodybą, kur buvo įkurtas aerodromas ir visa sodyba perduota karo aviacijai, ėjo plentas. Mums einant pro angarus, būtinai reikėjo pereiti skersai plento. Kai išėjome į plentą, staiga išgirdome, kad nuo miesto artėja kažkoks bildesys. Sustojome ir laukiame. Vėliau supratome, kad bildesį kelia arklio



Karo aviacijos dirbtuvių
mechanikai 1919 m.

kanopos, atsimušdamos į plentą. Galvoju, kas čia vidurnaktį galėtų atnešti kažkokį raitelį. Reikia palaukti ir pamatyti. Netrukus pastebėjau karį. Iškart pagalvojau, kad gal įgulos budintis karininkas joja patikrinti sargybas tvirtovės forte prie municijos sandėlių, bet dėl visko surikau: stok! — ir užstojau kelią. Raitelis sustojo. Mandagiai pradėjome su juo kalbėtis, kas jis ir iš kur.

— Aš pasiuntinys su raštu, — atsakė raitelis.

— A, pasiuntinys! O kam tą raštą neši? — paklausėme.

— O jūs kas būsite? — pasiuntinys paklausė mūsų.

— Ar nematai, kad patruliai! — sakome.

— Tai gerai! Vadinasi, mūsiškiai.

— Aišku! — atsakome.

— Čia baigiasi kelias ir tau joti toliau neapsimoka. Mums įsakyta nieko toliau nepraleisti. Lipk nuo arklio, — mes jam įsakėme.

— Kaip tai? — jis nustemba.

— Lipk, ir baigta! Mes tau arklį palaikysime, — ir paėmėme už pavadžių.

Pasiuntinys kiek pasvyravęs nušoko nuo arklio. Jis paklausė mūsų, kur yra „glavnovereno“ būstinė, nes jam įsakyta raštą perduoti tik į paties „glavnovereno“ rankas.

— Tau įsakyta vienaip, o mums kitaip! — atsakome. — Mums įsakyta nė vieno svetimo neįleisti į būstinę.

Pareikalaujame raštą atiduoti mums. Pasiuntinys pasvyravęs atidavė mums. Jam pasiūlėme eiti į kareivių būstinę sušilti. Apie „glavnovereną“ mes nieko nežinojome ir niekad jo nematėme. Matyt, kad jis slaptai veikė ir įsakymus duodavo per savo patikėtinius. Tik vėliau man teko su juo susidurti.

Paėmę raštą, tuojau atsidūrėme pas savuosius. Raštas buvo siunčiamas iš artilerijos pulko „glavnovereniui“. Rašte buvo pažymėta, kad anksti rytą jiems bus atsiųsta pagalba galutinai užimti aerodromą.

Iš rašto patyrė, kas gali įvykti, pasidarėme budresni. Ir miegai išlakstė. Pasirūpinome kiek galima daugiau šovinių, išsitraukėme pora kulkosvaidžių iš aparatų, užsitaisėme kaspinus ir laukiame aušros. O ji šikart ypatingai ilgai nesirodė. Kai pradėjo švisti, mes išžiūrėjome patogesnę vietą ir užėmėme poziciją. Mes atkreipėme dėmesį tik į priešakį, iš kur laukėme ateinant pagalbos sukilėliams, bet į užpakalį pasidairyti nė į galvą neatėjo.

Taip gulėjome apie pora valandų, bet niekas niekur nesirodė ir buvo visur ramu. Pradėjome galvoti, gal vyriausybė geruoju susitarė su sukilėliais, tuo būdu greit baigsis ir pas mus. Taip besvajojant staiga pastebėjau, kad aerodromo pakraštyje, lyg iš griovio pradėjo pasirodyti žmonių galvos. Tai vienoj vietoj, tai kitoj. Žvilgterėjau į savo kaimyną, kuris buvo prie kulkosvaidžio. Pastebėjau, kad ir jis mato. Nusitaikęs kulkosvaidį, paleido pora serijų ir žmonės dingo. Aš irgi guliu pasiruošęs iššauti į pasirodančius taikinius, bet tuo tarpu kažkas staiga griebė mane iš užpakalio. Nepasijutau, kaip mano šautuvas atsidūrė užpuoliko rankose, o mane išstūmė iš slėptuvės, rusiškai tardamas: „gana, prisišaudė!“ Ši staigmena mane nustebino ir nebežinojau, kas daryti ir iš kur atsirado užpuolėjas.

Mane nuginklavęs karys buvo rusiška miline apsiengęs, jau pagyvenusio amžiaus. Pažiūrėjau į savo kaimyną. Pas jį tas pats. Ir jo kulkosvaidis kitų rankose. Mane nuginklavęs sukilėlis ramiai apžiūrėjo

mano šautuvą, palingavo galva ir nusišypsojęs tarė: „Ech, jūs vajakai, vajakai! (kovotojai). Na, eisime!“ — ir nusivedė mane į tą pusę, kur stovėjo mano draugas. Čia dar abiejų paklausė, ar turime ginklų. Pasakiau, kad jūsiškiai jau anksčiau iš mūs ginklų atėmė. Klisėniuje dar turėjau vieną kiaušininę granatą, bet sukilėliai nekratė mūsų, tik pasakė: „Eikite žemyn miesto link. Netrukus ten jums visiems linksniau bus“. Matyt, kad jų laukiama pagalba atėjo supamu manevru, nes visur buvo matyti žymiai daugiau kareivių, ir prieš tai nematytų.

Mes bematant atsidūrėme prie Nemuno. Čia pasirodė, kad kiek anksčiau ir su kitais mūsiškiais susidorojo, nes ir jie buvo apačioje. Ar jie buvo gavę kokių instrukcijų iš vadovybės — nežinau, bet visi buvo su ginklais ir užėmė pozicijas anoj pusėj Nemuno ir ant Aleksoto tilto. Aš irgi turėjau apačioje paslėpęs pora šautuvų ir šovinių, tad tuoj buvau ginkluotas ir prisijungiau prie kitų.

Šį kartą prasidėjo kitaip. Kažkas paleido šūvi, nežinau, iš mūsų ar sukilėlių pusės, ir prasidėjo šaudymas. Sustojo gatvių judėjimas, per tiltą niekas nebedrįso eiti ar važiuoti, pagaliau ir nebeleido. Taip tęsėsi ilgokai, tačiau nedrįso pulti nei viena, nei kita pusė. Aš buvau įsitaisęs ant Aleksoto tilto. Staiga pastebiu, kad iš miesto atvažiuoja automobilis. Atvažiavęs į kitą tilto galą sustojo. Automobilyje buvo du mūsų karininkai ir vienas Jungtinių Amerikos Valstybių. Vyresniojo amžiaus mūsų karininkas, atsistojęs automobilyje, labai nerimo, mosikavo rankomis ir rėkavo.

— Nešaudyti! Kas čia darosi? — rėkė minimas mūsų karininkas. — Nustokite šaudyti! — jis grūmojo į visas puses.

— Pas mane! Kas čia vadovauja? — Ir pamatęs mane, vėl suriko: — Jūs, tenai!.. Pas mane!

Aš priėjau prie karininko. Jis mane klausia:

— Kas čia darosi? Kas čia vadovauja?

— Kas čia darosi tamsta pats matai, o kas vadovauja ir aš nežinau, — atsakiau karininkui.

— Kalbėtis reikia, tartis! Tai nesąmonė! Parlamentarus reikia siųsti! — vis rėkavo karininkas.

Aš, pasitraukęs į šalį, žiūriu, kas čia dėsis. Staiga vyresnysis amžiumi karininkas atsicsuko į atsivežtą kitą karininką ir įsakė jam eiti parlamentaru. Prie mūs dar pora kareivių priartėjo. Vyr. karininkas, pažiūrėjęs į mus, pirštu parodė į mane: „Ir jūs eisite!“

Iškėlėme baltą nosinę, ir vyr. karininkas, stovėdamas mašinoje, taip pat mosikavo balta nosine ir rėkė: „Nešaudykite!“

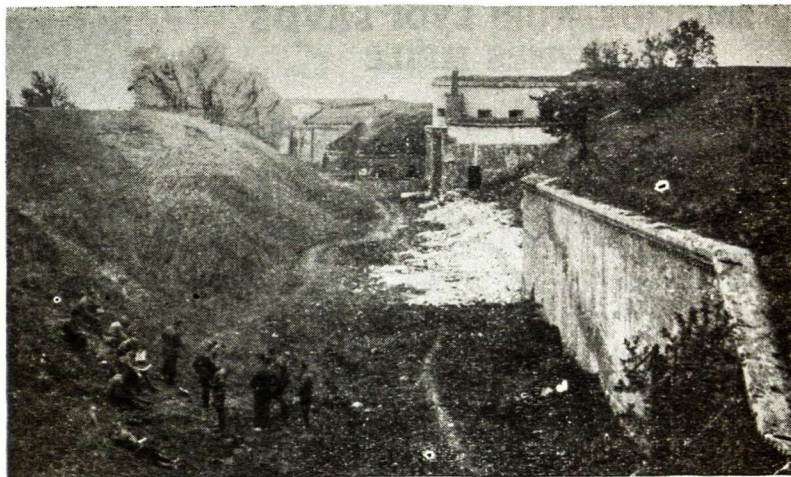
— Stokit, nešaudykite! — ir mes pradėjome nosinėle mosikuoti ir rėkti.

Pagaliau, matyt, visi mus pastebėjo ir suprato. Nustojo šaudyti. Nurimo ir sukilėlių pusėje.

— Dabar, greit, skubėkit! — įsakė mums vyr. karininkas. Baltas nosines užsirišome ant šautuvų vamzdžių. Mums pajudėjus eiti, staiga iš automobilio išsoko JAV karininkas ltn. S. J. Harris ir, nė žodžio netares, prisijungė prie mūsų ir drauge pradėjo žygiuoti.

Greitu žingsniu mes pasileidome žygiuoti Links-madvario link. Aplink visur ramu ir mes greit pasiekėm viršų. Gale tako, kuriuo lipome į kalną, radome tris ginkluotus vyrus. Vienas jų man buvo pažįstamas, buvęs studentas, pašauktas į kariuomenę ir dirbęs mano žinioje aviacijos dirbtuvėse. Jis buvo tvirtas vyras, darė gerą įspūdį ir niekad nesitikėjau jį pamatyti sukilėlių eilėse. Jis, matyt, šioj vietoj buvo sar-

Karo lakūnų grupė šaudymo pratinuose viename iš fortų Alekse, 1919 m.



Šis straipsnis iliustruotas nuotraukomis iš P. H. Bezumavičiaus rinkinio.

gybos viršininku, nes tuoj mūsų paklausė, ko mes jieškome. Išsiaiškinus, jis pareiškė, kad tuo reikalu reikia kalbėtis su „glavnoverenu“.

— Tuojau jį iššauksiu, — ir tai taręs, tuoj paleido į viršų tris šūvius. Matyt, tai buvo jų sutartinis ženklas.

Kai tik studentas iššovė, mūsiškiai kažkaip kitaip suprato ir vėl prasidėjo baisus šaudymas. Kulkos pradėjo plaukuoti pro mus, kapoti medžių ir krūmų šakas. Mes žemesnėmis vietomis turėjome traukti tolyn.

— Tu juos nuvesi, — studentas tarė vienam savųjų, ir pats kažkur pasitraukė.

Mūsų vadovas privėdė mus prie buvusios mūsų valgyklos namo ir pasakęs mums: „Čia palaukite!“ įėjo į vidų. Tuojau išėjo į kiemą du vyrai, vienas jų, kuris iš manęs atėmė šautuvą. Antrasis mažiukas, labai plaukuota kepure, mongoliškų akių. Tikras kirgizas. Abu kalbėjosi rusiškai. Mažiukas, kreipdamasis į antrąjį, jį vadino „tovarišč glavnoveren“.

Minimas „glavnoveren“ piktai kreipėsi į mus:

— Kas jūs ir ką pasakysite?

Trumpai ir piktai paklauses ir, beveik nelaukdamas mūsų atsakymo, griežtai atkirto: „Jokių kalbų ir derybų, jokių sąlygų, ir kuo skubiausiai nešdinkitės iš čia. Su manimi ejęs lietuvių karininkas, bandydamas jį įtikinti, jam priminė: „Tik pagalvok, ką darai. Tai reikalauja tarptautinė karo komisija. Štai, ir Amerikos karininkas čia.“

— Sakau, kad nešdinkitės, kol dar nevėlu! — piktai atkirto „glavnoverenas“. — Nieko sau, geri parlamentarai. Kaip matau, visi trys ginkluoti. Tokiems pravartu tik kulka. Tai būtų gera pamoka jums.

Angliškai nemokėjome, taigi Amerikos karininkui vargais negalais išaiškinome rankų judesiais ir mimika.

Bet grįžti žemyn pavojinga, nes susišaudymas vis dar tęsiasi. Pagaliau nurimo ir mes pradėjome leistis žemyn. Įpusėjęs kelionei, kad pradės vėl šaudyti, nuo pašlaitės žemės byra, bet visvien einame. Aš ėjau priešakyje ir nepastebėjau, kad abudu karininkai atsiliko. Staiga išgirdau lietuvių karininko balsą:

— Nustokit šaudyti! Amerikoną užmušėt!

Aš krūptelėjau ir šokau į viršų. Mūsų karininką radau įlindusį į smėlio duobę, iš kurios žmonės imdavo smėlį, o ant pat tako, viena koja duobėje, gulėjo Amerikos leitenantas Harris. Griebiau jį, gal dar ga-

lėsiu ką nors jam padėti, bet veltui. Pamačiau, kad kulka pataikė į patį pakaušį, ir jis jau miršta.

Abu, palikęs, leidausi žemyn pranešti liūdną žinią anam vyr. karininkui, kurį palikome ant tilto. Turėjau slinkti žemyn perbėgimais, nes iš viršaus pylė mane kulkos serijomis. Tiltą pasiekiau laimingai. Kai vyr. karininkui pranešiau apie „glavnovereno“ atsakymą ir Amerikos karininko žuvimą, jis jau nebekalbėjo apie derybas su sukilėliais, tik įsakė šarvuotam automobiliui (kuris atvyko mums einant pas sukilėlius) važiuoti į viršų. Tuojau atsirado savanorių papildyti šarvuotiesi įgulą. Šarvuotis greit dingo iš mūsų akių.

Aš nuskubėjau prie smėlio duobės, kur gulėjo nukautas Amerikos leitenantas. Apšaudymas dar tęsėsi ir teko eiti perbėgimais. Kai sustojau netoli to nelaimingojo tako pradžios, viršuje pasigirdo smarkus šaudymas. Už keletos minučių pasipylė žemyn kareiviai ir slapstėsi už ko tik buvo galima. Tuo laiku ir mūsiškiai iš visų pusių pradėjo bėgti, puldami sukilėlius kurių būklė pasidarė nepavydėtina.

Kaip staiga kovos triukšmas prasidėjo, taip staiga jis ir nurimo. Sukilėliai buvo palaužti ir numalšinti. Dabar teko tik surankioti palaidus sukilėlius.

Kadangi aš labai arti sukilėlių buvau, tai tuojau atsiradau viršuje ir ėmiau rankioti juos ir siųsti į apačią.

Vyrai su džiaugsmu nužygiavo, nes jau buvo priverge. Žiūriu, kiek žemiau pakrantėje kažkas juda. Stačia pakrante besileidžiant, pamačiau tą anksčiau minėtą „kirgizą“ su plaukuota kepure. Jis buvo priūtęs prie kažko gulinčio ir kraustė jo kišenes. Pamatęs mane, pradėjo bėgti žemyn. Priėjęs prie gulinčiojo, nustembu. Gi kas čia? Negyvas! Paverčiu! O Dieve! Tai „glavnoverenas“, kuris nenorėjo su mumis jokių derybų. Abi rankos į šipulius sudraskytos, ir visas pilvas atviras, sudraskytas ir su skudurais sumaišytas. Matyt, pats save susisprogdino.

Žuvusįjį pamatė ir kiti mūsiškiai. Buvusiems sukilėliams įsakė nunešti savo vadą į apačią. Be jo, radosime dar pora sukilėlių žuvusių ir keletą sunkiai sužeistų. Jų tarpe ir anksčiau minėtą studentą. Jis krito nuo stataus kranto žemyn prie Nemuno ir jam užtrenkė kalbą. Ar vėliau jis atgavo savo kalbą — nežinau. Taip pat nežinau ir jo tolimesnio likimo.

ŽMOGUS, KURĮ LYDI SAVOS TĖVYNĖS MEILĖ

STASYS BUTKUS — SUKAKTUVININKAS

Neseniai Lietuvos laisvės kovų savanoris pirmūnas Stasys Butkus savo šešiasdešimt pergyventų metų sutiko ir palydėjo kovų atsiminimais VYRAI GEDIMINO KALNE.

Praėjo beveik 40 metų, kai Butkus su keliais savanoriais po ilgo ilgo amžiaus nelaisvės, Lietuvai prisikėliant, pirmą kartą Lietuvos sostinėje Vilniuje iškėlė lietuviškąją trispalvę. Vėliavos pakėlimą palydėję šūviais, karininkai su kareiviais pasibučiavo, lyg patvirtindami pasiryžimą kovomis ir kančia apginti Lietuvos Prisikėlimą.

Pirmūnas Butkus tada tebuvo 20 metų jaunuolis. O tokių, kaip jis, Aušros prikeltų, Varpo pažadintų, jaunuolių būriai rikiavosi į savanorių gretas, kad apgintų Lietuvos Tarybos tartą pasauliui žodį: Lietuva nu'raukia svetimus pančius ir vėl grįžta tautų šeimon LAISVA.

Rinktinių Lietuvos sūnų pasakytas Vasario 16 žodis tapo visos tautos pasiryžimo žodžiu — apginti laisvą atsistatanciją Lietuvą. Susisipietę savanorių pulkai drąsiai išėjo tą istorini TAUTOS ŽODI kova ir kančia paversti PRISIKĖLIMU, GYVENIMU IR DŽIAUGSMU.

Tas nenumaldomu aidu pasklides žodis, kaip upės bėgimas, ir Butkų, tik ką sugrįžusių iš suirusios Rusijos, iš Žemaičių Kurtuvėnų veda į Vilnių, kaip kadaį karalius į Betlėjų, kur jis vietoj dovanos pveda save visa jaunystės meile.

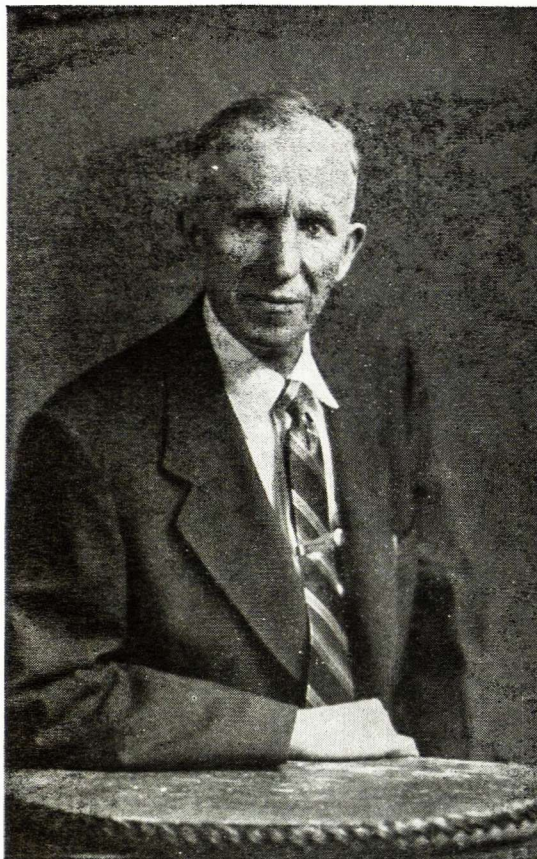
Kas paruošė jaunuolį Butkų tokiam drąsiam pasiaukojimo žygiui? Pirmas buvo tėvas. Savo pastogės ir žemės gabalo neturėdamas, dirbdamas kitiems, tačiau gerai apsiskaitęs, reikia manyti, dažnai pasvajodavo: kad gera būtų turėti savo ramųjį kempelį. Kaip daugelis, ir jis, be abejonės, tikėjo, kad tai gali ateiti su Lietuvos atsikūrimu. Ta mintimi ir auklėjo ir savo vaikus. Antra aplinkybė — Butkus, sūnus, jau nuo mažens domėjosi didingąją Lietuvos praeitį apskančia knyga — laikraščiu ir apskritai spausdintu žodžiu. Taip paruoštas ir pats pasiruošęs, dar jaunuoliu būdamas, jau pradeda bendradarbiauti spaudoje.

Todėl Butkų, Pirmojo Pasaulinio karo jaunuolį emigrantą, visur lydi savos tėvynės meilė, ir karo sąlygose jo nepalaužia jokia revoliucinių idėjų audra — jis lieka ištikimu savo tėvynės vaikui.

Iš Rusijos Butkus grįžta dar vokiečiams Lietuvoje tebešeimininkaujant. Ir vėl kaip seniau pradeda dirbti tame pačiame Kurtuvėnų dvare. Ir kai čia būdamas išgirsta apie Lietuvos kariuomenės atkūrimą, tuoj pasirengė jon dėtis. Tikriau pasakius, jis visad buvo tam pasirengęs. Motina verkia, tačiau tėvas palaimina pirmąjį Lietuvos karį, kuris drauge su kitais pasiryžo atnešti naują ir laisvą gyvenimą.

Išėjęs iš namų, daugiau dvaran nesugrįžo. Butkus dalyvavo visose Lietuvos nepriklausomybės kovose ir už narsumą apdovanotas Vyties Kryžiumi, o už nuopelnus — įvairiais medaliais.

Po kovų, pasitraukęs iš kariuomenės, ir toliau nuo kariuomenės ir nuo buvusių kovos draugų nepasitraukia. Jis ištikimai dirba Kario redakcijoje ir redaguoja kitus kariškus leidinius. Lietuviškojo spaudoje jis yra paskelbęs daugybę straipsnių.



Vėlai po kovų 1928 m. jis baigia Kaune suaugusiųjų gimnaziją.

Butkus ir po 60 metų yra išlikęs gyvu visiems drausmės, moralės, tolerancijos ir tikro lietuvio patrioto pavyzdžiu.

Šiandien Butkus yra svečioje šalyje, pavargęs ir vienišas. Palyginti ir nedaugelio, rodos, metų našta pernelyg peranksti jį prisilėgė. Galbūt, jį, kaip ir nevieną, anksčiau pradeda palenkti tėvynės ilgesys, tėvynės, kurios prisikėlimui jis paaukojo visą savo gražiausią jaunystę. Kovodamas frontuose ir vėliau iš širdies ir visu atsidėjimu dirbdamas geresnei Lietuvos ateičiai, jis net nespėjo pasirinkti sau gyvenimo palydovės. Kaip vienuolis maldai, rodos, jis tik tėvynės atstatymui ir tebuvo paskirtas. Net ir savo visoj atsiminimų knygoje tik vienoje vietoje teužsimena apie kovų su lenkais metu kažkur sutiktą Ievutę. O tuo tarpu, kaip visi, taip ir mūsų kariai, susirasdavo mūsų vietovėse sau kitą širdį, kurią visų žygių metu, kaip brangų paveikslą, nešiojosi savo mintyse. Kiti po kovų savo mamoms ir marčias dovanų parvežė...

Ir tai sudarė gyvenimo dalį, su kuria Butkus gal dėl laiko stokos ir savo gyvenime ir paskelbtuose atsiminimuose prasilenkė.

Linkim Stasiui Butkui savo naujoj atsiminimų laidoj papildyti senus ir aprašyti ir tuos metus, kuriuos jis praleido šalia kariuomenės.

Toks mūsų jam sveikatos ir sėkmės linkėjimas.

Stasys Jakštas

Č Y P I Š K Ē

(Pradžia KARIO Nr. 2)

Rūža, lyg gamtos supiltas pylimas, nusitęsia per daugelį kilometrų iš šiaurės į pietus. Kur ji šiaurėje prasideda — Olėsė nė žinote nežino. Tik žino, kad Rūža eina per laukus, miškus ir pievas ir dingsta kažinkur pietuose. Vietomis Rūža sunyksta ir sumenkėja ir tik stambių akmenų virtinės lydi jos kelią; kitur ji išsimuša stambiu volu, supiltu iš rudo žvyro ir smėlio ir pamargintu pilkais akmenimis.

Vietomis Rūža, kur ji eina per kaimų laukus, nežymi ir nuzulinta, nuarta ir nuakėta; per miškus ir ganyklas ji augšta, stambi ir žmogaus rankos mažai tepaliesta. Tik šen bei ten kaimiečiai ima žvyrą ir smėlį savo keliams taisyti ir apie namus pasibarstyti.

Kaip taisyklė — laukai nuo Rūžos į vakarus yra augščiau, į rytus — žemiau ir pasibaigia pelkėmis.

Kaikur per miškus ir ganyklas išilgai Rūžą eina keliukas, kitur tik takas. Keliukas visada trunkus ir jo taisyti nereikia. Toks keliukas kadaise tęsėsi ir nuo Čypiškės vienkiemio į šiaurę. Užtat čia yra ir giliai išvažinėta brasta skersai slėnelį

Čypiškės troba pastatyta ant pačios Rūžos keteros, suręsta iš stambių, šonuose kiek aptašytų, rastų. Troba turi du galus: viename — gyvenamoji, kitame — sandėlis ir didžiulė pirtis. Kas ir kada tą trobą statė — niekas nežino. Kadangi troba pastatyta ant dvaro žemės, tai joje gyveno dvaro kumečiai ar darbininkai, o kartais vienkiemis būdavo ir kam nors išnuomojamas.

Kažkada čia gyveno našlė Čepaitienė, o po karo porą metų ji nuomojo jų kaimo amerikonas Dzidorius. Dzidorius labai mėgo kurenti pirtį ir rudeniais bei žiemomis kas antrą šeštadienį jį pasikviesdavo apylinkės gyventojus. Vasarą jis prisiraudavo skynimuose smalingų kelmų ir prisirišdavo lapuotų beržinių vantu. Kai pirtį užpleškindavo, tai net iki raudonumo įkaitė akmens sprogindavo. Olėsė dar atsimena, kaip retkarčiais jos tėvas ir motina su senele eidavo į šią pirtį. Kadangi jų kaime pirties niekas neturėjo, tai visi eidavo į eigulinės arba į Čypiškės pirtį.

Vėliau keletą metų čia gyveno Janeko uošvis. Jam gyvenant, pirtis buvo išgriauta, o jos vietoje įrengtas kambarys. Ir jaunavedžiai Janekai kelis pirmuosius savo gyvenimo mėnesius gyveno šiame kambaryje.

Tuo tarpu toluomoje pradžioje skambinti varpas. Aišku, dabar yra Pakylėjimas. Olėsė atsiklaupė, atsivertė Pakylėjimo maldas ir pradėjo melstis. Laike Pakylėjimo negalima nieko kito veikti nei mąstyti.

Mažoji Regina, pamačiusi, kad mama atsiklaupė ir meldžiasi, nustojo pliauškintis po vandenį, atėjo ir atsiklaupė šalia mamos ir pradėjo žegnotis, kaip mokėdama. Ji kalba ir šiokių tokius poterių. Jai dar tik pora metų, bet ji gudri mergaitė ir visą išmano.

— Kaip būtų gera, kad tas kryžius anoją slėnelio pusėje tebestovėtų, pamastė Olėsė. Ji ten galėtų atsiklaupiti ir melstis.

Ji vos tik atsimena, kad, va, ten — ant tos mažos kalvutės, kur dabar auga vešliai sužėlę, bet jau

smarkiai iškapotas, eglynėlis, kitados stovėjo kryžius — kopyltėlė, o joje šventasis Jonas Krikštytojas, sumaniai iš medžio išskaptuotas. Kryžius jau seniai išvirto ir supuvo ir jo nė žymės nebeliko.

Kitas panašus kryžius — kopyltėlė stovėjo ant Rūžos prie mažyčio upelio, vos tik įėjus į mišką. Šitą kryžių ji dar gerai prisimena. Tiesa, jis stovėjo smarkiai į žemę įdubęs ir į vieną pusę palinkęs, bet vis dar laikėsi. Ji ir kitos mergaitės, gandydamos bandą, dažnai paskindavo lauko gėlių ir kryžių apkašydavo. Kad šventajam Jonui, krikštijančiam Kristų, būtų linkmiau. Nekartą koks praeivis, eidamas pro kopyltėlę, suklupdavo prie jos ir pasimelsdavo.

Aplinkui kryžių augo didelis, tamsus ir šniokščiantis miškas. O viena eglė, augusi netoli kryžiaus, savo nulinkusiomis šakomis buvo ji tiesiog apglobusi. Pro šalį tekančio upelio vanduo miško glūdumoje atrodė juodas ir smala. Upelis prasidėdavo netoli esančiuose lieknuose ir išsiliedavo į plačią aikštę, plytinčią priešais kopyltėlę. Upelį gyventojai vadina šventjoniu. Taip pat ir aikštę — švento Jono plotma. Gal dėl to, kad šis kryžius ten stovėjo?

Tačiau ponas Žukauskis, kuriam šis miškas priklausė, mišką jau seniai iškirto. Upelis, netekęs miško globos, išseko ir išdžiūvo ir prisipildydavo tik pavasarį potvynių metu. O kryžius, pasilikęs vienas bestypsas ant augšto Rūžos kranto, greitai patrešo ir nuvirto. Jį kas nors paėmė ir, turbūt, sukūreno.

Trečias toks kryžius stovėjo jų kaime — darželyje priešais kaimyno Igniaus trobą. Tik šio kryžiaus kopyltėlėje stovėjo Sopulingoji Dievo Motina, suvarstyta septyniais kalavijais. Visus šiuos kryžius buvo pastatę ir šventųjų statulėles išskaptavę kaimynas Ignius. Jis buvo paprastas ūkininkas, bet žmogus turėjo puikius nagus. Ir liaudies meną mėgo. Tačiau Igniaus Olėsė visai neatsimena — jis pasimirė dar prieš karą.

Pasimeldusi ji atsikėlė. Reikės eiti namo. Va, piemenukas jau ir bandą parginė. Šilta ir gyvuliai gyluoja.

Ji pasišaukė Reginę, dabar skynusią katpėdžiukus. Visa Rūžos pakrantė apžėlusi katpėdžiukais. Ir kokie jie čia vešūs, tie katpėdžiukai! Paprasta tai gėlė, pilku koteliu ir pilkais lapeliais, — pilka, kaip ir visas mūsų gyvenimas... Ir auga tik blogose žemėse — ant kalvučių ir krantų, kur sausa ir kur saulutė negalėtingai išdegina. Tačiau jos žiedeliai švelnučiai ir tokie malonūs, kaip ką tik pradėjusių sprogti karklių pavasariniai kačiukai. Ir koks tų žiedelių spalvų įvairumas: balti, rausvi, ružavi, rusvi, gelsvi ir visai mašyti.

Volungės aplinkiniuose krūmuose ir medžiuose niekaip nenurimsta: viena švilpauja palinkusioje epušės viršūnėje, kita — ant pakrypusios beržo šakos. Paskui jos pasikeičia vietomis ir nulekia į pietuose dunksantį kaimo mišką.

Cypiškėje prie trobos stovėjo jau baigianti griūti daržinė ir visai į žemę susmegęs tvartukas. Būtinai reikėjo naujos daržinės ir naujo tvarto. Daržinę praeitais metais Pranas jau pastatė. Jis iškirto palaukėse ir krūmuose augusias labai skarotas egles ir jas panaudojo statybai. Daržinės vainikams, stulpams ir gontams tų eglių visai pakako, bet jos sienas jis išmušo epušinėmis, juodalksninėmis ir beržinėmis lentomis. Gero statybinio miško savo ūkyje jie neturi. Tiesa, šen bei ten auga jauni eglynėliai, bet tie medžiai tinkami tik kartūms ir tvoroms tvirti. Visi kiti plotai apaugę krūmais ir atlašynais, tinkamais tik malkoms. Malkų jie nestinga, jų dar ir parduoda.

Naujos daržinės sienos ir stogas dabar baltuoja ir šviečia iš tolo. Gero tvarto jie vis dar neturi — tebesinaudoja tuo pačiu. Bet pasistatys ir jį.

Dirbamos žemės Cypiškėje tai nedaug. Tik keli hektarai. Prie trobos didelis daržas, o toliau — pamiškėje didokas drėgnos durpinės žemės gabalas, kurioje javai nenoriai teauga. Geresnės žemės jie turi tik už krūmų, folvarko link. Ten auga visoks javas. Bet jos permažai. Todėl Pranas porą hektarų dar išnuomojo iš brolio Kazio žemės, prieinančios prie jų dirvų.

Norėdamas padidinti dirbamos žemės plotą, Pranas pradėjo plėsti kur patogesnius ganyklų ir skynimų sklypus. Va, gražus plotelis į rytus nuo Rūžos. Šiemet čia pasėtos avižos.

Pernai pavasarį Pranas jį išplėšė ir apsėjo linais. Sunkus buvo tai darbas: reikėjo išskainioti krūmokšnius, išraustyti šaknis, išvartyti akmenis, o ir plėšimas išėjo labai nelygus — kupstai ir vagos.

Tačiau linai užaugo gražūs: lygūs, augšti ir galvėti. Tokius linus rauti — vienas malonumas. Bet ir pluošto buvo gražaus.

Iš pat savo gyvenimo pradžios jiedu turėjo labai daug vargo. O ir dabar jo pakankamai tebeturi. Nieko nebuvo: nė gyvulių, nė padarų, nė namų apyvokos daiktų. Gi visku reikėjo. Vieną kitą gyvulį jį gavo iš motinos, dalį Pranas atsigabeno iš savo namų, kai ką paskolino brolis Kazys. Ir taip susidarė šiočia tokia pradžia.

Jiedu dirbo daug ir labai sunkiai. Nė poilsio, nė patogumų nebuvo. Tačiau užsispyrimas ir ištvermė nugalėjo: dabar jie jau ši tą turi ir kas metą vis daugiau gali sutaupyti skoloms už žemę mokėti.

Kad tik Dievas sveikatos duotų...

Vėl buvo pavasaris. Žalias, kvepiantis ir svaigančiai malonus. Žydėjo žemė ir spindėjo dangus. Kaip visada, kaip ir kiekvienais metais.

Tačiau žmonės nesijuokė: jie buvo prislėgti, neramūs ir išsigandę žvalgėsi pro langus. Niekas nežinojo, kas į jo duris pasibels ir kokią naujieną praneš. Niekas nebuvo tikras, kad jis rytoj kelsis iš savo patalo ir sės prie pietų stalo.

Mūsų krašte keitėsi priešai vienas po kito: pradžioje buvo raudonas, jį pakeitė rudas, o rudąjį vėl išvijo raudonasis. Ir dabar raudonasis siautėjo kaip miško žvėris: krimto visus nuo krašto — ir tuos, kurie kadaise buvo prieš jį dirbę, kurie nieko nedirbo ir lankstėsi pavėjui, į kurią pusę jis pūtė, ir tuos, kurie jam nepakankamai daug dirbo arba neužtenkamai žemai lankstėsi.

Betgi pavasaris vistiek atėjo: pūtė švelnus vėjelis tai iš pietų, tai iš vakarų, vėl žydėjo gėlės, ir čiulbėjo paukščiai kaip visada, kaip ir kiekvieną pava-

sarį. Ir tiems, kurie slankiojo žeme sulinkę it šešėliai, ir tiems, kurie gulėjo kapinėse, laukuose ir pamiškėse, tiems, kurių pėdos baigė aušti gimtojoje žemėje ir netgi priešui, siautėjančiam užgrobtame krašte...

Olėsė širyt atsikėlė anksti: neturėjo ji daug ką veikti, bet jau toks įpratimas. Negi gulėsi, kai pavasaris pačiame gražume?

Naktį ji mažai tebuvo miegojusi — neima miegas ir gana. Ji blaškėsi, kosėjo ir jai labai skaudėjo krūtinę. Taip, ji vėl serga. Serga jau daugiau, kaip metai. Kartais geriau, kartais vėl blogai. Dabar nėra nė gydytojų, nė vaistų — kiekvienas paliktas savo likimui. Ji gėrė pievose ir pamiškėse surinktas žoleles, skabė jaunus pušų ūgius ir iš jų virė arbatą. Klausinėjo patarimų ir stengėsi daryti taip, kaip kiekvienas buvo pataręs. Patarimų buvo daug, bet tikrosios pagalbos nė iš kur negavo.

Savo vedybiniame gyvenime nė svajotosios laimės, nė žadėtiosios šeimos šilimos ji nesusilaukė. Pranas buvo geras ir darbštus darbininkas ir sumanus ūkininkas. Jų ūkiniai reikalai visą laiką gerėjo, skolos mažėjo ir jie buvo jau didelę dalį jų išmokėję. Jei užjėję karas ir po to sekę įvairūs sąmyšiai gyvenimo nebūtų sugriovę.

Bet šeimoje Pranas nebuvo geras vyras: ji vis ir vėl išgirdavo įvairių piktų kalbų ir gandų. Savo priesaiką, kad bus ištikimas ir nuoširdus vyras, Pranas jau seniai buvo pamiršęs. Jis nuolat paklysdavo. Gal ne iš blogos valios, gal tik dėl silpnumo...

Olėsė krimsdavosi, verkdamo, išmėtinėjo jam ir net bardavosi. Kartais tai gelbėdavo, bet kartais jos žodžiai nuriedėdavo pro šalį, kaip vandens lašai nuo žasies.

Jai vienai buvo persunku atlikti visus ūkio darbus, o samdyti nebuvo iš ko. Buvo gerai, kol nebuvo vaikų, bet kai atsirado Regina, ji didesnę laiko dalį turėdavo prasėdėti troboje prie jos. Kai Regina pradėjo kiek vaikščioti, ji ją imdavosi su savim į laukus.

Dabar pradėjo atėdinėti jos motina: pradžioje tik retkarčiais, tik svarbesniam reikalui atsiradus arba sunkesniems darbams užgriuvus, vėliau motina ir visai persikėlė pas juos gyventi.

Ir ką ji namie begalėtų veikti? Kaimas prieš kelis metus išsiskirstė viensėdžiais, jie gavo pliką žemės sklypą ir šiaip taip pasistatė trobas. Bet jos jaunesnis sūnus, kuris dabar nebetarnavo, buvo sugrįžęs namo ir ūkininkavo, netrukus vedė ir pradėjo savarankišką gyvenimą. Pradžioje motina kentė ir su marčia sugyveno, — juk ji buvo labai rami moteris ir sugyvendavo su kiekvieun, — bet vėliau marti pasirodė besanti tokia raguota, kad su ja joks sugyvenimas pasidarė nebegalimas. Tada motina persikėlė pas Olėsę: juk ji dar nesena, gali atlikti visus laukų darbus ir namų ruošą ir sergalingai dukteriai bus labai reikalinga.

Ir motina tikrai pravertė: ji atliko didesnę namų ruošos dalį, ji ėjo į laukus ir sergėjo vaikus. O mokėti už jos darbą juk nereikėjo nieko. Kas motinai ar tėvui už darbą moka?

Nors motina ir veltui dirbo, bet Pranas ja nebuvo visiškai patenkintas. Ne jos darbu, bet jos elgesiu. Mat, motina vis palieka motina ir visada užtars ir padės dukteriai, ne žentui. Kai Olėsė užsipuldavo savo vyrą dėl netinkamo elgesio, motina, nebeapsi-keisdama, jai pritarėdavo vienu kitu žodeliu, dėl ko Pranas dar daugiau širsdavo ir nekartą motinai drėb- telėdavo gana grubų žodį.

Bet dėl to gyventi buvo galima ir Olėsė visai nesiskundė. Kur tų dūmų namuose nėra? Kad ne šiokių, tai kitokių...

Daug blogiau buvo su jos sveikata. Olėsė buvo sveika ir savo jungą vilko kaip jautis. Išskyrus tą laiką, kada buvo plaučiais susirgusi betarnaudama pas ūkininką. Bet vėliau, antrą kartą grįžus raudonajam priešui, ji gimdė dvynukus: berniuką ir mergaitę. Iš kur tie dvynukai galėjo atsirasti, ji negalėjo suprasti. Niekas visoje jų šeimoje dvynukų nebuvo turėjęs. Po dvynukų jos sveikata ėmė blogėti — atsirado visokių negalių ir skausmų. Ji buvo perdaug nusilpusi. O ir dvynukai augo nekaip.

Ir iš kurgi gerai augs? Dabar nieko nebuvo: priešas buvo viską atėmęs — gyvulius, javus ir visa, kas geresnio. Nebuvo nė ko valgyti, nė kuo apsirengti. Visi vaikščiojo apstulbę ir tik stengėsi savo gyvastį išnešti.

Po metų dvynukai numirė. Abu tuo pačiu laiku. Užėjo kažkokios ligos ir mažyčiai nebeišlaikė. Gal taip ir geriau? Dabar jie virsta dulkėmis tame pačiame gimtinės kalnelyje, kur ir tūkstančiai kitų. Jaunų vyrų ir moterų. Kas besuskaitys?

Priešas išždė ir kažkur išgabeno ištisus kaimus ir sodybas. Daugybė namų stovi tušti ir apleisti. Kiti buvo sudeginti.

Tūkstančiai jaunų vyrų ir merginų, nebeištvėdami prieš šiautėjimo, pasiėmė ginklus ir išėjo į miškus. Iš ten jie veda beviltišką kovą su daug kartų skaitlingesniu priešu.

Ir į Čypiškę partizanai užeidavo labai dažnai. Dieną ir naktį. Čia labai patogų: aplinkui miškai ir priešas nelabai noriai tedižta į juos įžengti. Partizanai norėdavo pailsėti ir valgyti. Ir Olėsė su Pranu juos visada sušelpdavo, kuo ir kaip galėdama. Juk partizanai kovoja už mūsų visų ir mūsų krašto laisvę.

Tačiau nė laisvės, nė gerovės vis nebuvo, o priešas siautėjo vis labiau.

Aną kartą, vos pradėjus leisti sniegą, atėjo du pažįstami buvę dvaro kumečiai ir sako:

— Tai va, draugas Pranai, visa mūsų apylinkė nutarė dėtis į kolchozą. Ir jau beveik visi prisirašė. Dvare įsteigsime kolchozo centrą, ten suvargsime gyvulius, suvešime įrankius ir padargus, drauge dirbsime ir drauge dalinsimės savo darbo vaisiais. Gyvenimas bus daug geresnis ir pelningesnis, negu atskirai dirbant ir vargant. Čia, matai, reikia tik pasirašyti šį raštą, kad į kolchozą dedies savanoriškai, — ir atliktas kriukis. Rytoj jau mes bendrai arsime visus laukus. Ar sutinki?

— Ne, — siuto Pranas. — Į kolchozą aš nesidėsiu. Juk vistiek: ar aš dėsiuos, ar ne — mano žemė bus atimta. Imkite bloguoju!..

— Kaip sau, draugas, nori... Bet dėl šito gali sūriai nukentėti. Žiūrėk, kad paskum nereikėtų gallėtis... — pasakė vyriškai ir spjaudydami išėjo.

Olėsė tuo metu sirgo ir gulėjo lovoje. Jai ką tik buvo gimusi kita dukrelė. Ji labai jaudinosi ir sakė Pranui, kad be reikalo toks jo užsispyrimas: reikėjo rašyti į tą kolchozą, juk prieš vėją nepapūsi. Dabar dar nežinia, kas atsitiks, priešas juokų nemėgsta...

Ji buvo labai sunykusi ir jautėsi visiškai blogai. Jei būtų galima gauti daktarą, reikėtų važiuoti. Bet visoje apylinkėje niekur nėra. Tas gerasis gydytojas, kuris ją kitąkart pagydė, priešui artėjant buvo išvykęs į vakarus. Jis ir daugelis kitų.

Šį rytą ji jautėsi visai stipri ir norėjo pataisyti mažytei valgyti. Motina taip pat atsikėlė ir pakūrė

ugnį. Pranas buvo išėjęs į tvartus paleisti karvę, o Regina ruošėsi į mokyklą. Tik viena karvė jiems bebuvo likusi. Visus kitus galvijus, avis ir arklius buvo atėmę į kolchozą. Taip pat ir daugumą ūkio padargų. Nežiūrint to, kad jie ir nebuvo sutikę dėtis į kolchozą.

Joms besiruošiant, į kiemą įdardėjo du poriniai vežimai, prisėdę mėlynkepurių prieš karių ir vietinių sribų. Daugumą sribų ji pažino. Kareiviai ir sribai buvo ginkluoti ir, atkišę savo šautuvus ir automatų, bailiai dairėsi aplinkui. Matyt, bijojo partizanų puolimo. Tačiau partizanai nesirodė.

— O, Viešpatie! — sudejavo Olėsė. — Dabar atėjo ir mūsų eilė...

Taip. Dabar buvo atėjusi jų eilė.

Kareiviai ir sribai paskubomis apsupo jų sodybą ir įsiveržė į vidų. Kareivių vyresnysis sukomandavo Pranui ir Olėsei, kad jiems duodama valanda laiko. Per tą laiką jie turi susitvarkyti, pasiimti reikalingiausius daiktus ir su jais kartu išvažiuoti. Jei priešinsis ar mėgins bėgti — bus nušauti vietoje.

Vienas milicinininkas viršininko žodžius išvertė lietuviškai.

— Kodėl? — šokosi klausiti Olėsė. — Argi mes esame kokie priešai? Ką mes blogo padarėme? Ir už ką mus išvežate?

— Toks valdžios parėdymas, — numojo ranka viršininkas. — Poskorejte!..

Tada ji puolėsi klausiti sribą, stovėjusį kampe prie durų. Sribas gerai pažįstamas, galima sakyti, beveik giminaitis. Jis gyvena jos gimtajame kaime ir yra vedęs jos puseserę.

— Kaip čia yra, Jurgi? Juk tu mus gerai pažįsti jau nuo mažų dienų, žinai gerai, kokie mes esame (turtuoliai ir kas per liaudies priešai. Kodėl mus išveža?

— Aš čia nieko negaliu pasakyti, — truktelėjo pečiais Jurgis. Matyti, kad jis jaučiasi labai nejaukiai. Jis traukia bankrutką ir žiūri kažkur pasuolėn, tarsi tikrindamas, ar asla gerai iššluota.

— Tokia mano tarnyba, kur liepia — ten turui eiti, — pridėjo jis kiek patylėjęs. — Kai nuvyksime, klauskite valsčiaus vykdomojo komiteto pirmininką. Gal jis galės ką pasakyti. O dabar ruoškitės...

Olėsei drebėjo rankos, svaigo galva ir ji nežinojo, ką imti ir ką pakuoti. Mažoji dukrelė klykė visa gerkle, o Regina stovėjo prie lango, čiupinėjo savo knygas ir nežinojo, ar jai eiti mokyklon, ar pasiilkti namie.

Kol jie dėliojosi savo daiktus ir drabužius, du sribai landžiojo po visus trobos kampus ir lauke ir surašinėjo jų turtą.

Senoji Olėsės motina nežinojo, ką jai daryti. Ką ji čia veiktų viena pasilikus? Eiti ji neturi kur, o vienai gyventi miškų trobelėje baugu ir nėra prasmės.

Ar ji negalėtų važiuoti kartu su dukterimi? Ji sena, jai vistiek — čia ar kitur. O duktė serga, reikalinga nuolatinės priežiūros ir slaugymo. Ogi jos mažoji dukrelė? Kas ją prižiūrės, valgydins ir papsups?..

Ir senoji motina nutarė kartu važiuoti. Kaip bus taip.

Dabar ji paklausė sribą, ar ji negalėtų kartu važiuoti su dukterim. Juk ir jis pats mato, kad duktė serga ir reikalinga globos.

— Kas man? Važiuokite... — suniurnėjo tas. Kai jis sujudėjo, jo šautuvo vamzdis dunkstelėjo į sieną.

Kai reikalingiausi daiktai ir drabužiai buvo supakuoti ir surišti į kelis ryšulius, Olėsė suvystė duk-

rele į švarius vystyklus ir susupo į šiltą vilnonę skarą.

Po to vilkstinė pajudėjo. Iš gimtojo krašto. Į nežinią...

Pilnomis ašarų akimis Olėsė paskutinį kartą žiūrėjo į savo sodybą, į krūmus, į ją supančius miškus ir jai laimai spaudė širdį.

Važiuojant pro rugių lauką, ji vėl mąstė: — Kokie puikūs rugiai! — Rugiai jau paaugę ir juose galėtų pasislėpti kiškiai ir kurapkos. Bus geros duonos. Bet jie tos duonos jau nevalgys. Juos išveža į kažkokias pasvietes, kur jų niekas nelaukia ir kur jiems duona neuaga.

O čia, štai, folvarkas! Tuščias ir nykus ir nė gyvos dvasios nesimato. Nieko nebėra. Ką su žmona ir dukrele priešas jau pirmos okupacijos metu išvežė kažkur į Sibirą ir nuo tos dienos apie juos nieko nebegirdėt. Po to folvarke apsigyveno jauniausiasis eigulio sūnus ir tvarkė ūkį. Bet ir šį priešas praeitą žiemą kažkur išgabeno. Niekas negali pabūti šioje vietoje, lyg kokiame užkeiktoje urve.

Dabar jie privažiavo dvarą. Dvare jau matyt judėjimas. Čia kuriamas kolchozas. Senosios ponios jau seniai nebėr. Ją ir jos dukterį Haliną, taip pat ponias Žukauskienę ir Oertelienę, priešas jau seniai išgabeno į Sibirą. Jos, greičiausiai, numirė kur nors pakeliui.

Dvarininkų ir bajorų jau seniai nebėr. Dabar atėjo jų — paprastų žmonių eilė. Priešui reikia vis naujų aukų.

Ar nebūtų geriau, jei ji būtų numirusi begimdyma dukrele? Tada bent būtų buvusi palaidota šiose kapinėse, greta savųjų, šventintoje žemėje, prie bažnyčios, kur buvo krikštyta ir kur kas sekmadienį meldavosi...

Važiuojant per Gojuką visi kareiviai ir sribai prigulė ratuose ir savo šautuvus ištiesė miško link. Jie laukė partizanų puolimo. Jiems miškas atrodė paslaptas, grąsus ir pilnas knibždančių priešų. Juk kiekvienu metu iš miško tankynės į juos galėjo pasipilti šūvių salvė ir juos išversti iš kotų, kaip supuvusius grybus. Kaip dažnai tai atsitikdavo...

Tačiau partizanų miške nebuvo.

Olėsė miškas atrodė labai jaukus ir malonus. Ji norėtų jame pasivaikščioti. Oras toks malonus, toks gaivinantis, pilnas eglėlių sakių ir ką tik išsprogusių jaunų lapų kvapo, kad, patraukus į plaučius, jai sukosi galva. Miško palaukėse ir vieškelio pakraščiuose mėlynavo žibutės, aikštelėse ir alksnyniuose žydėjo balti ir geltoni ožkabarzdžiai ir kalėsi iš žemės tamsiai raudoni vengrykščių lapai. Saulės spinduliai krito įžambiai miško ir kelią išmargino šviesiais ir tamsiais šešėliais.

Olėsė išžiūrėjo į savo giminaitį sribą. Kokia menka žmogysta! Ir kaip jis dreba dėl savo niekam neverto kailio. Jis kiurkso ratų kampe, spokso į tankmę beveik nemirksėdamas, o jo šautuvo vamzdis, ratams užvažiuavus ant akmenėlių, kresteli tai augštyt, tai žemyn. Jis tikrai į nieką nepataikytų.

Kitados jis buvo neblogas vaikas. Ji su juo lankė tą pačią mokyklą ir šiaip dažnai susitikdavo. Kilęs iš gretimo kaimo, buvo gausios šeimos vaikas. Neturėdamas namie ką veikti, ėjo tarnauti pas svetimus. Tarnavo kariuomenėje ir buvo šaunus artileristas. Paskui kelis metus dirbo pas malūnininką žydą. Čia jis nuėjo kreivais keliais. Žydas turėjo didelį vandens malūną ir gerai vertėsi. Tačiau jam

didelę konkurenciją darė kitas malūnininkas, vokiečiai, turėjęs du malūnus: vieną žemiau ant tos pačios upės, kitą — ant gretimos mažesnės upės. Ir atsitiko taip, kad vieną tamsią vasaros naktį vokiečio malūnas, buvęs ant mažesnės upės, supleškėjo iki pamatų. Padegimas aiškus ir kaltininkas beveik žinomas, nes kaikas Jurgį tą vakarą matė slankiojant po bažnytkaimį ir netoli malūno. Policija jį buvo suėmusi. Patardė kelis mėnesius ir vėl paleido: juk už rankos niekas nebuvo pagavęs. Tačiau visa apylinkė pilna lurna kaltėjo, kad tai Jurgio darbas: jis už tai iš žydo kuvo gavęs kelias dešimtis litų. Vėliau jis vedė Olėsės puseserę našlę ir apsigyveno jos namelyje. Vokiečių laikais jis vertėsi naminės degtinės varymu ir jos pradavinėjimu apylinkės gyventojams. O dabar, va, prisiplakė prie naujų okupantų ir nuėjo jiems tarnauti.

Tik už miško važiuosiujų nervai atslūgo. Čia blizgėjo upelio juosta, paupiais kalėsi jauna žolė ir šlapiose vietose žydėjo geltoni purviai. Enkavedistai nuleido šautuvus, vėl susėdo ant sėdynių, užsirūkė ir pradėjo kalbėtis.

— Velnias rautų, — sakė vienas enkavedistas, — per tuos prakeiktus miškus ir mums galėjo taip atsitikti, kaip Vanušos grupei vakar...

— Gaila šaunių vyrų, — pridėjo kitas ir pasitaisė nuslinkusią kepurę.

Olėsė išžiūrėjo į sodybą, esančią dešinėje kelio pusėje. Ji čia tarnavo porą metų. Kaip puikiai čia ji viską pažįsta ir gerai atsimena. Kiekviena žemės pėda jos nuvaikščiota, kiekvienas paupio slėnelio ruožas jos grėbliu nuglostytas, visos pakrūmės ir miško aikštės nugrytautos. Kas šiuo metu sodyboje gyvena — ji nežino, tik mato, kad radijo kartys prie trobos ir daržinės galo dar tebestovi. Jai tarnaujant jos šeimininkas įsigijo detektorinį radijo aparatą. Kadangi jis pats nemokėjo įsivesti, tai Olėsė pakvietė savo broli, ir šis radiją įvedė. Šeimininkai ir Olėsė laisvalaikiu radijo mielai klausydavosi.

Bet tai buvo seniai, netgi labai seniai, anais gerais laikais... Kiek laiko yra praėję, Olėsė nė nebeatsimena. Gal penkiolika, o gal ir šešiolika metų...

Kai jie atvyko prie Dubysos, jau buvo pats vidurdienis ir saulė maloniai šildė. Čia ji pastebėjo neįprastą judėjimą ir gyvumą: keliose vietose vieškelyje stovėjo kariniai sunkvežimiai, pavieškelės grioviuose ir pyšynaičiuose gulėjo, stovinėjo ir vaikščiojo plieninius šalms užsimovę raudonarmiečiai, po pažastimis pasibrukę šautuvus ir automatus ir apskabinėję kiaušininėmis granatomis. Šlaito pakraštyje stovėjo šaudymui paruošti kulkosvaidžiai, nukreipę savo vamzdžius į kalvose augančius pušynus.

Jų vilkstinę porą kartų sulaikė patruliai ir su enkavedistais kažką aiškino.

Priartėjus prie Dubysos, vieškelis padaro vingį, kerta augštą pakrantės kalną ir stačiu kampu leidžiasi prie upės, pereina tiltą ir nusivinguriuoja kitu jos krantu. Kitados šis nusileidimas buvo labai pavojingas ir rizikingas: arklius pakalnėn reikėjo veste vesti, o tekinius pririšti prie vežimo šonų, kad jie nesisuktų. Vėliau kalną Lietuvos valdžia nukasė, vieškelį išlygino, bet dabar kelias atsidūrė giliame tarpeklyje, kurio krantuose augštai augo tankus pušų ir eglėlių miškas, nusidriekias ligi pat upės.

(Bus daugiau)

VIENOS SUKAKTIES AKIVAIZDOJ

POV. DIRKIS

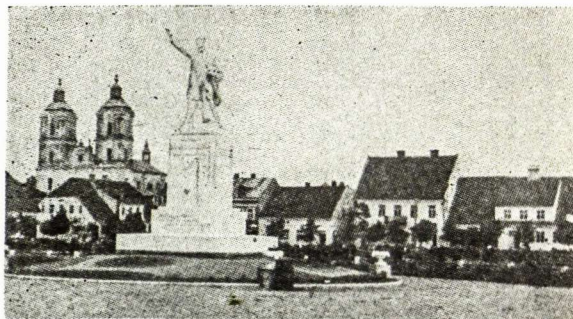
Paskutiniu laiku mūsų spaudoje teko pastebėti keljama šių metų reikšmė lietuviškame gyvenime. 1958 m. pavadinami jubiliejiniais. Tai neeiliniai, bet sukaktuviniai metai, nes jau iškilmingai atšventėme 40 m. nuo Lietuvos nepriklausomybės atgavimo ir 35 m. nuo Klaipėdos krašto susijungimo su D. Lietuva. Tai vis neeiliniai įvykiai, kurie šiemet jau įvairiose JAV vietovėse buvo labai iškilmingai paminėti.

Be to, šiemet išpuola vienintėlio Lietuvos šventovo — šv. Kazimiero gimimo 500 m. sukaktis. Šv. Kazimieras (gimęs 1458 m. spalio 3d.) iš visų šventųjų lietuviams yra artimiausias: jo seneliai — Jogaila ir Sofija — abu lietuviai. Jis kaip pasaulietis yra šėšiais protarpiais gyvenęs Vilniuje, Trakuose ir palaidotas Lietuvos sostinės Vilniaus katedroje. Keturių Lietuvos miestų herbuose šv. Kazimieras yra vaizduojamas su Kryžium ir lėlija rankose. Lietuvių jaunimui jis yra ypatingas globėjas ir žavingas pavyzdys savo asmeniu bei dorybėmis.

Toliau, šiemet būtų šventę 100 metų sukaktis. jei dar tebevyventu, net du žvmūs mūsų tautinio atgimimo laikotarpio veikėjai: Martynas Jankus (rugpjūčio 7 d.) ir Vincas Kudirka (gruodžio 31 d.).

Ypač paskutinis, Vincas Kudirka, yra atsimitinas todėl, kad jis išvydo pasaulį kaip tik tais laikais, kai Lietuvos-Lenkijos apirusią valstybę, 18 a. gale, savo ranka prispaudė Rusijos imperija ir išlaikė Lietuvą vergijoje ištisus 120 m. Lietuviškoji šviesuomenė buvo sulenkėjusi ir žuvusi savo tautai, o lietuviškasis kaimas skurdo, vargo, ėjo sunkią baudžlavą. Iš tikro atrodė, kad ši tamsi, nemokyta tauta turi žengti į mirtį. Tačiau iš jos kilo veikėjai, tautos žadintojai, kurie išgelbėjo lietuvių tautą nuo mirties. Toks buvo Vincas Kudirka, valstietis, kapsas, vienas iš pirmųjų stojęs budinti tautinės sąmonės per savo "Varpą", kuris buvo įsteigtas 1889 m. Ragainėje.

Vincas Kudirka gimė 1858 m. gruodžio 31 d. Vilkaviškio aps., Paežerių km. Prad. mokyklą baigė Paežeriuose. Paskui įstojo į Mariampolės gimnaziją, kurioje pasireiškė savo nepaprastais gabumais. Baigęs 6 kl., įstojo į Seinų kunigų seminariją. Tačiau, neįsąjūdamas pašaukimo į kunigas iš seminarijos pasitraukė ir grįžo į gimnaziją tęsti mokslo. Baigęs gimnaziją,



Kudirkos Naumiestis su V. Kudirkos paminklu

išvyko į Varšuvą studijuoti mediciną. Varšuvos universitete buvo stipriai aplenkėjęs. Tačiau, "Aušrai" sušvitus ir draugam paveikus, su atgaila atsivertė ir tapo nepaprastu lietuvių kovotoju.

Kaip vienas iš pažangiausiųjų studentų, jis labai nepakentė rusų caro valdžios ir prieš ją įvairiais būdais bei priemonėmis kovojo, už tai net du kartus buvo pašalintas iš universiteto ir uždarytas į kalėjimą. Vienok Vincas Kudirka po įvairių politinių persekiojimų vis dėlto universitetą baigė ir gavo gydytojo diplomą. Apsigyveno jis Naumiesty. Jame tūlą laiką gyveno, praktikavo ir pagaliau 1899 m. lapkričio 19 d. mirė. Naumiestis buvo pavadintas Kudirkos vardu ir jame buvo pastatytas jam paminklas.

Dr. V. Kudirkos kova prieš carizmą, rusų prispaudą ir rusifikaciją buvo herojiška. Tautiniam lietuvių atgimimui jo nuopelnai yra milžiniški. Jo raštų palikimas — kultūrinio lobyno dalis.

Tačiau mes Dr. V. Kudirką jau retai beprisimeiname, o mūsų jaunimas net per mažai jį tepažįsta. Ar gali tad nežinomas didvyris šviesti jaunesiems pavyzdžiu? Supažindinti mūsų jaunimą ir patiem prisiminti, būtina ir prideramai privalome dr. V. Kudirkos gimimo 100 m. sukaktį paminėti. Jis juk — didysis kentėtojas ir kovotojas dėl Lietuvos. Jo sukurtasis Tautos Himnas tai ištisa lietuvių tautos egzistencijos programa.

Čikagoje to didvyrio 100 m. sukaktį tinkamai paminėti yra jau susiorganizavęs komitetas iš jaunųjų studentų, būtent: Zigmąs Dailitka, Kęstutis Dirkis, Alg. Antanaitis, Donatas Belskus ir Leonas Narbutis. Komitetas jubilėjinio minėjimo darbą intensyviai vairo į priekį.

1958 m. vasario 16 d.

Mūsų nuolatiniam rėmėjui,

J. M a t i u k u i, už 10 dol. auką invalidams šelpti, nuoširdžiai dėkoja

L. L. Kovų Invalidų
Dr-jos Valdyba

Kas myli tėvynę, negali nemylėti ir darbo.

A. Smetona

Lai pulkūs troškimai ir didi darbai
Fagražin jaunystę kiekvieno.

J. Bilūnas

SPORTO ŽINIOS Nr. 1 (2), 1958, Mėnesinis Lietuvių Sporto Laikraštis, red. Edvardas Šulaitis, 1330 So. 51st Ave., Cicero 50, Ill.

HĒRODOTO ISTORIJS

Iš graikų kalbos vertė

K. K E P A L A S

(Pradžia KARIO Nr. 1)

Esant šventei, Hėrai Arguose, reikėjo jų motinai jungu važiuoti į šventovę, o jaučiai iš lauko nebuvo parginti tuo laiku; atėjus laikui, jaunikaičiai įsikinę patys po jungu nuvilko vežimą; ant vežimo važiuo jų motina. 45 stadijas nuvežę, atvyko į šventovę. Tatai padarius ir atkreipus visų akis į save, geriausias gyvenimo galas ištiko: parodė tuo dievas, kad geriau yra žmogui mirti negu gyventi. Argiečiai gi apstoję gyrė jaunuolių jėgą, o argietės jų motiną, kad tokius vaikus turėjo. O motina, apsidžiaugusi tuo darbu ir garbe, stovėdama prieš statulą, meldė Kleobiui ir Bitonui savo vaikams, kurie ją pagerbė didžiai, duoti kas žmogui geriausiai gali būti. Po tos maldos, kai paaukėjo ir pagerbė, sugulę toj pačioj šventovėj jaunuoliai nebeatsikėlė, bet galutinai užmigo. Argiečiai gi jų paveikslus padarė, pastatė Delfuose, kaip geriausius iš žmonių.

XXXII. Slonas antrą laimės vietą paskyrė jiems. O Kroisas supykęs tarė: "Svety atėnietai, ar mūsų laimė taip tau neverta nieko, kad net privačių žmonių mus nelaikai vertais?" Jis gi tarė: "Kroise, man žinant, kad visos dievybės yra pavydžios ir pakeičia likimą, klausi apie žmoniškus dalykus. Nes ilgame laike daug kas yra matyti ne kaip kas nori, ir daug kas pakenčiama. Nes septynios dešimtys metų susideda iš dvidešimt penkių tūkstančių dviejų šimtų dienų, neskaitant įterpiamojo mėnesio; o jei norėtum kas antrus tų metų mėnesiu ilgesnius padaryti, kuriuo metų laikai tam tikru laiku grįžta, tai įterptinų mėnesių per 70 metų susidaro 35, o dienų iš tų mėnesių tūkstantis penkis dešimtys. Iš tų visų dienų, septyniose dešimtyse metų, kurių yra 26,250, nėra nė vienos, iš kurios galima būtų išvesti, kokia bus kita. Tągi, o Kroise, žmogus yra laimės žaislas. Man tu ir labai turtingas atrodai ir karalius daugelio žmonių; to gi ko klausei mane, aš nepasakysiu, pirmiau negu išgirsiu, kad tu gražiai pabaigai amžių. Nes labai turtingas nėra laimingesnis už tą, kuriam tai dienai užtenka, jei jam likimas neleidžia visko turint baigti gerai gyvenimą. Daugelis, mat, žmonių kad ir turtingi yra nelaimingi, o dagelis mažiau turėdami gyvenime laimingi. Kas labai turtingas, bet nelaimingas, dviem dalykais pralenkia laimingąjį, o šis turtingą ir nelaimingą daugeliu. Tas norams įvykdyti ir didelį atsitinkantį nuostolį pakelti galingesnis, šis gi tą pralenkia šiais dalykais: nuostolį koki nepanašiai kaip ir tas, gali pakešti, bet šiuos laimė nuo jo pašalina; nes yra neluošas, sveikas, neturįs blogybių, turįs gerus vaikus, gražus. Jeigu be to, dar baigs gyvenimą gerai, šis yra tas, kurio tu jieškai, yra vertas būti laimingu. Pirmiau negu numirs, reikia atidėti ir nevadinti jo laimingu, bet pasisekėliu. Kad tai

viską pasiektų žmogus, negali būti; nes nėra jokios šalies, kuri viską sau turėtų, bet kai ką turi, kitko stinga; kuri gi labai daug turi, ta geriausia. Taip pat ir žmogaus kūnas vienas neturi visko: nes to turi, kitko trūksta. Tas gi iš jų, kas daugiausia turėdamas pragyveno ir paskui pabaigė laimingai gyvenimą, tas pagal mane tuo vardu, o karaliau, vertas yra būti vadinamas. Žiūrėti reikia kiekvieno dalyko galo, kuriuo baigiasi: nes daug kam parodęs laimę dievas paskui visai sunaikino".

XXXIII. Taip sakydamas Kroisui labai nepatiko, bet jis nė žodžio nesakydamas atleido, laikydamas nenusimanančiu žmogum, kuris esančias gerybes aplesdamas, liepė galo kiekvieno dalyko žiūrėti.

XXXIV. Po Solono pasišalinimo ištiko didelis dievo kerštas Kroisą, todėl, kad laikė save visų žmonių laimingiausiu. Ir staiga jam ilsintis prisisapnavo sapnas, kuris jam parodė teisingumą kilsiančių jo sūnui nelaimių. Buvo gi Kroisui du vaikai: vienas nesveikas, buvo, mat, nebylys, o antras iš vienaamžių visur pirmas; vardas jam buvo Atys. Tą gi Atį parodė Kroisui sapnas, kad žus geležine ietim pervertas. Kada jis nubudo ir apsigalvojo, bijodamas sapno, paėmė vaikui žmoną; kadangi jis paprastai vadovavo kariuomenei, niekad daugiau tam darbui nebeišleido; o ietis ir durtuvus ir kitus tokius ginklus, kuriais naudojasi karui žmonės, iš vyrų kambarių išnešęs į vidurinius kambarius sunėšė, kad pakabinti ant sūnaus neužkristų.

XXXV. Tuo tarpu, kai sūnus kėlė vestuves, atvyko į Sardes vyras nelaimės ištiktas ir nešvariomis rankomis, tautybės frygas, karališkos giminės. Jis atėjęs į Kroiso namus, paprašė, kad pagal gimtuosius papročius jį apvalytų; Kroisas gi jį apvalė. Yra gi apvalymo būdas pas lydus panašus, kaip ir pas graikus. Po to kai, kas reikia, padarė, Kroisas paklausė iš kur ir kas jis yra, sakydamas taip: "Žmogau, kas tu esi ir iš kurios Frygijos vietos atėjęs man pasidavei? Ką iš vyrų ar moterų nužudei?" O šis atsakė: "O karaliau, esu Mido sūnaus Gordijaus sūnus, vadinausiu Adrestas, esu nužudęs savo brolių nenoromis, esu išmestas tėvo ir netekęs visko". Tada Kroisas jam atsakė taip: "Iš vyrų draugų esi kilęs ir atvykai pas draugus, kur nieko netruks, kol pasiliksi pas mus. Tą gi nelaimę, kuo lengviausiai kęsdamos, atgailėsi kuo daugiausia". Jis gi pasiliko Kroiso namuose.

XXXVI. Tuo pačiu laiku ant Mysijos Olympo pasirodė labai didelis šernas; jis įsiverždamas nuo to kalno mysų laukus teriojo; dažnai mysai prieš jį išeidami, nepadarė nieko blogo, bet nukentėdavo nuo jo. Pagaliau atėję pas Kroisą mysų pasiuntiniai tarė taip: "O karaliau, didžiausias šernas pasirodė mūsų šalyje,

kurių laukus naikina. Jo ir labai stengdamiesi pamti negalime. Dabar prašome tave, sūnų ir rinktinius jaunuolius ir šunis pasiūsti mums, kad jį išvytume iš šalies". Kai jie to prašė, Kroisas, atsiminęs sapno pranašavimą, tarė jiems taip: "Mano sūnaus neminėkite daugiau, nes jo nesiūsiu jums: naujavedys, mat, yra ir tatai jam dabar nerūpi. Lydų gi rinktinį būrį ir visą šunų gaują nusiūsiu, ir įsakysiu einantiems kuo greičiausiai išvaryti jums žvėrį iš šalies".

XXXVII. Taip atsakė; patenkintiems tuo esant mysams, įsikišo Kroiso sūnus, girdėjęs, ko prašė mysai. Kroisui pasakius, kad neleisias sūnaus jiems, tarė jam jaunuolis taip: "O tėve, gražiausia ir kilniausia pirmiau mums buvo į karus ir medžiokles einant pagarsėti; dabar gi nuo abiejų tų dalykų atskyręs laikai, nė jokio tingėjimo manyje nematydamas nei bailumo. Dabar gi kokiomis į mane akimis reikia žiūrėti einant į aikštę ar iš aikštės? Kas aš toks piliečiams atrodau? Koks jaunavedei žmonai? Su kokių vyrų ji manys gyvena? Taigi man tu arba leisi eiti prieš žvėrį arba žodžių įtikinsi, kad man geriau yra tai, kad taip darai".

XXXVIII. Atsakė Kroisas taip: "O vaike, ne tingumą nei kitą koki nelabumą matydamas tau darau tai, bet man sapno regėjimas per miegą pasakė, kad tu trumpaamžis būsi, nes nuo geležinės ieties žūsi. Dėl to regėjimo ir vestuves tau paskubinau ir į tai, kas dabar ruošinama, nesiunčiu, budėdamas, kad kaip galėdamas, kol aš gyvas, tave apsaugočiau. Esi, mat, man vienintėlis sūnus, nes antrą (neturintį klausos) laikau nesančiu man".

XXXIX. Atsakė jaunuolis taip: "Atleidžiu, tėve, tau, kad matęs tokį regėjimą mane saugai; to gi nematai, bet ką užmiršai tame sapne, man teisinga yra tau priminti. Sakai, kad sapnas pasakęs, kad aš nuo geležinės ieties mirsiu; bet šerno kur yra rankos, kur geležinė ietis, kurios tu bijai? Jeigu nuo danties būtų sakyta mirsiant mane, arba nuo ko kita, tai reikėtų tau daryti ką darai; dabar gi nuo ieties. Kadangi ne prieš vyrus mums kyla kova, leisk mane".

XL. Atsakė Kroisas: "Sūnaui, tu nugali mane išaiškindamas sapno prasmę. Taigi tavo nugalėtas prisipažįstu ir leidžiu tau eiti medžioti".

XLI. Tai pasakęs Kroisas liepė pašaukti frygietį Adrestą; jam atvykus tarė taip: "Adreste, aš tave liūdnoš nelaimės suspausta, kurios aš tau neprikaišioju. apvaliau ir namuose priėmęs laikau, duodamas visą išlaikymą. Dabar aš (nes privalai man, padariusiam tau paslaugą, paslaugomis atsilyginti) prašau tave tapti mano sūnaus, išeinančio medžioti, sargu, kad pakeliui kokie piktadariai nepasirodytų pražūčiai jums. Tam ir tau pačiam svarbu yra eiti ten, kur pasižymėtum darbais, nes tai yra tau iš tėvų ir be to jėgą turi".

XLII. Atsakė Adrestas: "Karaliau, kitaip aš neičiau į tą kovą; nes tokios nelaimės ištiktam nedera tarp laimingųjų lygiamečiu maišytis ir aš to nenoriu, ir kitaip dažnai susilaikiau. Dabar gi, kadangi tu spaudi ir turiu tau padaryti malonumą (nes reikia tau atsilyginti už malones) esu pasirošęs padaryti tai; tu gi savo sūnaus, kurį man pavedi saugoti, lauk grįžtant sveiko, kiek tai nuo sargo pareis".

XLIII. Kai taip jis atsakė Kroisui, išėjo jie po to lydimi rinktinių jaunuolių ir šunų. Atvykę į Olympo kalną, aptiko žvėrį, suradę gi ir apstoję ratu ėmė ietis mėtyti. Ten tada svečias, tas apvalytasis nuo nužudymo, vadinamas Adrestas, mesdamas ietį į šerną, į jį nepataiko, pataiko gi į Kroiso sūnų. Taigi jis, pervertas ieties, išpildė sapno pranašavimą; išbėgo kažkas



Delfų orakulas, Apolono šventykla. Pytija mįslingai pranašauja sėdėdama ant trikojo

pranešti Kroisui, kas atsitiko. Atvykęs gi į Sardes pranešė jam apie kovą ir sūnaus likimą.

XLIV. O Kroisas, sūnaus mirties parblokštas, tuo sunkiau tą pakentė, kad jį nužudė tas, kurį pats nuo žudymo apvalė. Sunkiai vaitodamas dėl nelaimės šaukė Diją Valytoją, liudydamas ką nuo svečio buvo nukentėjęs, šaukė taipgi Namini ir Draugiškąjį, tą patį dievą vadindamas; Namini šaukė, kad į savo namus priimdamas kaip svečią, sūnaus žudiką paslėpė; Draugiškąjį, kad kaip sargą pasiuntęs jį rado priešingiausia.

XLV. Pasirodė po to lydai nešdami lavoną, paskui sekė žudikas. Stovėdamas prieš lavoną pasidavė pats Kroisui, ištiesdamas rankas, prašydamas nužudyti ant lavono, sakydamas, kad be pirmosios savo nelaimės, dar savo apvalytoją pražudęs, taigi jam nebegalima gyventi. Kroisas tai išgirdęs, Adresto pasigallėjo, kad ir būdamas tokiam naminiame gedule, ir tarė jam: "Turiu, o svety, iš tavęs visą atlyginimą, kadangi pats save pasmerki mirti. Esi ne tu man tos nelaimės kaltininkas, jei nenoromis tai padarei, bet dievų kažkuris, kuris man jau senai pareiškė, kas turi atsitikti". Kroisas tada palaidojo, kaip reikėjo, savo sūnų. Mido sūnaus Gordijaus sūnus Adrestas, kuris buvo savo brolio žudikas ir savo apvalytojo sūnaus, kai žmonių tyla pasidarė prie kapo, prisipažindamas esąs iš visų žmonių, kuriuos žinojo, nelaimingiausias, pats nusižudė ant laužo. (Bus daugiau)

Redaguoja Lietuvos šaulių Sąjungos Tremtyje Laikin. Centro Vald. Darbo Prezidiumas.



MUŠKIM CHAMAŲ!

VLADAS PUTVINSKIS-PUTVYS

Chamas yra žemiausias pasaulio padaras; chamas yra biaušnis, šlykštesnis už piktadari. Su piktadariu lengviau yra kovoti ir lengviau jį sunaikinti; chamas viską subiaurina, sutepa, suteršia, pažemina, pagadina, prie ko tik prisiliečia.

Kas tai yra chamas? Tikrai tai galime suprasti sulyginę jį su demokratu ir aristokratu.

Dažnai manoma, kad aristokratija ir demokratija tai yra du priešingumai (antitezės). Bet tai netiesa. Demokratija yra tūlu atžvilgiu tik aristokratijos augštesnis laipsnis.

Tuos santykius, kurie viešpatauja tarp aristokratų jų tarpusavio bendravime, jų siaurajame ratelyje, demokratija nori praplatinginti į visus krašto piliečius.

Išties, aristokratai santykiuose tarp savęs ir su sau lygiais elgiasi demokratiškai. Vyriausias pažymys tų santykių yra branginimas ir pripažinimas savo ir savo draugų asmens laisvės, visų lygių telių, žmoniškos vertės ir garbės. Aristokratai santykiuose tarp savęs yra teisingi, švelnūs, mandagūs. Jie rūpinasi savo grupės reikalais ir moka bendrai juos ginti. Aristokratas laiko savo idealu laikyti duotą žodį iki mirties, pedantiškai vykdyti kad ir menkiausius pažadus, neleisti savęs įžeisti ir įžeidinėti draugo, stengiasi būti drąsus kaip sakalas ir kupinas iniciatyvos, sąmonės, domėtis krašto reikalais ir ginti jį (žinoma, tik tuokart, jei kraštas yra jų valdžioje).

Pakeiskim dabar žodį aristokratas žodžiu demokratas ir dar kartą atkartokim tai, kas buvo pasakyta apie aristokratus; pasirodys, kad toks dvasios kilnumas visai tinka tikriems demokratams.

Visas tik skirtumas, kaip tai jau buvo pasakyta, yra tas, kad aristokratai tą dvasios kilnumą palaiko tik siaurame tarpusavio ratelyje, elgdami despotiškai su tais, kurie nuo jų priklauso, ir niekindami juos. O demokratai nori tokius santykius (aristokratiškus) praplėsti tarp visų krašto piliečių.

Tokiu būdu demokratijos priešingumas bus despotija (kaip tik dalis aristokratijos pažymių).

Despotija padaro vergiją.

Despotas kausto, vergas yra apkaustytas.

Vergija žemina žmogų, neleidžia jam plėsti savo

iniciatyvos, verčia meluoti, verčia bijoti savo šešėlio, išmuša iš žmogaus garbės pajautimą, verčia šliaužioti spaudaluose ir žemintis, išdildo visas geras gražias sielos puses, palieka tik bailiai kerštingas, piktas...

Surinkim visus blogiausius tipinio vergo savitumus ir sudarykim iš jo blogybių idealą.

Ką mes gausim?

Gausim chama.

Chamas yra dvasios išdarys. Jis yra vergijos sūnus, gimęs kiaulidėje. Jam gimstant akušerė buvo botagas. Jo penas — pono pamazgos, sumaišytos su jo motinos ašaromis. Jo lova — mėšlas.

Štai dėl ko taip sunku susitvarkyti kraštams, kurie po ilgų vergijos metų įgijo laisvę. Kad laisvę išnaudotum, reikia turėti savo dvasioje aristokratišką (gera prasme) dvasios kilnumą. O tuo tarpu ilgais vergovės metais įsivyravo daugiau ar mažiau chamas.

Suprato tat ir kai kurie geresnieji bolševikų vadai, šaukdami karčiai nusivylusiu balsu į rusų liaudį: "Jūs nesat kilnūs kovotojai dėl laisvės, bet esate sukilę pikti vergai!"

Mes lietuviai ilgus amžius vilkome vergovės grandines, ir ta vergija paliko mūsų sielose daug negero.

Ar nėra tik mūsų sielose dar šiek tiek chamo likučių? Ar mūsų žodis yra šventas, teisingumas baltas kaip sniegas? Ar esame visi drąsūs, kaip sakalai? Ar esame kupini patvaros, iniciatyvos, kuriamųjų jėgų, tėvynės meilės? Ar esame švelnūs, mandagūs ir kilnūs, kaip tikri dvasios riteriai? Ar esame visada ramūs, kaip visada yra žmonės, jaučią savo vertę ir jėgas?

Prisipažinkim, kad šio to dar mums trūksta.

Turėkim drąsos prisipažinti. Juk tiek jau esame pakilę, kad turėtume tiek drąsos.

Tai gi prisipažįstame, kad didžiojo chamo likučiai dar ne visai išvaryti iš mūsų visų sielų.

Ar to chamo likučiai yra nepagydomi? Ne.

Ilgainiui aristokrato dvasios kilnumas išsikristalizavo ir gali būti nesujungtas su despotija (to fakto nenumanė Nietsche ir čia vyriausia jo klaida). Taip pat išsikristalizavo ir didysis chamas, kad net verguose sužadino atsparą. Ir tarp vergų atsiranda kilnių dvasių, kurios vaduoja savo brolius iš vergijos.

Demokratija jungia savyje kilnias aristokrato pu-
ses su vergų vaduotojo širdimi ir idėjomis.

Chamas vergijoje apgailėtinas, bet tarp laisvųjų
demokratų nedovanotinas, smerktinas, nepakenčia-
mas, niekinamas.

Vykim jį iš savo tarpo.

Muškim tą chamą ir varykim kiekvienas jį iš savo
sielos.

Spieskimės savo draugų būriuose, kad draugiška
ranka padėtumėm kits kitam išdildyti paskutinius
chamo likučius.

Nepamirškim tik, kad kitam tik tuokart sugebė-
sim padėti, jei pradėsime nuo savęs.

Aristokrato dvasios turtas neturi likti uždarytas
tik siauram jų rate. Mes visi turime tapti dvasios
aristokratais, dvasios bajorais.

Išsivadavome iš vergijos, sunaikinome savo krašte
despotizmo ir vergijos siaubūną — skubėkime pribaugti
ir jo biauariausią sūnų, nešvarų chamą.

Tik užmušę chamą, galėsime siekti sekančiojo dar
augštesnio laisvės laipsnio.

Kaunas, 1922 m.

TIKROJO ŠAULIŠKUMO SIEKIANT

(KELIOS MINTYS KOVO 5-SIOS PROGA)

Kovo 5-jai atėjus, minėdami šaulių Sąjungos
Įkūrėjo Vlado Putvinskio-Putvio 29 mirties metines,
augščiau spausdiname 1922 m. jo rašytą straipsnį
“Muškim chamą!” Šis straipsnis priklauso prie pačių
charakteringiausių Vlado Putvio minčių. Nepriklausomo-
moje Lietuvoje jis būdavo šaulių vis iš naujo skaito-
mas ir cituojamas įvairiausiomis progomis. Pravartu
su juo susipažinti ir jaunajai tremties šaulių kartai.

Visą savo gyvenimą Vladas Putvytis buvo didelis
optimistas. Tačiau jo optimizmas buvo realus. Jo pa-
ties žodžiais, “sveikas optimizmas neužmerkia akių
prieš blogį, neapgaukinėja savęs šviesiais pranašavi-
mais, neįtiki į negalimas svajones, bet, žiūrėdamas
drąsiai į blogį, mokosi nebijoti jo, jis ruošiasi sutikti
blogiausiąjį, laukia geriausiojo”.

Šitokio optimizmo šviesoje turi būti vertinamos ir
straipsnyje “Muškim chamą!” išreikštos mintys. Jei
Vladas Putvytis būtų šiandien gyvas, jis mums tartų su
visiems jį pažinojusiems taip įprasta malonia šypsena:
**AR NĖRA MŪSŲ SIELOSE DAR IR ŠIANDIEN,
TREMITYJE, TO DIDŽIOJO CHAMO LIKUČIŲ? BRO-
LIAI IR SESĖS, VYKIM JĮ IŠ SAVO TARPO!**

Iš tikro, turėkim drąsos su mūsų amžinos atmin-
ties Įkūrėju prisipažinti, kad “šio to mums dar trūks-
ta”, kad kai kur vis dar prasiveržia nešvari chamo
ranka.

Spaudoje daug kalbama apie sunkias tremties są-
lygąs (bet ar galima jas net ir minutėlei palyginti su
sąlygomis Lietuvoje ir Sibire?), apie iš to sekantį ner-
vingumą, dvasinės lygsvaros trūkumą ir t.t. Pasitei-

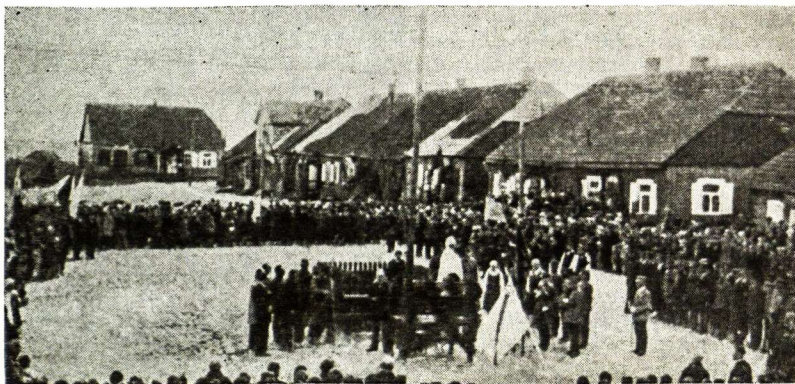
sinimų galima rasti daug. Tačiau ne tai mums svar-
bu. Griežta istorijos logika skaitosi tikrai su faktais.
O ką kalba tie faktai?

Su džiaugsmu galime pastebėti, kad visa faktų
eilė, jau ilga ir gausi tapusi, kalba apie tremtyje at-
sikūrusių mūsų organizacijos vienetų gražų darbą, pa-
siaukojimą, pasišventimą idėjai. Bet šalia to matome
ir vieną kitą reiškinį, šaulio vardui nedarantį garbės
ir net garbę teršiantį. Pavyzdžiui, jei vienoje vieto-
vėje, kurioje veikia didelis ir stiprus šaulių klubas,
keli šauliai nesiskaito su daugumos nuomone ir nu-
tarimais, nori primesti savo nuomonę visam klubui,
o tam nepavykus ima teršti savo organizaciją spau-
doje (ką vėliau su pasigardžiovimu kartoja Vilniaus
komunistiška radijo stotis) bei skleisti gandus ir pa-
skalas apie įvairius organizacijos narius, — tai jau
čia neabejotinai turime reiškinį, kurį a.a. Vladas Put-
vytis pavadintų chamo pasireiškimu.

Ne mūsų pareiga mesti akmenį. Kiekvienas turime
savo netobulumų ir iš klaidų eina kelias į teisybę, ir
neklysta tik kvailas... Bet, nemetant akmens, visgi
konstatuokime, kad su savo trūkumais turime kovoti,
nuolat stengiantis vis daugiau eliminuoti nešvaraus
chamo įtaką mūsų sielose ir širdyse, nuolat jieškant
tikrojo šauliškumo.

Tebūna mums čia kelrodžiu mūsų Įkūrėjo nuro-
dytos gairės: “...Pradėti turime patys nuo savęs. Pir-
mąją praktiką turim padaryti savo sieloje... Gyveni-
mas pasikeis tą valandą, kada priaugusios, mūsų pa-
ruoštos jėgos nusvers juodąją pusę. Juo uoliau ruoši-
mės, juo greičiau ateis ši valanda... Mes turime pada-

Iškilmės Kelmėje 1928 m. gegu-
žės 15 d. Kun. Janušauskis kalba
šauliams vėliavos įteikimo metu.
Su vėliava rankose stovi Vladas
Putvytis.





Iš Montrealio šaulių klubo šaudymo pratimų 1957 m.

ryti perversmą pačiam gyvenime, kad lietuviškumas, dora ir demokratiškumas paimtų gyvenime viršų”.

Žiūrėdami pirmoje eilėje ne į dalyko formą, bet jo esmę, siekdami būti geresniais žmonėmis, tikrais dvasios aristokratais — riteriais (o pirmoji riterišku- mo žymė yra tarnavimas kitiems), padarysime savo Sąjungai daug daugiau, negu galime įsivaizduoti. Mums svarbu ne kiekybė, bet kokybė. Ir kiekvieno šaulio asmenišką taurėjimą yra visos šaulių Sąjun- gos taurėjimas, nes jinai — ne kas kita, kaip glaudi idėjinė šeima.

Besiplečiant mūsų vienetų tinklui (kaip tik šiuos žodžius berašant TREMTIES TRIMITAS sužinojo apie šaulių vienetų Bostone ir Brocktone įsisteigimą), plėskime taip pat ir savo dvasinį akiratį, kilkime augš- tyn, skaidrėkime sieloje, tvirtėkime kovoje už tobu- lybę, grožį ir gėrį. Šiuo nuolatinio tobulėjimo keliu eidami, rasime vis daugiau ramybės ir gilaus pasitenkinimo, — ir giliau suprasime, ką savo priešmirti- niais žodžiais norėjo mums išreikšti Vladas Putvyas:

“Jeigu esi neramus, jeigu karščiuojies, jeigu esi sunervintas, nesąmoningai sužadintas, tai neišvengia- mai reiškia, kad tavyje yra kokia nors klaida. Tu, tur būt, arba neturi aiškiai apibrėžto tikslo, arba ne- tiki gėrio pergale, arba nejauti savo jėgų, arba tau

trūksta pasiryžimo eiti paskirtu keliu, arba bijai klai- dų, ar kas nors kito panašaus...”

“Žmogus, kuris giliai tiki gerą, kurs nors apėiuo- pomis yra nusistatęs savo kelio linkmę, kurs žino, jog niekas iš esmės jo neišmuš iš jo vagos, kurs lengvai pasiduoda aplinkybėms, prie jų prisitaiko, ir tuo būdu jas valdo, kurs žino, jog vėliau ar anksčiau, visai ar iš dalies pasieks tai, ką nori, visada bus ramus, rim- tas, galingas”.

“Du yra ramumu: ramus yra egoistas nutukėlis, ramus yra kvailys su savo nuolatinė idijotiška šypse- na. Šitie žmonės stovi žemiau vidutiniškojo, kurs daž- nai nerimauja. Bet yra ramumas ir tame žmoguje, kurs stovi augščiau nerimstančiojo vidurio. Tai yra žmogus galiūnas, kurs ramumą semia iš savo gilaus pasiryžimo ir savo jėgos pajautimo. Tokio ramumo visi turim siekti”.

PERSITVARKYMAS LŠST LCV DARBO PREZIDIUME

LŠST LCV Pirmininkui ir LŠST LCV Vicepirminin- kei gyvenant toli nuo Čikagos, kur yra susispietę dau- guma LŠST LCV narių, visą laiką buvo jaučiamas sun- kumas sukviesti LCV-bos ar jos Darbo Prezidiumo posėdžius. Posėdžiai dažniausiai buvo vykdomi nuomo- nių atsiklausiant raštu. Tai ypač nepatogu skubiais atvejais. Todėl vis buvo jaučiamas trūkumas dar vie- no Vicepirmininko, gyvenančio pačioje Čikagoje. Šio trūkumo pašalinimas ypatingai aktualus dabar, kai ruošiamės visuotinajam šaulių S-gos suvažiavimui. Tad LŠST LCV Pirmininkui pasiūlius, LŠST LCV Dar- bo Prezidiumas išsirinko II-įjį LŠST LCV Vicepirmi- ninką, čekagiškį šaulį ALFĄ VALATKAITĮ. Šaulys Alf- as Valatkaitis yra įgaliotas pavaduoti LŠST LCV Pir- mininką, kviečiant LŠST LCV Darbo Prezidiumo, ir, reikalui esant, skubius LCV-bos posėdžius ar pasita- rimus bei jiems pirmininkauti, po to informuojant LŠST LCV Pirmininką.

Šaulys Alfąs Valatkaitis dalyvauja šaulių Sąjun- goje nuo jos įsikūrimo 1919 metais. Tremtyje jis pri- klausė pirmajam LŠST atkūrėjų branduoliui, yra vien- nas iš Čikagos šaulių Klubo steigėjų, buvo to Klubo Valdybos pirmininku ir nuo LST atkūrimo pradžios yra LŠST LCV II-asis Sekretorius.

Montrealio šaulių klubo narių dalis po visuotino klubo narių susirinki- mo, įvykusio 1958 m. vasario 2 d.



ŠAULĖ TREMTYJE

ŠAULIŲ MOČIUTĖ — GYVA MOTERŲ ŠAULIŲ TARPE

Kovo mėnuo skirtas Šaulių S-gos įkūrėjo Vlodo Putvio mirties sukakčiai atminti. Tuo pačiu laiku, nežinodamos tikros datos, mes minime ir jo žmonos Šaulių Moterų Garbės Vadės Emilijos Putvienės mirties sukaktį.

Žiauriose sąlygose, tolimame Sibire, atsiskyrusi nuo savųjų — viena, prieš 2 metus mirė ji kalėjime — kankinės mirtimi.

Kaip šiandien stovi prieš akis jos ramus, visada besišypsąs veidas. Kur ji pasirodydavo, tartum giedresnis saulės spindulėlis krisdavo. Gera žmona, pavyzdinga motina, savo krašto, savo

žmonių mylėtoja, nenuilstama visuomenininkė, visos Šaulių S-gos narių taip buvo mylima, kad niekaip kitaip, kaip močiutė visų vadinama.

Šiandien ji mums kančios, pasiaukojimo pavyzdys ir negėstančios meilės simbolis. Jos darbais ir nueitas gyvenimo kelias — tai neišsemiamos jėgos šaltinis, kuriuo galime gairintis abejingose valandose. Kovo mėn. ruošiamuose minėjimuose, susirinkimuose supažindinkime jaunimą su šia didžios dvasios moterimi — šaulių močiute. Saulėms moterims telieka ji gyva mūsų atmintyje, mūsų širdyse ir darbuose. Jos net iš Anapus liepsnojanti galinga meilė tebūna mūsų širdžių tvirtas ryšis darniam, bendram šauliškam darbui.

ŽURNALO "ŠAULĖS" PUSLAPIUS PAVARČIUS

Prieš akis guli, gal būt, vienintėlis Amerikoje esantis "Šaulės" žurnalo egzempliorius — pirmasis "Šaulės" numeris. Pasklaidžius puslapius, paskaičius straipsnius, grįžta anų laikų redagavimo kūrybinė nuotaika, kuria bandysiu su jumis, sesės šaulės, pasidalinti.

Dalinsiuos mintimis, kad šaulės, kurioms teko ši žurnalą matyti ir skaityti, ir jūs anų laikų nuotakomis pagyventumėte, o tos, kurios čia į šaulių eiles įstojote ir jo nematėte arčiau susipažintumėte su moterų šaulių darbu ir laimėjimais Nepriklausomoje Lietuvoje.

Šaulių Sąjungos XX-čio sulaukus, 1939 m. moterų šaulės tiek jau buvo savaranki ir stipri organizacija, kad pradėjo leisti savo atskirą laikraštį — žurnalą "Šaulė".

Žurnalas ir po tiek metų savo išvaizda ir turiniu daro gerą įspūdį. Pilnas šauliškų ir kt. iliustracijų. Kiekvienas likusis tarpelis užpildytas žymių žmonių mintimis, lietuviškų raštų vinjetėmis. Viršelis ir vinjetės pieštos šaulės dail. R. Kuprevičienės. Straipsnių autorės: visuomenininkės, daktarės, mokytojos ir kt. profesijų šaulės. Vien šiame numeryje rašo 18-ka straipsnių autorių, žurnalas turi 50 puslapių.

"Šaulė", tai buvo grandis, jungianti visą šaulinę šeimą ir pasiekianti kiekvieną jos narę; kartu tai buvo darbo jėgų šaltinis, teikiantis žinių ir praktiškų nurodymų visais organizaciniais reikalais. Jos uždavinys buvo ugdyti šaulinę idėją, kelti šaulės dvasią,

pasiaukojimą, stiprinti būdą ir kitus gerus privalumus. "Šaulė" savo skiltyse kėlė tautos dvasinę ir fizinę sveikatos reikalus, rašė apie auklėjimą, meną, tautodailę, sportą, dėjo poezijos ir beletristinius dalykėlius. Kaip specialiai moterims pritaikintas laikraštis, turėjo ir skyrių "Šaulė namie". Šis skyrius lietė namų apyvokos, vaikų auginimo, maisto gaminimo ir kt. moterims rūpimus klausimus. Čia, be organizacinių reikalų, kiekviena moteris galėjo sau rasti ir praktiškų, naudingų žinių; tas buvo svarbu, kai moterų šaulių organizacija buvo taip plačiai visame krašte paplitus.

Žurnale patalpinti gauti svarbesnieji sveikinimai. Moterų šaulių Garbės Vadės, kuri jau niekuomet į mus savo gyvu žodžiu neprabls, patiekiu ištaisai:

"Brangios sesutės šaulės! Pirmo moterų šaulių leidinio proga siunčiu jums širdingus linkėjimus. Kiekvienas kūrybinis darbas reikalauja daug pasiaukojimo ir ištvermės. Tas pirmas leidinys yra matomas ženklas jūsų kūrybinių jėgų vystymosi ir stiprinimo. Tad linkiu ir toliau nežūrint tų sunkių sąlygų, kuriose jums tenka dirbti, ištvermės, nes nuo to pareina mūsų šauliškos idėjos įvykdymas visoje tautoje. Gyvenimas, tai nuolatinė kova. Tik idėjos darbas yra tas šaltinis, kuris leidžia toje nuolatinėje kovoje su savo tautos priešais nenusiminti ir atkakliai budėti savo tautos nepriklausomybės sargyboje. Mes, šaulės, turime būti kaip plienas atsparios, nes esame pasiryžusios kurti savo tautai šviesesnę ateitį.

Siekdamos idealo, eikite drąsiai pirmyn, nes tik pasiryžusiai laimi".



Taip pat sveikino ir geriausios kloties linkėjo buvęs kariuomenės vadas B. gen. St. Raštikis... "Visi mes matome, kad moterų šaulių tarpe yra labai daug pasiryžimo, gražaus noro dirbti ir daugiau, negu kur kitur tautinio ir patriotinio idealizmo darbu. Prie to reikia pridėti aiškų organizacijos tikslą, formą ir būdus bei priemones tam tikslui siekti..."

Oficialiai ir širdingai dėkoju moterų šaulių vadovybei ir visoms šaulėms už didelį pasiryžimą ir norą dirbti ir už visus Tamstų atliktus mūsų Šaulių Sąjungai, o tuo pačiu ir visai mūsų tėvynei gražius ir naudingus darbus. Visoms šaulėms linkiu gražiausio pasisekimo. O, Tamstų leidinį "Šaulę" sveikinu ir linkiu jam geriausios kloties jo kultūriniam ir patriotiniam darbe.

Toliau linkėjimus pareiškė Šaulių Sąjungos Vadas plk. Pr. Saladžius. "Nuoširdžiai sveikinu moterų šaulių periodinio "Šaulės" leidinio sumanytojas ir linkiu, kad sėkmingai būtų jame svarstomi ir gyvenime vykdomi svarbiausieji moterų šaulių uždaviniai..."

Šiame numeryje tilpo ir visa eilė gerų ideologinių ir kitus klausimus liečiančių rimtų straipsnių. Dėl vietos stokos galiu, tik keletą charakteringesnių ištraukų pateikti.

Moterų Šaulių Vadė S. Mantautienė-Putvytė savo straipsnyje "Šaulių S-gos uždaviniai ir moteris" rašo:

"Moters įtraukimas, kaip sąmoningos bendradarbės į jos prigimčiai atitinkamą tautos ir valstybės darbą, tai yra visų tautų problema. Ji reikalinga

greito išsprendimo. Nors naujų laikų moteris atbunda ir milžiniškais šuoliais žengia pirmyn, bet apskritai imant, ir pačiose pažangiose valstybėse pažiūra į moters uždavinius ir jų svarbą nėra kaip reikiant susidarūs. Iki šiol moteris dar neturi ir tinkamų sąlygų savo augštai paskirčiai vykdyti, nei pati nėra tam tikslui kai preikiant įsamoninta ir pasiruošusi. Juo greičiau ši problema bus išspręsta, tuo greičiau sušvis žmonijai naujų vilčių ir geresnę ateitį".

Patiekia įdomių minčių šaulių S-gos kūrėjo Vl. Putvio apie moterį.

"Juo augščiau iškilusi tauta, juo daugiau gerbiama tos tautos moteris... Moters gerbimas panašus į termometrą. Juo galima matuoti kiekvienos tautos kultūrą... Kylant moters garbei, kyla ir pati tauta..."

Žiloje senovėje mūsų tautoje moteris turėjo labai augštą vietą, buvo labai gerbiama. Tai liudija istorija ir mūsų tautos tradicijos. Gal tai yra susiję su mūsų istorijos šviesia ir garbinga praeitimi.

Vergcvs ir baudžiavos laikais daug nuostoje ir mūsų moteris. Dabar ji vėl pamažėl atgauna savo nuostotą sostą. Padėkim jai tapti tikra gyvenimo karaliene".

Toliau autorės žodžiais: "Moterys šaulės visomis jėgomis stengiasi ištesėti joms skirtus uždavinius. Moterų šaulių skaičius sparčiai auga. Šaulės laukia dar daugiau savo sesių lietuvių, kurios su karšta širdimi ir stipriomis rankomis ateitų į šaulių eiles tautos darbo dirbti.

Šis pirmasis "Šaulės" numeris taip pat yra moterų šaulių darbo pasireiškimas, atliktas grynai pačiu šaulių jėgomis ir pasiaukojimu. Linkiu "Šaulei" augti ir klestėti ir būti gera šaulių patarėja ir jų minčių reišėja. O mes, sesės šaulės, viena kitos padedamos, aukime dvasiškai, skleiskime savo sparnus į saulę, į šviesą ir savo darbu ir pasiaukojimu stenkimės: "Būti pirmos tarp garbingų moterų Lietuvoje", kaip to iš mūsų norėjo S-gos Kūrėjas.

Em. Petrauskaitė straipsnyje "Didinkime darbštumą" išryškina darbo svarbą žmogaus asmeniniame ir tautos gyvenime.

"Darbas yra žmogaus didybė, prilygstanti saulės gyvybei. Kaip pavasario saulės spinduliai, naikindami puvesio bakterijas, paverčia žemę žydinčiomis lankomis, taip darbas naikina žmogaus ydas, juoda skurdą ir kuria gėrybes. Darbas atgaivina nelaimės prislėgtą sielą, kurdamas gražias viltis ir pasitikėjimą savimi. Darbas gražias svajones paverčia našia, derlinga tikrove. Tik darbu žmogus gali sukurti sau, savo tėvynei ir visai žmonijai giedresnę ateitį.

Mes šaulės, kurios aktyviai einame dirbti tėvynės gerovei, sukelkime naują darbo sąjūdį, duokime kitiems gražų darbštumo pavyzdį. Tuo mes nudirbsime labai didelį ir reikšmingą tautos darbą. Sunkiais priespaudos laikais lietuvių širdyse rusenusi stipri tautinės sąmonės liepsnelė, uždegė geriausios tautos

PADEKA

Šaulei Bronėi Balšaitytei reiškiamą šaulišką padėką už savo lėšomis "Šaulės" Nr. 1 perfotografavimą ir priimtą redakcijai naudotis.

REDAKCIJA

K A R Y S

AKADEMINIS JAUNIMAS VEIKIA

Čikaga įvairaus pobūdžio minėjimais yra paplūdus. Sausio mėn. turėjome 35 m. Klaipėdos krašto prijungimo minėjimą prie D. Lietuvos. Tame minėjime žymiai pasireiškė Čikagos akademinis jaunimas — skautai.

O štai vasario 23 d. Jaunimo Namuose suruošė Lietuvos Nepriklausomybės 40 m. paskelbimo minėjimą Lietuvos Studentų Sąjunga, Akademiniai Skautai, Ateitininkai Studentai ir Studentų Santara Čikagos skyriai.

Minėjimo programa buvo sudaryta trumpa, graži ir įdomi. Ji susidėjo iš dviejų dalių: iš oficialios ir meninės. Pats jaunimas išpildė visą programą: sakė entuziastiškas, patriotines kalbas, pats vaidino, pats šoko ir dainavo. Žinoma, išskyrus kvartetą "Gintaras", kuris pasišovė talkininkauti tik už honorarą.

Minėjimas skyrėsi nuo kitų minėjimų dar ir tuo, kad nebuvo jokio prezidiumo bei ilgų kalbų. Scena buvo papuošta daugybe įvairių organizacijų vėliavų ir gražiu raudoname fone baltu Lietuvos Vyčiu.

Minėjime oficialią dalį vedė organizacinio komiteto pirmininkas, Čikagos Studentų skyriaus p-kas, studentas Kęstutis Dirkis. Lietuvos ir Amerikos himnus giedojo jaunimas ir visa auditorija. Invokaciją, tikrai tai diena! ir jaunimui pritaikytą, skaitė tėvas Kubilius, Jau-

KARIAI ir JAUNIMAS

nimo Namų direktorius. Lietuvos Neprikl. 1918 m. vasario 16 d. aktą skaitė santarietis L. Šmulkštys. Taip pat buvo pagerbti ir kovotojai, žuvę kovose už Lietuvos laisvę.

Lietuvos konsulas Čikagoje Dr. Daužvardis savo kalboje pasigrožėjo nepaprastu lietuvių akademinio jaunimo pasiryžimu dirbti ir veikti Lietuvos labui. Jis priminė, kad prieš pora savaitių mūsų akademinis jaunimas savo ryžtu atliko ypatingai reikšmingą žygį. Jis savo sumanumu, energingumu ir ryžtingumu paruošė memorandumą ir įteikė jį New Yorke Jungt. Tautų atstovybėms ir Vašingtone Baltuosiuose rūmuose, Kongreso ir Senato žymesniems pareigūnams.

Po to, istorinio pobūdžio paskaitą skaitė pedagogė Ald. Augustinavičienė, atvykusi iš Clevelando. Paskaitos tema: "Maironio kūryba ir mūsų jaunimas". Paskaitininkė tikrai buvo įdomi ir nepaprastai sudomino minėjimo dalyvius. Už tai, padėkos ženklai, dalyviai ir jaunimas poniai Augustinavičienei nepasigailėjo gausių plojimų.

Meninę dalį vedė ateitininkas studentas Vitolis Litvinas. Augšt. lituanistinės mokyklos mokinių kolektyvas suvaidino Česlovo Grincevičiaus montažą "Tremtiniai", vadovaujant Faustui Stroliai. Tos pat mokyklos šokių grupė pašoko keletą tautinių šokių ir kvartetą "Gintaras" sudainavo keletą gyvų įdomių dainelių.

Pagaliau minėjimas buvo baigtas pirmininkaujančio Kęstučio Dirkio kalba, kuri praskambėjo lyg kokia deklaracija. Jis priminė, kad jaunimas šiandien atsventė vieną iš didžiausių lietuvių tautos vardadienių, kurio vyriausias kaltininkas yra Lietuvos Nepriklausomybės 1918 m. Vasario 16 d. simbolingas aktas, suteikę galimybę mūsų tėvų žemei, Lietuvai, ne tik atgimti, bet ir davęs progos jai išbūti 22 m. gyvai. Tas vardadieninkas, t.y., Aktas, ypatingos reikšmės ir didelio svorio turi mūsų tėvams, kurių mūsų tarpe dar daugelis yra ir kurių mintyse dar gyvi prikėlę tautą aušrininkai, varpininkai, apgynę aktą ginklu kariai savanoriai ir pagaliau, amžini jo sargai — partizai-

vaikus dideliems darbams, stebuklu prikėlė kitų jau mirėlių pasmerktą mūsų seną ir garbingą tautą".

Br. Galminienė "Mūsų Darbas Būriuose" rašo: "Turime suprast, kad laisva, Nepriklausoma Lietuva — visų mūsų bendras turtas. Visi turime jai pareigų ir visi esame atsakingi už jos likimą. Turime mokėti džiaugtis kiekviena laisvės valandėle ir išmintingai ją panaudoti, nes šiais dinamiškais laikais, kad ir vieni metai yra be galo brangi amžinybė". Straipsnyje nurodo svarbiausius moterų šaulių darbus ir duoda pavyzdį būrio darbo plano visiems metams.

Med. gyd. Ambroziejūtė-Steponaitienė patiekia išsamų straipsnį sveikatingumo klausimais. "Visų bendras rūpestis, kad lietuviai sveiki gimtų, sveikai ir higieniškai augtų ir būtų kūniškai ir dvasiškai stiprūs".

J. Nainienė savo straipsnyje "Kaip Paruošti Raštus Spaudai", duoda labai naudingų praktiškų patarimų, ką ir kaip rašyti. Ir daug kitų labai vertingų ir įdomių straipsnių šiame numeryje tilpo. Be to, patalpinta novelė "Šventvakaris", keletas šaulių sukur-

tų eilėraščių, patarimų namų ruošoj, valgių gamini-me ir organizacinių pranešimų.

Kaip šis pirmasis, taip ir visi kiti išleisti numeriai, buvo turiningi ir mieliai moterų šaulių skaitomi. "Šaulė" išėjo 4 kartus į metus ir jau buvo pasiryžta leisti kas mėnesį. Nuo 1941 m. ji būtų virtusi mėnesiniu žurnalu, bet anksčiau nusileidusi raudona uždanga... sustabdė ją, kaip ir visą mūsų kultūrinį gyvenimą.

"Šaulė Tremtyje" tebūna laisvėje gimusios "Šaulės" dvasinis atspindys ir nutrauktų šauliškų kūrybinių jėgų vystymosi tąsa.

K. Kodatienė

SESERIŠKA PAGELBA

Vasario 16 d., sniego pūgoms siaučiant, Brocktone įsisteigė "Martyno Jankaus Vardo" šaulių būrys. Maloni žinia pasiekė redakciją, kad šio naujo būrio moterų šaulių skyrius savo veiklą pradeda nuo seseriškos pagalbos jos labiausiai reikalingiems. Šiuo metu organizuoja siuntinių pasiuntimą Punsko lietuviams.

LIETUVIAI KARIAI! laisvajame Pasaulyje

— Raimundas Mieželis, buvęs Lietuvos Studentų Santaros C. V-bos pirmininkas, neseniai baigė Dėdės Samo tarnybą ir gavo Čikagoje darbą savo specialybėje. Nors šiuo metu su darbais nėra lengva, bet R. Mieželiui, kaip la-

bai gerai baigusiam bakaluro laipsniu ekonominius mokslus Illinois valstybiniame universitete Urbanoje ir vėliau įsigijusiam magistro laipsnį garsiam Harvardo u-te, nebuvo sunkumų tinkamą darbą prekyboje susirasti.

nai. Tačiau jaunimui aktas nėra taip gerai pažįstamas, o tuo labiau mūsų jaunesniesiems broliams, gi mūsų paaugliui jis visai nežinomas. Už tat jaunimo vyresnieji ir suruošė šį vardadienį, kad supažindintų jaunesniusius brolius ir seses su jų lietuviška prigimtimi.

Jis priminė, kad jaunimas veikia ne savo malonumui, bet, kovodamas už savo tautos, savo krašto laisvę; be to, jis pridūrė, kad tais veiksmais, jie vyresnieji, duoda pajusti senesniems ir jaunesniems, kad akademiniam jaunimui lygiai taip pat yra brangi mūsų tėvų žemė Lietuva dėl kurios išlaisvinimo jie nerimsta ir nerims.

Savo kalbą jis užbaigė žodžiais: "Tegul pasilieka mūsų vargstančios Lietuvos žemės balsas visų mūsų jaunųjų širdyse!"

Minėjime dalyvavo daugiau kaip 500 lietuvių.

P. Vilkapievis

ŠV. KAZIMIERO 500 METU SUKAKTIES MINĖJIMAS PARYŽIUJ

Š. m. kovo 1 d. įvyko gražus ir skaitlingas minėjimas Katalikų Instituto salėje, į kurią 16 val. susirinko nemažai publikos: lietuvių ir prancūzų. Mūsų jaunojo ir energingo klebono kun. Petrošiaus pakviestųjų augštųjų pareigūnų atsilankė — buvęs prancūzų ministras pirmininkas Schumanas, kardinolas Feltin (Paryžiaus arkivyskupas), vyskupas Rupp, Lietuvos atstovas min. dr. Bačkis ir daug kitų.

Minėjimą atidarė ministras Schumanas, po jo tarė žodį kun.

Petrošius, paaikškindamas dalyviams (prancūzų kalba) priežastį ir tikslą šio minėjimo. Dar kalbėjo min. dr. Bačkis ir paskaitą, ypač gražią, dėstė simpatiškas vyskupas Rupp (jis yra buvęs 1939 m. Lietuvoje). Jis apibūdino garbingą lietuvių praeitį, Lietuvos kovas už laisvę, katalikybę ir šventąjį karalaitį Kazimierą. Užtikrino, kad lietuvių tauta neturinti pražūti, bet dar atgims ir Vilniuje pasimatsime Gedimino kalne ir Katedroje prie Sv. Kazimiero. Taip pat ir ministras Schumanas užtikrino lietuviams, esantiems Prancūzijoje, laisvę, globą ir simpatijas. Pabaigoje Instituto choras, vedamas Grimbert'o, padainavo kelias dainas: Selig Timor, psalmes prancūzų kalba ir lietuviškai, Oi, kas sodai.

Sekmadienį 11 val. įvyko pamaldos lietuvių koplyčioje, kur buvo ir tautinė vėliava. Buvo pešventinta dešimtys metų minėjimo lenta Liet. Katalikų Misijos gyvavimo proga Paryžiuje.

B. Vrublevičius

Didž. Gerb. p. Redaktoriau:

LITUANUS žurnalui Remti Komitetas šiais metais buvo sudarytas iš Clevelande gyvenančio lietuviško jaunimo ir visuomenės narių tarpo. Perimdami šias pareigas, mes norime, gerb. p. Redaktoriau, Jums prisistatyti.

Visų pirma, leiskite mums išreikšti nuoširdžią padėką už tą malonų dėmesį ir supratimą, kurį Jūsų redaguojamas žurnalas praeitų metų bėgyje skyrė LITUANUS žurnalo reikalams.

— Tarnaujas karinėje aviacijoje pirmas leitenantas John Pachankis, sūnus Jono ir Onos Pachankių, 5919 S. Troy St., perkeltas iš Kalifornijos bazės į Tucson, Arizoną.

— Jonas Šimutis, JAV karo aviacijos lakūnas, šiomis dienomis paaugštintas į kapitono laipsnį. Šion tarnybon jisai įstojo II Pas. karo metu (1942 m.) savanoriu. Tuoj buvo pasiūstas kariūnų mokyklon, kurią baigė lakūnu, įgydamas ir jaunesniojo leitenanto laipsnį. Po kelių mėnesių specialaus pasiruošimo buvo pasiūstas Pacifiko vandenyno karo frontan. Vairavo bombonešį B-25. Po karo dar metus išbuvo Okinavos saloj ir Japonijoj. Grįžęs iš ten pas tėvus Chicagon, 1946 m. vedė Marcelę Beržinytę iš East Chicagos, Ind. Au-

Mes giliai vertiname Jūsų dirbamą lietuviškos spaudos darbą, kurio pagrindinis tikslas visada buvo ir bus — skelbti lietuvišką žodį, išlaikyti lietuviybę gyvą kad ir sunkiausiose aplinkybėse, ir savo lietuvišku atkaklumu dar kartą įrodyti, jog "lietuviuo siela nemari".

Ir lietuviai studentai, norėdami nors mažą dalimi prie šio didingo darbo prisidėti, pasirinko kelią kalbėti į svetimuosius apie savąjį kraštą per vien tik jiems skirto žurnalo puslapius. Mes, šio komiteto nariai, šiandien stengiamės sukelti taip labai reikalingų lėšų, kuriuos užtikrintų šio žurnalo tolimesnį leidimą ir įgalintų jį bujoti, tobulėti.

Prisimindami Jūsų ir Jūsų redaguojamo žurnalo didį darbą lietuviškos spaudos baruose, mes kreipiamės į Jus ir maloniai prašome neatsisakyti ateinančių mėnesių laikotarpyje Jūsų žurnale atspausdinti žinių bei straipsnių apie LITUANUS žurnalą ir mūsų vedamą jo leidimui paremti vaju.

Mes tikime, kad LITUANUS žurnalo rūpesčiai bei reikalai Jūsų žurnalo skiltyse suras sau užuovėją, paramą ir supratimą.

Su dėkingumu ir gilia pagarba,

Jūsų

LITUANUS žurnalui Remti K-tas

Vytautas Kamantas
Pirmininkas

Nijolė Kersnauskaitė
Narė informacijai

JA VALSTYBĖS

— Jau ruošiamos bazės tarpkontinentinėms balistinėms raketoms leisti. Numatyta statyti 4 bazes: vieną — Kalifornijai, 180 mylių nuo Los Angeles, antrą prie Cheyenne, Wvominge, kitoms dviem vietoms dar neparinktos.

Raketų bazę sudarys: bazės vadovietė centre ir aplinkui 10—25 mylių spinduliu išmėtyti 4 skvadronai. Skvadronas turės 15 raketų, radialintų į grupes po tris raketas. Taisei bazėi bus 60 raketų, kurių kiekviena bus nutaikyta į jai iš anksto skirta taikinį. Pirmosios bazės bus ginkluotos ATLAS raketomis, kurių jau šiais metais busia pagaminta reikalingas skaičius. Raketų bazei aptarnauti reikia 2,000 vyrų.



Amerikai ir Kanadai numatoma įrengti 10 tokių bazių per 3—5 metus. Tokia bazė kainuos apie 300 milijonų dolerių. Vakarų Europai ginti taipgi reikėtų 10 tokių bazių.

Europoje pirmoje eilėje gal dar šiais metais bus sudarytas trumpesnių atstumų raketų leidyklų tinklas. Ten bus naudojamos Thor ir Jupiter raketos.

eina sūnu ir dukteri. Šiuo metu su šeima gyvena Yuma, Arizona. Pernai vasarą grįžo iš Pietų Korėjos. Kur buvo pasiūstas vieneriems metams.

— **Stasys Kondrotas**, atlikęs pradinį karinį pratimą ir pakeltas Private First Class laipsnį, sausio 5 d. išskrenda į San Francisco, Cal., o iš čia bus siunčiamas į Pietinę Korėją.

— **L. V. S. Ramovės** Chicagos skyriaus susirinkime sausio 26 d. tapo išrinkta nauja valdyba: Povilas Dirkis, Jonas Tapulionis, Juozas Būbelis, Juozas Būtėnas ir Petras Ličkus.

— **Gimęs Čikagoje, kpt. Rakas** buvo apdovanotas medaliu ir pagyrimu.

Prieš išvykdamas antrą kartą į Tolimuosius Rytus 1954 metų gruodžio mėnesi, kapitonas Rakas tarnavo ROTC instruktoriumi St. Thomas Military Academy, St. Paul, Minnesota. Atvykęs į Japoniją, užėmė Civilinių Reikalų Karininko pareigas Yamagata prefektūroje, eidamas jas iki to laiko, kada tapo paskirtas tokioms pat pareigoms Gumma prefektūroje.

— **Jonas Balandas**, tarnaujantis marinuose, buvo atvykęs iš Virginijos paviešėti pas savo tėvus Viktorą ir Prane Balandas, 3153 S. Halsted St., Čikagoje.

LIETUVIAI KARIAI VOKIETIJOJE

1957 m. lapkričio mėn. 9 dieną buvo pagerbti lietuvių dalinių prie amerikiečių armijos Europoje vyrai, kurie ištarnavo daugiau negu dešimt metų.

Tą dieną 10 val. ryto buvo išrikuotos dvi municijos kuopos jų buveinės parado aikštėje — Kaiserslauterne, Vakarų Vokietijoje, kurių vyrams per ceremonijas buvo suteikti, su geros tarnybos atžymėjimais, diplomai. Viena kuopa buvo lietuvių kuopa, antroji lenkų; abi, tačiau, turi tokius pat uždavinius. Be minėtų kuopų, iškilmišose dalyvavo: Pabaltijo tautų ryšininkas, LS majoras J. Augustaitis, lenkų dalinių centro viršininkas LS plk. M. Karčevskis, amerikiečių priežiūros organų bei dalinių viršininkai karininkai: plk. lt. L. Soto, plk. C. W. Eifler, ir kiti, vokiečių atstovai: Rheinland-Pfalz parlamento narys, Fed. Vokietijos respublikos dalinių atskaitomybės vedėjas, vokiečių laikraščių ir Amerikos armijos laikraščių žurnalistai bei svečiai.

— **Juozas Kojelis** kartu su savo šeima grįžo į Los Angeles iš Monterey, Calif., kur įsai dėstė lietuvių kalbą karinėje amerikiečių mokykloje.

— "Kario" skaitytojas **V. Ramoška** persikėlė į naują vietą šiuo adresu: 4828 W. 15 St., Cicero 50, Ill.

— **Toronto kūrėjai - savanoriai** savo metinio susirinkimo proga sausio 19 d. organizuotai dalyvavo Klaipėdos atvadavimo minėjime ir po to muzikos studijos patalpose atliko savo numatytą susirinkimą.

Eugenijus Paulauskas, esąs karinėje Dėdės Samo tarnyboje, šiomis dienomis išplaukė laivu į Vakarų Vokietiją, kur jis pasiliks ilgesnį laiką.

Onutė E. Shukes, Kazio ir Apolonių Shukių duktė, 307 So. Kilpatrick Ave., Čikagoje gimusi ir

augusi, yra kapitonas slaugių korpuse ir dirba karinėje ligoninėje, Fort Chaffe, Ark., kaip obstetrikos skyriaus vedėja. Būdamas Čikagoje, ji aktyviai dalyvavo jaunimo veikloje.

Lt. Edmundas Peters-Petravičius šiuo metu tarnauja JAV kariuomenės dalinyje, esančiame Pietų Korėjoje. Jis tėvams rašo apie skurdų korėjiečių gyvenimą, apie alkančius ir šalančius jų vaikus. Jisai prašas savo tėvų, kad jie parinktų drabužių vaikams ir pasiųstų jį adresu į Korėją.

Don Varnas legionierių posto moterų vieneto atstovės, Violeta Jocius ir Ona Daresh aplankė Hines ligoninę ir suteikė dovanų esantiems ten veteranams.

Inž. Vilimantas Vaitas-Vaitkevičius, teisnininko St. Vaitkevičiaus brolis, kaip karininkas atlieka karinę prievolę šio krašto laivyne.

L. V. S. Ramovės Čikagos skyr. 1958 m. valdybą sudaro Povilas Dirkis — pirm., Jonas Tapulionis — vicepirm., Juozas Būbelis — šv. ir kult. vadovas, Juozas Būtėnas — sekretorius ir Petras Ličkus — kasininkas.

Kovo mėn. 2 d. Jaunimo Centre įvyko jau antras šiais metais Čikagos Ramovės susirinkimas, kuriam gen. M. Reklaitis skaitė įdomią paskaitą.

Pirmame susirinkime buvo išrinkta valdyba ir vyko veiklos pranešimai iš 1957 m. Daug gražių darbų atliko skyrius, ypač "Kari" nuosirdžiai rėmė ir skatino užsiimti. Po susirinkimo Balys Brazdžionis parodė spalvotą filmą iš Ramovės gyvenimo.

Visos raketos priklausys Strateginės Aviacijos vadovybei, kurios Štabas yra Omahoje, Nebraskos valst.

— Laivynas įsigijo naują ginklą prieš povandeninius laivus. Jis vadinamas RAT — tai raketa iššaukama oran, kuri nusileidžia parašutu į vandenį ir virsta torpeda, kuri pati nusitaiko į povandeninį laivą ir jį sunaikina.

— Manoma, kad jau 1960 metais pakils oran pirmasis lėktuvas, varomas atominės energijos.

VOKIETIJA

— Vokiečių akimis žiūrint, varkaričių gynimasis turi daug silpnų vietų:

Amerikos sausumos kariuomenės ginklavimas esąs pasenęs ir iš viso silpnas.

Anglija mažina kariuomenę Vokietijoje, taip gi smarkiai demobilizuoja namie. Bendrai anglai dabar neturi aiškios nuomonės kaip gvimąsi vykdyti. Anelijoje pasireiškia defetizmo ženklai. Kastis į žemę su raketu laidvklomis ir tūnoti, — panašu į Mažino linijos statymą Prancūzijoje prieš II-jį karą.

Anglai karinę menkystę parodė Sueso kanalo veiksmuose. Pėstininkų ir artilerijos ginklavimas apibūdinamas kaip prieštvaninis. Tačiau anglų kareivius vokiečiai vertina augštai.

Prancūzija yra perdaug užimta

Š. Afrikoje. Dabar esantieji prancūzų kariuomenės daliniai Vokietijoje esą visi nenaudingi. Vokiečiai patartu prancūzams, susitvarkius Alžyre su arabais, iš dabar turimų 800,000 vyrų 300,000 demobilizuoti. Tada vokiečiai galėtų naudoti dabar prancūzų užimtas kareivines ir mokymo aikštes, kurias dabar prancūzai iš tikrųjų užėmė, bet nenaudoja. Be to, tuo pačiu laiku sumažėtų prancūzų karių šeimų, kuriose neretai yra iki septynių asmenų vienam prancūzų kariui.

Vokiečiams patinka prancūzų planavimas ginklų srityje. Jų manymu, prancūzai, kaip lėktuvų ir tankų konstruktoriai, yra geresni už amerikiečius. Vokiečiai ginklų gamyboje norėtų bendradarbiauti su prancūzais, prancūzai konstruotų, o vokiečiai gamintų. Panašus bendradarbiavimas jau vyksta. Priimtas ir trečias partneris — Italija.

— Vokietijos ginklų užpirkėjai jieško pirkti gerų ginklų. Didžiausias ginklų aruodas yra Amerikoje. Bet vokiečiai kelia klausimą: kaip geri yra Amerikos ginklai? Vokiečiai jieško tankų, sunkios artilerijos, granatsvaizdžių ir sprausminių lėktuvų.

Vokiečių manymu amerikiečių tankai, kulkosvaizdžiai ir lauko artilerija yra prastesni už Rusijos. Tuo išreiškiama mintis, kad jie yra prastesni ir už vokiečių panašius ginklus, naudotus II-jo Pas. karo metu. Vokiečių žinovų many-

mu Amerika karą laimėjo ne sausumos kariuomenės ginklais, bet pranašumu ore.

Vokiečiai įdomaujasi amerikiečių lėktuvais, bet tik kaikuriais tipais. Jie nereikalauja naikintojų. Jie kimba už puolamo pobūdžio lėktuvų. Vokiečių manymu neverta pasikliauti naikintojais, nes rusų bombonešiai spės perskristi visą Vakarų Vokietiją, kol naikintuvai sugebės pakilti į orą. Rusų aviacijos bazės yra per arti, kad galima būtų pasikliauti pasyvia gynyba. Geriausias gynimasis yra oro puolimas, kuris gali grąžinti Rusijos bazėms ir tikimui.

— Vokiečių manymu, raketos dar negali pakeisti lėktuvų. Dabartinės raketos negali būti panaudotos prieš rusų greitai skrendančius lėktuvus. Dabartinėje būklėje mažesnės raketos gali būti paleistos praėjus apie 30 minučių po įspėjimo. Didelėms raketoms paleisti reikia iki 6 valandų pasiruošimo.

Net ir raketų gadynėi atėjus, lėktuvai bus labai reikalingi remti žemės dalinius, kovotojų pervežimui ir žvalgybai. Bombonešiai, galį skristi 2,000 mylių per valandą, bus labai vertinami ir raketų amžiuje.

Taigi vokiečiai pasiryžę nelaukti raketų ir įsigyti kitokius moderniškesnius ginklus.

Pastebimai Anglijos įtaka Europoje nyksta, o Vokietija vėl lipa į didžiosios valstybės batūs.

J. L.

NEPATRULIAVOME VILNIAUS GATVĖSE

Š. m. "Kario" Nr. 2 (vasario mėn.) 65 psl. nuoširdus "Kario" bendradarbis Povilas Dirkis rašo savanorio kūrėjo, a.a. adm. lt. Alfonso Mickevičiaus nekrologą.

Šiame nekrologe radau stambių istorinių atžvilgių klaidų. P. Dirkis rašo, kad Alfonsui Mickevičiui, 1918 m. Vilniuje stojusiam savanoriu į Lietuvos kariuomenę, labai dažnai reikėjo įvairias sargybas eiti, naktimis patruliuoti Vilniaus miesto gatvėmis, kurios buvo pilnos įvairaus plauko legionierių. Mat, tuo laiku Vilniuje organizavo savo legionus ir lenkai ir gudai ir lietuviai komunistai. Netrūko ir banditų, su kuriais velioniai ne kartą teko susikauti. Jis dalyvavo ir 1918 m. sausio 1 d. Gedimino kalne iš-

kiliant Lietuvos vėliavą ir prie jos ėjo sargybą.

1918 m. gruodžio mėn. stojau Vilniuje savanoriu į Lietuvos kariuomenę ir iš Vilniaus pasitraukiau tik 1919 m. sausio 5 d. vakare, kada raudonoji armija veržėsi į miestą. Todėl tos dienos Vilniuje man pažįstamos.

Mums, Lietuvos savanoriams-kūrėjams, neteko Vilniaus miesto gatvėse patruliuoti nei 1918 m. pabaigoje, nei 1919 m. sausio 1—5 d. (iki raudonoji armija įėjo į Vilnių). 1918 m. patruliuavo vokiečiai ir mes negalėjome gatvėse pasirodyti su ginklu. 1919 m. sausio 1 d. vakare Vilnių užėmė lenkų legionieriai ir iki sausio 5 d. vakaro jie patruliuavo gatvėse. Tiesa, sargybų turėjome ir joms dažnai trūkdavo sa-

vanorių. Be to, į kokią vieną kitą žvalgybą tekdavo išeiti.

P. Dirkis tarp Vilniuje tuo metu organizuotų lenkų legionierių ir komunistų ginkluotų jėgų mini ir gudų organizuotą "legioną". Gudai organizavo ne "legioną", bet tik 1 pėst. gudų pulką Lietuvos kariuomenės sudėtyje ir bendrose patalpose su lietuviais savanoriais. Todėl gudai buvo Lietuvos kariai, mūsų draugai, o ne priešai.

Lietuvos vėliava Gedimino kalno pilies bokšte, Vilniuje, buvo iškelta ne 1918 m. sausio 1 d., bet 1919 m. sausio 1 d. Čia tai jau gerokai neapsižiūrėta. Juk Nepriklausomybės aktas paskelbtas tik 1918 m. vasario mėn. 16 d. Velionis A. Mickevičius nedalyvavo nei minimame vėliavos pakėlime, nei pirmojoje garbės sargyboje prie jos. Vėliavą pakėlus, aš užsirašiau dalyvių ir sargybinių vardus ir pavardes, kad

DĖL STRAIPSNIO "LIETUVOS NEPRIKLAUSOMYBĖ IR KARIUOMENĖ"

Šių metų "Draugo" Nr. Nr. 17-25 tilpo p. Jono Matonio straipsnis "Lietuvos Nepriklausomybė ir Kariuomenė".

Perskaičius šį straipsnį, gavosi įspūdis, kad p. Jonas Matonis siekė Lietuvos kariuomenės populiarizavimo visuomenėje, pateikdamas mūsų kariuomenės trumpą apžvalgą.

Bet, deja, ten kai kurie faktai yra iškraipyti, arba statistinės žinios paimitos iš "oro".

"Draugo" Nr. 19 rašoma: "Jau buvo štabo ir kai kurių komendantūrų užuomazga, kai antrasis ministras pirmininkas M. Šleževičius išleido atsišaukimą į tautą, kviesdamas vyrus savanoriais stoti į kariuomenę ir ginti kraštą nuo rusų kolševikų. Į šį atsišaukimą jautriai atsiliepė rusų kariuomenėje tarnavę karininkai, puskarininkai ir vyresnių klasių mokiniai. Neatsilikio ir kaimas. 1918 m. lapkričio 23 d. išleistas pirmas Lietuvos kariuomenės įsakymas ir t.t." 1933 m. knygoje "Vasario 16-ji", psl. 133 gen. št. plk. lt. St. Raštikis rašo: "Nepriklausomoje Lietuvoje pirma mūsų kariuomenės užuomazga prasidėjo Vilniuje 1918 metais tuoj po Lietuvos nepriklausomybės paskelbimo. Šio darbo pirmiausia ėmėsi grįžta iš Rusijos lietuviai karininkai, kuriems ir pasisekė organizuoti pirmą savanorių būrį prie Valstybės Tarybos. Darbo sąlygos buvo sunkiausios. Tačiau, nežiū-

jų nepamirščiau ateičiai. Jis (jeigu būtų iš tikrųjų stovėjęs sargyboje) galėjo stovėti sargyboje tik tarp 1919 m. sausio 2—4 d. Šie sargybiniai man nežinomi.

Jeigu a.a. A. Mickevičius buvo savanoris kareivis, tai jis galėjo iš Vilniaus į Kauną pasitraukti ne 1918 m. sausio 2 d. drauge su vyriausybe, kaip P. Dirksis rašo, bet sausio 4 d. naktį ar sausio 5 d. vakare, kada mūsų kariai savanoriai traukėsi. Aplamai, kur P. Dirksis liečia a.a. Mickevičiaus tarnybą Vilniuje, dar istorinių klaidų. Ir nekrologus reikia rašyti atsargiau, geriau apgalvojus ir teisingiau apibūdinant istorinius įvykius. Visur reikalingas rūpestingumas ir žinių patikrinimas.

St. Butkus

rint visų sunkumų ir trukdymų, 1918 m. lapkričio mėn. 23 d. buvo išleistas pirmas viešas įsakymas Lietuvos kariuomenei".

"1918 m. gruodžio mėn. 29 d. laikinosios vyriausybės Vilniuje buvo išleistas atsišaukimas į tautą, raginąs vyrus stoti į Lietuvos krašto apsaugos pulkus".

J. Petraitis knygoje "Laisvę ginant" I t. psl. 28 rašo: "Nežiūrint visų sunkumų ir kliūčių, lapkričio 23 d. buvo paskelbtas mūsų kariuomenei pirmas įsakymas. Pradėta organizuoti ir Vilniaus komendantūra. Komendantu buvo paskirtas L. Gira, o jo padėjėjų karininkas Škirpa, adjutantu — p. Gužas".

Išsina, kad p. J. Matonis maišo datas ir komendantūrų dar nebuvo. Lietuva buvo padalinta į 12 sričių savanoriams verbuoti ir organizuoti. Tik 1919 m. sausio mėn. 15 d. buvo paskelbta pirma mobilizacija, pašaukusi į kariuomenės eiles visus tarnavusius Rusijoje karininkus, karo valdininkus ir puskarininkus.

Vasario 13 d. buvo paskelbtas pirmas dviejų metų naujokų šaukimas. (Leidinyvas Vasario 16-ji, gen. št. plk. lt. St. Raštikis "Mūsų Nepriklausomybės laidas", psl. 134).

Toliau "Draugo" Nr. 20 p. J. Matonis rašo, kad po Radviliškio kautynių, iš bermontininkų buvo paimitas karo grobis: 8 patrankos, 15 karo lėktuvų, 10 minosvaidžių, 100 kulkosvaidžių, kelios dešimtys tūkstančių artilerijos šovinių (sviedinių?), daugybė šautuvų, milijonai šautuvams bei kulkosvaidžiams šovinių ir kitų kariškų reikmenų.

"Vasario 16-ji" psl. 135 gen. št. plk. lt. St. Raštikis rašo: "Mūsų kariuomenei čia teko didelis grobis: 40 patrankų, 30 lėktuvų, apie 100 kulkosvaidžių, 14 minosvaidžių ir bombosvaidžių, apie 50,000 artilerijos sviedinių, 50,000 aerobombų, apie 75,000 šovinių šautuvams, 9 automobiliai ir labai daug kito karo grobio".

Dabar ir nebeaišku kieno tie grobio duomenys tikresni?

"Draugo" Nr. 22 p. J. Matonis paliečia ir kariuomenės organizaciją, bet liečia daugiau pėstininkus, negu kitas ginklų rūšis. Divizijoje buvo ne žvalgomoji rinktinė, bet Divizijos lengvoji rinktinė. Be to, prie kiekvienos divizijos buvo

prieštankinių - priešlėktuvinių pabūklėlių kuopa. Pėstininkų pulkas, be 3-jų batalionų, dar turėjo ryšių kuopą, vidutinių minosvaidžių būrį, o prie bataliono, be sk. kulk. kuopos, buvo prieštankinių patrankėlių būrys. Pėstininkų kautynių skyrius buvo jau nebedalomas į l. kulk. ir šaulių grandis, bet buvo vienalytis mažiausias kautynių vienetas.

"Draugo" Nr. 23 paliečiamas kariuomenės skaičius ir mobilizacijos galimūmai. Dėl kariuomenės skaičiaus nieko negalima būtų pasakyti, nes 18,000 vyrų skaičius svyravo, bet apie mobilizaciją rašoma: "Mobilizacija paskelbus, kiekvienas pulkas turėjo virsti divizija jau pilnos karo meto sudėties". Iš kur p. J. Matonis ištraukė, kad kiekvienas pulkas turėjo virsti divizija? p. J. Matonis, tur būt, užmiršo, kad nevisi pulkai virstų divizijomis. Reikėjo ir priedangos pulkų, kurie, papildyti iki pilnos sudėties, turėjo dengti mobilizaciją. Toliau rašo, kad kariuomeni išlaikyti ir naujiems ginklams pirkti Lietuvai reikėdavo apie 90,000,000 litų, t.y., vienas trečdalis valstybės biudžeto. **Tai nauja ir klaidinga statistinė žinia.**

St. Raštikis "Kovose dėl Lietuvos" II dalyje psl. 61 rašo: "Jei norima apie ką nors kalbėti, tai pirmiausia reikia žinoti tikrus faktus ir iš jų daryti atitinkamas išvadas, o ne pačiam išgalvoti visai nebūta reikalą ir po to pačiam išsigąsti dėl savo išvadų. Štai Lietuvos valstybinių išlaidų nuo 1925 iki 1939 metų lentelė". (Žiūr. lentelę knygoje).

St. Raštikio atsakymas yra pilnas visiems tiems, kurie klastoja žinias, arba faktus.

"Draugo" Nr. 24 p. J. Matonis skyriuje "Mūsų kariuomenės aukos" rašo: "Nepriklausomybės karuose 1918-20 m. kovos laukuose žuvo ir nuo žaidžų mirė virš 2000 vyrų, okupavę rusai išvežė lėtai mirčiai ir nužudė nemažiau kaip 1500 karių; karui prasidėjus 1941 m. per sukilimą žuvo apie 1000 karių ir moksleivių; su rusais kovojant vokiečių pusėje — apie 1000 vyrų; su rusais kovojant 1944 m. Žemaitijoje apie 500 vyrų ir vėliau, vykdamant partizanines kautynes Lietuvoje, žuvo nemažiau kaip 1500 karių partizanų; išviso nemažiau kaip 7,500".

Įdomu, iš kur p. J. Matonis pamėmė tuos skaičius? Kad Nepriklausomybės karuose 1918—1920 m. kovos laukuose žuvo ir nuo žaidžų mi-

rė virš 2000 vyrų yra neteisinga žinia.

Štai statistika:

a) Per Nepriklausomybės karą žuvo kautynėse ir mirė nuo gautų žaizdų: karininkų 40, kareivių 1924, šaulių 67, iš viso 1401.

b) Buvo sužeistų: karininkų 93, kareivių 2438, šaulių 146, iš viso 2677.

c) Dingo be žinios: karininkų 16, kareivių 813, iš viso 829.

d) Mirė nuo užkrečiamų ligų: kareivių 237.

e) Invalidų liko: karininkų ir kareivių 154.

(Imta iš 1933 m. knygos "Vasario 16-ji" gen št. plk. lt. St. Raštikis "Mūsų Nepriklausomybės laidas" psl. 140).

Apie kituose kovos baruose žuvusius karius, šaulius ir partizanus tikrų žinių beveik ir nėra ir tenka

tenkintis tik "apie". Be to, p. J. Matonis užmiršo įdėti, nors ir "apie", kiek žuvo Vietinės Rinktinių vyrų?

Ponas J. Matonis, rašydamas "Lietuvos Nepriklausomybė ir Kariuomenė" praleido labai svarbią žinutę, kad pirmieji lietuviai kariai suskato organizuotis dar 1917 metais Rusijoje. Tik rusai neleido lietuviams organizuotai grįžti į Lietuvą. Tai būtų buvusi stipri karinė jėga ir didelė parama besikuriančiai Lietuvos kariuomenei.

Rusijoje buvo šios lietuviškos dalys:

1. Pirmas atskiras lietuvių batalionas Vitebske,
2. Lietuvių atsargos batalionas Smolenske,
3. Sibiro lietuvių Vytauto Didžiojo batalionas,

4. Lietuvių batalionas Rovne ir
5. Lietuvių raitininkų eskadronas Valke.

(1933 m. "Vasario 16-ji" gen. št. plk. lt. St. Raštikis "Lietuvos Nepriklausomybės laidas" psl. 133. Lietuvos šaulių S-gos leidinys).

Baigiant reikia pasidžiaugti, kad buvę Lietuvos kariai imasi Lietuvos kariuomenę, jos mokymą ir auklėjimą nušviesti tikroje švietimoje, bet tam darbui reikia gerai pasiruošti ir surinktąją medžiagą tinkamai sudoroti. Tada tik toks rašiny su duos naudos ir kitiems nereikės klaidingų žinių atitaisinti, o lietuviškoji visuomenė nebus klaidinama.

Jau pats laikas mūsų karo istorikams parengti, nors trumpą, bet vaizdžią mūsų kariuomenės kūrimosi, kovų eigos ir pasiektų laimėjimų istoriją. A.

A. A. SAV.-KŪRĖJAS STEPAS VENGRIŠ

Š. m. sausio 25 d. sukako penki metai, kai nuo širdies smūgio Čikagoje mirė sav.-kūr. Stepas Vengriš. Kadangi a.a. Stepą pažinojau iš 1919 m., kada mudu buvome Kauno Komendantūros kariai ir 1922 m., atvykęs į Telšius milicijos vado pareigoms, jį radau milicijos nuovados viršininku Plungėje, todėl apie buvusį bendradarbį ir pavyzdinę valstybės tarnautoją bei savanorį-kūrėją, noriu parašyti kiek plačiau.

Stepas Vengriš gimęs 1897 m. birželio 25 d. Rygoje gyvenančių lietuvių tėvų Leono ir Barbaros Vengrių šeimoje. Vaikystės dienas jis praleido Rygos mieste. Pradžios ir gimnazijos mokslus ėjo ten pat. Būdamas mokiniu, visur ir visuomet save laikė lietuviu ir priklausė prie lietuvių mokslėvių kultūrinių kuopelių bei ratelių.

Stepas 1918 m. pabaigoje pajutęs, kad Vilniuje yra susitvėrus Lietuvos vyriausybė ir kad yra atkuriamą Lietuvos kariuomenę, veržėsi iš Rygos į Vilnių. Tačiau jam savo pasiryžimo įvykdyti nepavyko dėl nepalaujamų partizaninių kovų su kolčakininkų ir bolševikų gaujomis. Bet išgirdęs ministro p-ko adv. M. Šleževičiaus šauksmą citi gelbėti kraštą ir kvietimą stoti į Lietuvos Kariuomenės naujai organizuojamus dalinius Stepas ilgai nedelsdamas, 1919 m. sausio pirmomis dienomis, atsiveikinęs savo mylimus tėvelius, apleidžia savo



gimtąją Rygą ir per frontą pėsčias keliauja į Kauną. Jis keliauja ne vienas, bet su keliais kitais draugais, kurie taip pat su pasiryžimu eina aukotis Lietuvai. Jie eina su dideliu pasiryžimu ir kraičiu: uniformuoti, apsirūpinę šaunamais ginklais ir šaudmenimis.

Po kelių dienų sunkios ir pavojingos kelionės, Stepas pasiekė Kauną ir prisistatė Kauno Karo Komendantui, pareikšdamas norą tarnauti Lietuvos kariuomenės savanoriu, ir buvo paskirtas į Komendantūros mokamąją kuopą, kuriai tuo metu vadovavo karininkas Jurgis Bobelis.

Kadangi Kaunas dar tebebuvo vokiečių karo vadovybės valdomas, tai labai tankiai teko susidurti su įvairiais vokiečių kariuomenės pareigūnais. Tokiuose atsitikimuose velionis, kaip mokantis vokiečių kalbą, patarnaudavo kaip vertėjas. Be to, Stepas dalyvauja JAV misijos apsaugoje. Jis matė kaip kri-

to nuo spartakininko vokiečių kariuomenės puskarininkio paleistos kulkos jo draugas, sav.-kūr. Eimutis, sargybinio pareigas eidamas. Jis dalyvauja suėmimo žmogžudžio, jis tramdo draug su kitais kuopos pareigūnais įvairiose miesto dalyse išsišokimus bei sklaido mitingus. Jis dalyvauja ir toje "ekspedicijoje", kuri sulikvidavo "Veliuonos respubliką" ir pagaliau dalyvauja likvidavime lenkų peoviakų karinės organizacijos.

Isteigus pirmąją Lietuvos kariuomenės karo mokyklą, kaip turintis atitinkamą mokslo cenzą, jis komandiruojamas ten.

Karo mokykloje išbuvęs kelis mėnesius kariūnu, dėl nesveikatos turėjo pasitraukti ir grįžti vėl į Kauno komendantūros mokamąją kuopą. Kiek vėliau iš mokomosios kuopos velionis perkeliamas į pačią komendantūrą dirbti administracinį darbą.

Kaipo cenzuotas karys, jis pakeičiamas į karo valdininkus ir eina raštvedžio pareigas. Lietuvos kariuomenės eilėse ištarnavęs du metus, pasiiluosuoja ir pereina tarnauti į Vidaus Reikalų Ministeriją.

Pirmoji jojo tarnyba Vidaus R. M-joje buvo milicijos raštvedžio bei nuov. v-ko padėjėjo Radviliškio milicijos nuovadoje. Tuo metu kaip tik Kuršėnų ir Radviliškio apylinkėse šeiminkavo bermon-tininkai, su kuriais Lietuvos kariuomenės daliniai grūmėsi, o kariuomenei talkininkavo vietiniai partizanai ir vietos milicija. Kaip



tyčia tą naktį, kai Lietuvos kariuomenės paskutinis dalinys apleido Radviliškį, bermontininkų gauja iš pasalų apsupo milicijos nuovadą, kurioje buvo susibūrusi didesnė dalis tarnautojų, jų tarpe ir Steponas Vengris. Juos visus nuginklavo ir suėmė išsigabeno į Vokietijos valdomas sritis ir laikė įkaitais. Iš bermontininkų nagų velioniui drauge su kitais milicijos tarnautojais po keletos iškalėtų dienų su pagalba sargybos pavyko pasprukti ir slaptai grįžti į Lietuvą.

1922 m. Stepas Vengris, kaip pavyzdingas milicijos tarnautojas perkeliamas į Telšių apskritį milicijos nuovados viršininku. Jis keilioliką metų ištarnavęs nuovados v-ku Plungės, Varnių nuovadose, perkeliamas Jonavon nuov. v-ku. Iš Jonavos į Kuršėnus. Velionis ypatingai daug pasidarbavo persekiojant ir likviduojant tuomet siaučiančias kriminalistų bandas Telšių apskrityje. Viena iš tokių bandų buvo žmogžudžio Reikausko banda, kaip tik veikusi Varnių nuovadijos ribose.

Reikausko teroristinė banda buvo itin pavojinga, nes ji veikė organizuotai, buvo gerai ginkluota ir vietos gyventojai ar tai iš baimės, ar tai iš pritarimo, ją palaikė. Nuo jos žuvo ne vienas Telšių apskrities milicijos pareigūnas ir keli Telšių komendantūros kareiviai. Tame darbe velionis buvo dešinioji ranka milicijos vado Povilo Dirkio ir jo rūpesčiu bei pastangomis ta bailsioji gauja Telšių apskrityje 1923 m. buvo galutinai sulikviduota. Jos vadai Reikauskas ir Šimkus buvo nužudyti. Gi tos gaujos globėjai,

apie 12 asmenų, buvo atiduoti teis-
mumui.

Pirmoji okupacija, bolševikinė, buvo žiauri jam, nes kiekvienas policijos tarnautojas buvo žiauriai persekiojamas ir jam savo tėvynėje vietos jau nebuvo. Velioniui kažkaip pasitraukus iš policijos ir pakeitus gyvenamąją vietą, pavyko išvengti ir arešto ir ištėmimo. Tuos okupacijos metus velionis slapstėsi, prisilaikydamas savo ūkio, kurį buvo gavęs, kaip savanoris, arti Šiaulių miesto iš Dirvonėnų dvaro.

Antroji okupacija, hitlerinė, išoriniai atrodė švelnesnė, bet ir ji buvo didžiai apgaulinga, labai daug bereikalingai nunešusi policijos tarnautojų gyvybių ypač Vilniaus krašte. Antros okupacijos metu velioniui teko būti Tauragės apskrities policijos vadu ir teko kurį laiką būti Šiaulių miesto metrikacijos įstaigos vedėju.

1944 m. vokiečių armijai traukiantis, velionis Stepas Vengris su šeima, kaip ir dauguma Lietuvos tarnautojų, pasitraukė į vakarus. Buvo apsistojęs Čekoslovakijos žemėje, iš kur po keletos mėnesių persikėlė į Bavariją ir gyveno Miuncheno tremtinių stovykloje. Iš ten emigravo į JAV. 1949 m. ir apsigyveno Čikagoje.

Už nuopelnus buvo apdovanotas ord. ir ženklais: 10 Metų Nepr. medaliu, Sav.-Kūrėjų medaliu ir Gedimino ordinu.

Priklausė Sav.-Kūrėjų ir Šiaulių S-goms. Mirus palaidotas Šv. Kazimiero kapinėse Čikagoje. Buvo sukūręs grynai lietuviška šeimą. Paliko liūdinčius: žmoną Stasę-Valentanavičiūtę, sūnų inž. Albertą su šeima ir dukrą Ireną - Reginą su šeima, gyvenančius Čikagoje.

Povilas Dirkis

A. A. ADM. LTN. BRONIUS VEŽYS

1957 m. rugsėjo 1 d. nuo širdies smūgio Čikagoj mirė adm. ltn. Bronius Vežys.

Jis buvo gimęs 1899 m. sausio 10 d. Utenos aps., Malėtų val., Inkerių km., kilęs iš lietuvių ūkininkų šeimos. Velionis savo vaikystę praleido gražioje Malėtų apylinkėje. Pradžios mokslą išėjo Aluntoje, o gimnaziją lankyti pradėjo Vilniuje prieš I pas. karą, ir baigė Voroneže.

Iš Rusijos grįžti į Lietuvą velioniui pavyko pradžioje 1919 m. Grįžęs į Lietuvą ir į numylėtą Aluntą, rado bešeimininkaujančius raudonarmiečius, kurie jau buvo pasikėsinę jį mobilizuoti

Tačiau ilgai nedelsdamas, vieną gražią naktį Bronius, apsišarvavęs tėvo senu medžioklės šautuvu, leidosi per frontą link Kauno pėsčias. Dienomis tik žvalgėsi, o naktimis keliavo. Vis dėlto po kelių dienų velionis pasiekė Kauną. Kaune prisistatė karo komendantūron ir užsirašė į Lietuvos kariuomenę savanoriu.

Iš karto jis buvo paskirtas į Kr. Ap. M-jos Žvalgybos skyrių, kurio pirmuoju v-ku buvo Liudas Gira, vėliau subolševikėjęs, antruoju — karo vald. Lipčius, o trečiuoju Jonas Palavinskas. Žvalgybos skyriuje jam iš pirmų dienų gerai sekėsi, nes puikiai orientavosi šiame darbe, sėkmingai vykdė jam duotus uždavinius ir įsigijęs didelį pasitikėjimą, buvo skiriamas atskirų



punktų vedėju: Kybartų, Vilkaviškio ir kt. Kaip energingas karys ir sumanus žvalgybininkas, v-ko Palavinsko Vežys tapo paskirtas kuriam laikui net Politinės Policijos Viršininku. Kontr-žvalgybos skyriuje, eidamas įvairias atsakingas pareigas, jis ištarnavo iki 1924 m. Tais pačiais metais jis iš Kr. Ap. M-jos yra pervedamas į Vidaus Reikalų M-ją ir skiriamas į Saugumo Departamentą iš karto valdininku vėliau skyriaus v-ku ir pagaliau net saugumo Departamento inspektorium.

Iš kariuomenės Bronius Vežys išėjo karo valdininko laipsniu, kuris vėliau jam buvo pakeistas į administracijos leitenanto. Velionis, bėtarnaudamas saugumo žinyboje, ir dirbdamas bei vykdydamas kartais ir nemalonus uždavinius, per eilę metų susidurdavo su įvairiais pasikėsinimais bei šiaip netikėtais gyvenimo epizodais. Taip jis sužalojo savo sveikatą ir dėlto gana anksti turėjo apleisti tarnybą ir išeiti į

L.V.S. RAMOVĖS ČIKAGOS SKYRIAUS SUSIRINKIMAS

Sausio 26 d. L. Auditorijoje įvyko Čikagos skyriaus narių visuotinis metinis susirinkimas. Susirinkimą atidarė pirm. P. Dirkis, prašydamas minutės susikaupimu pagerbti visai dar neseniai mirusį kariams gerai žinomą prof. kan. J. Meškauską, kaip buvusį 1917 m. Rusijoje susitvėrusių lietuvių batalionų pirmąjį karo kapelioną ir paskutinį Kauno įgulos bažnyčios rektorių, ir ltn. Aleksą Jakubauską, mirusį skyriaus narį.

Po atidarymo buvo sudarytas susirinkimo prezidiumas iš Jono Švedo — p-ko ir Vlodo Garbenio — sekretoriaus. Svarbiausieji susirinkimo dienotvarkės punktai buvo: v-bos ataskaitiniai pranešimai ir rinkimai naujos v-bos bei rev. komisijos. Valdybos vardu pranešimą darė pats p-kas P. Dirkis, kuris labai vaizdžiai ir išsamiai išdėstė visas skyriaus teigiamas ir neigiamas puses, bei pateikė ištisą eilę praktiškų siūlymų.

Skyriaus Rev. Komisijos vardu pranešimą darė p-kas Kazys Musteikis. Jis savo pranešime pabrėžė, kad skyrius vedamas ir tvarkomas pavyzdinčiai, gėrėjosi skyr. p-ko P. Dirkie pasišventimu ir atsidavimu skyrių išlaikyti tinkamoje augštu-

VETERANŲ VEIKLA

moje ir tam darbai jo nesigailėtų pastangų, nei laiko ir net lėšų. Už tai susirinkimas p-kui išreiškė didelę padėką.

Dėl pačių pranešimų beveik jokių diskusijų nebuvo. Po to ėjo naujos valdybos ir revizijos komisijos rinkimai. Susirinkimas išrinko tokius žmones, kurių pageidavo, būtent: Joną Tapulionį, Povilą Dirki, Juozą Bubelį, Juozą Butėną ir Petrą Ličkų. Į rev. komisiją: gen. Kazį Musteikį, Joną Liorentą ir Joną Burneikį.

Susirinkimo dalyviams, ramovėnas Balys Brazdžionis pademonstravo filmą iš Čikagos lietuviškų organizacijų gyvenimo: Lietuviška Čikaga.

Naująją Čikagos skyriaus valdytą sudaro: Povilas Dirkis — pirmininkas, Jonas Tapulionis — vicepirmininkas, Juozas Bubelis — šv. ir kult. vadovas, Petras Ličkus — kasininkas ir Juozas Butėnas — sekretorius.

Naujas V-bos adresas: 3922 So. Artesian Ave., Chicago 32, Ill. Tel. I.A. 7-4693.

BALTIMORE

Kariuomenės minėjimą L. V. S. Ramovės Baltimorės sk. suruošė 1957 m. lapkričio 30 d. Minėjimas susidėjo iš pamaldų, iškilmingo susirinkimo ir koncerto.

Pamaldos vyko šv. Alfonso lietuvių parapijos bažnyčioje. Iškilmingą susirinkimą pradėdamas Dr. K. Kanauka pažymėjo, kad, besiekiant taikos, pasaulis įsivelia į vis sunkesnius karus; lietuvių tauta per kovas dėl laisvės ir savarankiškumo išsilaiko pasaulio tautų eilėse; ji bus tol gyva, kol lietuvis aukos savo kraują ir gyvybę dėl jos.

Žuvusiųjų pagerbimas buvo išpūdingas. Iš už scenos pasigirdo tylūs piano garsai ir vyrų balsai: "Kovotie jūs žuvot..." Rimtame susikaupime sustojusieji pilnoje salėje lietuviai savo mintimis nuskrido į tėviškės kalnelius, krūmelius, pamiškes, kur žuvo kovotojai už nepriklausomybę; šiurpas nukretė kiekvieną, prisiminus Rainių miškelį, Pravieniškį, Panevėžį, Zarasus, Sibiro taigą, Flossenburgą, Stutthofą.

Po žuvusiųjų pagerbimo gen. št. plk. ltn. Pranckonis trumpai prisiminė kariuomenės atkūrimą ir laimėjimus. Jis pažymėjo, kad visa tai pasiekta dideliu pasiaukojimu ir visos tautos vieningu troški-

dimisija. 1938 m. komisijos buvo pripažintas nesveiku ir jam buvo paskirta pensija.

Pensininkas Bronius Vežys gyveno savo ūkyje Makylių km., Ukmergės aps. iki pirmos bolševikų okupacijos. Užėjus bolševikams, velioniu gyvenimo nebuvo. Jis turėjo savo namus apleisti ir ištisą metą gyventi svetur, arba miške. Prasiėjęs vokiečių karui su rusais, velionis išlindo iš pogrindžio ir aktyviai talkininkavo partizanams vežiant bolševikus iš Lietuvos. Vokiečių metu vėl gyveno savo ūkyje ir buvo išrinktas Kurklių pieninės bendrovės pirmininku, kuriuo išbuvo visą vokiečių okupacijos metą. Rusam grįžtant, velionis drauge su šeima ir pažįstamais pasitraukė į vakarus.

Pasiekęs Vokiečių žemę, nusidangino į Bavariją, kurios pakraštyje, papėdėje Alpių, apsigyveno Kempeno D.P. stovykloje. Jis visuomet būdavo ramus, mandagus ir nuosirdus. Dirbdamas Unroje ir Iro, savo paslaugumu buvo išsigijęs didelės simpatijos.

Į JAV emigravo su šeima 1949 m. ir apsigyveno Čikagoje.

Velionis jau iš jaunų dienų buvo didelis mėgėjas organizacijų, kas matyti iš teigimo Lietuvos Skautų Brolijos Pirmūno vyr. skt. Petro Jurgėlos, kuris savo laiške, rašytam velionio šeimai 1957 m. rugsėjo 9 d., sako, kad prieš 40 m. Rusijoje, Voroneže, įkurtoje skautų draugovėje Bronius Vežys buvo vienas iš pirmųjų tos draugovės skautų. Kiek teko patirti, velionis su skautų idėja labai tarpiai buvo susigyvenęs. Tik apgailėstavo, kad prie skautų aktyvaus darbo dėl ligos prisidėti negalėjęs. Tačiau grynai skautiškoje dvasioje yra išauginęs savo sūnus Gintautą ir Rimą. Velionis turėjo užtarnavęs ordinų bei garbės ženklų.

Paliko mylimą žmoną Izabelę gim. Pakulytę ir du sūnus: inž. Gintautą ir studentą Rimą, kuris yra L.V.S. Ramovės narys. Palaidotas šv. Kazimiero kapinėse, Čikagoje.

Povilas Dirkis

A.A. JUOZAS MAURUKAS

Š. m. sausio 22 d. Lietuvoje, Marijampolėje, mirė Lietuvos kariuomenės kūrėjas savanoris Juozas Maurukas.

Velionis Nepriklausomybės laikais yra buvęs Marijampolės miesto burmistru. Kada 1941 m. birželio mėn. bolševikai įvykdė pirmąjį žmesnį lietuvių trėmimą į Rusijos šiaurę ir Sibirą, buvo ištremtas su savo šeima ir J. Maurukas. Gražintis su šeima į Lietuvą tik prieš pusantrų metų, vadinas, visai palūžus jo sveikatai. Gražintas mirti Tėvynėje.

A. a. Juozas Maurukas už nuopelnus Lietuvai buvo Lietuvos vyriausybės apdovanotas Vytauto Didžiojo 5 laipsnio ordinu ir savanorių kūrėjų ir Lietuvos Nepriklausomybės medaliais.

Lietuvos Kariuomenės Kūrėjų Savanorių Sąjungos veikloje visą laiką (iki pat 1940 m.) buvo aktingas darbuotojas.

B.



Gen. št. plk. ltn. Pranckonis pranešimo metu

mu būti laisviems ir nepriklausomiems.

Meninę dalį atliko Skautų Vyčių oktetas, vadovaujamas M. Liuberskio. Koncerto programa buvo taip sudaryta, kad pirmoji dalis klausytojus nukėlė į brangią Tėvynę: Kur banguoja Nemunėlis, Šauksmas, Stoviu aš parimus, Laisvės daina. Okteto narys L. Ralys solo išpildė porą dalykų.

Antroji dalis dalyvius supažindino su kareiviais ir jų žygiais: Kareivių daina, Žygis į Vilnių, Ramovėnų maršas, Pražydo jazminai. Ir pabaigai lengvo žanro dainos: Baltos gėlės, Sapnų pilis, Vabalas ir gėlė, Valsas as dur.

Minėjimas organizuotumu, suplanavimu ir įvykdymu buvo be priekaištų. Ramovėnų rengiamus minėjimus Baltimorės lietuviai mielai ir gausiai lanko.

Po programos įvyko "Ramovės"

narių, jų svečių su šeimomis ir programos išpildytojų kukli vakarienė.

Pažymėtina, kad minėjime ir vakarienėje dalyvavo čia gimę ir išsimokslinę žymūs lietuviai: Baltimorės pašto viršininkas W. Laukaitis, Lietuvių Organizacijų Tarybos p-kas adv. T. Grajauskas, Dr. A. Želvis ir kiti, seniau į šį kraštą atvykę, lietuviai. Vakarienę pajavairino oktetas, sudainavęs keletą dainelių.

Pasisvečiavimą Ramovės sk. surengė 1958 m. sausio 19 d. Jame dalyvavo nariai, jų bičiuliai ir rėmėjai su šeimomis. Pasisvečiavimas vyko už Baltimorės miesto ribų gražioje provincijos užėjoje, uždaroje salėje.

Pasisvečiavimą pradėjus, plk. ltn. M. Karaša trumpame pranešime išdėstė pasisvečiavimo tikslą: nariu, jų prietelių ir rėmėjų tarpe siekti darnaus ir šilto sugyvenimo, nes visi lietuviai esame sudėtingos kovos padėtyje dėl Lietuvos laisvės atstatymo ir turime budėti, kad neprarastume tautinės gyvybės. Pažymėjo, kad pasisvečiavimų įprotis pas lietuvius siekia gilios senovės.

Šis pasisvečiavimas reikšmingas tuo, kad jame dalyvavo Amerikos Legiono Marylando Valstybės Adjutantantas. Buvo pažadėjęs dalyvauti ir Legiono komandierius, bet dėl gilaus sniego jo gyvenvietėje, kalnuose, atvykti negalėjo.

Trumpame žodyje, paliesdamas politinius interesus, Adjutantantas apgalestavo, kad amerikiečiai daugiau domisi beisbolu ir televizija, negu bendrąja politika.

Besivaišinant ponių paruoštais užkandžiais ir skanėstais, begurkš-

nojant kavutę, paskanintą krupniku, buvo jaukiai praleista sekmdienio popietė: pasišnekučiuota, pašokta, padainuota.

Žurnalui "Lituanus" paremti prie Baltimorės ir Vašingtono lietuvių studentų ruošto koncerto — meno vakaro, L.V.S. Ramovės Baltimorė sk. prisidėjo savo organizaciniu patyrimu ir darbu.

Koncertas — meno vakaras turėjo puikų pasisekimą. Programa, kurią išpildė studentai, buvo gražiai atlikta ir savo įvairumu ir jaunuoliška nuotaika išpildymu sužavėjo gausiai susirinkusius ne tik iš Baltimorės, bet ir iš Vašingtono ir Philadelphijos. Toksai nuotaikingas jaunųjų menininkų koncertas Baltimorėje buvo pirmas.

Vyriausias žurnalo "Lituanus" redaktorius Dr. V. Vygantas koncerto — meno vakaro užbaigos žodyje pasidžiaugė, kad Amerikos lietuvių gyvenime yra pirmas atsitikimas, kai vyresnieji lietuviai kartu su studentais taip sėkmingai bendradarbiauja žurnalui paremti.

"Lituanus" žurnalo redakcinis kolektyvas savo padėkos laiške Baltimorės ramovėnams viliasi, kad jų pradėtąjį su studentais bendradarbiavimą paseks ir kitos lietuvių kolonijos.

Po programos, jaunimas, kurio ypatingai buvo gausu, linksmai ir jaukiai pasišoko, grojant europiniais motyvais geram orkestrui. Senimas ir kiti dalyviai vaišinosi ponių skaniai paruoštais užkandžiais, tortais, pyragaičiais. Reikia pažymėti, kad šio pobūvio metu netuvo jokių svaiginamų gėrimų, o nuotaika buvo puiki.

M. K-a

Vaišės po Kariuomenės šventės minėjimo Baltimorėje: priekyje iš k. p-nia Želvienė, dr. A. Želvis, p. E. Karašienė, plk. ltn. M. Karaša; toliau palei sieną — p. Laukaitienė, p. Gutauskienė, p. Gutauskis, p. K. Kazlauskas, dr. K. Kanauka, profilis p. A. Jakubauskienė.



DĖMESIO VASAROTOJAMS

STONY BROOK LODGE, Pr. Lapienės veda ma vasarvietė, šiemet yra persitvarkiusi naujais pagrindais. Kambariuose su privačiomis voniomis ir dušais gali gyventi po kelis asmenis be papildomo mokesčio. Vietoje yra puikus restora-

nas, kur svečiai labai prienamomis kainomis gali pasirinkti maistą iš turtingo meniu. Rezervacijos priimamos prisiunčiant po \$25 rankpinigių už kambarį. Kambarių kainos nuo \$25 iki \$50 savaiti.

Adresuoti: **STONY BROOK LODGE, STONY BROOK, LONG ISLAND, N. Y.**

Susisiekimas: 25 A arba iš Jamaica Long Island traukiniu iki Stony Brook geležinkelio stoties (ant 25 A). Nuo čia viena mylia į šiaurę. Atstumas nuo New Yorko — 55 mylios.

NAUJA VALDYBA NEW YORKO RAMOVĖS SKYRIUJE

Kovo 8 d. įvykusiame skyriaus susirinkime gen. št. plk. A. Sperauskas skaitė paskaitą: Sovietų karinės doktrinos pasikeitimas. Tema įdomi ir aktuali, verta didesnės auditorijos kaip vien tik skyriaus nariai. Paskaitininkas išryškino kaip senoji sovietų karinė doktrina, paremta gynimosi idėja — stalininė doktrina, šiais laikais pasikeitė į puolamąją doktriną — chruščevinė.

Dienotvarkės antroje dalyje vyko naujos valdybos rinkimai. Iš senosios valdybos, kuriai pirmininkavo kpt. A. Kirkyla, pranešimo paaiškėjo, jog skyrius veikė normaliai šaukdamas susirinkimus ir savo veiklą apvainikavo gražiu Kariuomenės šventės minėjimu, davusiu pelno, paskirto L. L. Kovų invalidams šelpti.

Energingai valdybai buvo pareikšta skyriaus padėka.

Naujon valdybon vienbalsiai buvo perrinktas kpt. A. Kirkyla (pirmininku), kiti nariai išrinkti ir pasisiskirstė pareigas sekančiai: J. Klauanė — vicepirm., V. šventoraitis — sekr., J. Tutinas — kultūros reik. vad., ir A. Petkevičius — išd.

Į revizijos komisiją išrinkti: A. Sperauskas, J. Šlepetytis ir Z. Raulinaitis.

Susirinkime dar buvo svarstoma eilė einamųjų reikalų ir sumanyimų, vyravo bičiuliška ir jauki nuotaika.

A.

16-JI VASARIO PARYŽIUJE

Prancūzijos L. B-nės Krašto Valdyba suruošė iškilmingą Lietuvos Nepriklausomybės paskelbimo 40 metų sukaktuvių minėjimą.

Iš ryto apie 11 val. tautiečiai susirinko gausingai į bažnyčią, esančią ant Grenelle gatvės, kurioje įvyko pamaldos. Įneštą mūsų trispalvę lydėjo dvi tautiškais rūbais pasipuošusios lietuvaitės. Gražų dieną pritaikintą pamokslą pasakė kun. Petrošius. Pamaldos baigėsi Tautos Himnu ir malda "Apsaugok Augščiausias".

Sekmadienio vakare apie 20 val. 30 min., gražioje Pleyel salėje vėl susirinko visi gyveną Paryžiuje lietuviai. Ten vyko minėjimas ir meninė dalis. Minėjimą atidarė mūsų uoli K. V. pirmininkė O. Bačkienė. Sugiedojus Tautos Himną, Lietuvos atstovas, min. dr. Bačkis tarė išpūdingą žodį. Po jo dar kalbėjo prancūziškai profesorius Matorė (jis yra buvęs Lietuvoje). Meninėje dalyje violenčele pagrojo Hospice, po jo deklamavo Strankauskaitė (Maironio "Jei po amžių kada" ir iš partizanų rinkinio "Obelėlė"). Muzikas Stravinskis gražiai išpildė pianinu Čiurlionio "Du Preljudai", Brahmsio "Rapsodiją op. 79 Nr. 2", Chopino "Nocturną", tris valsus ir "Scherzo op. 39".

Prieš tai dr. Bačkis, už žuvusius karius ir partizanus pakvietė visus tylos minutės. Tarp svečių buvo ir estų su latviais atstovai. Užbaigiant pirmininkė nuoširdžiai prašė visus būti tikraisiais, garbingais Lietuvos vaikais, mylėti tėvynę ir kovoti dėl jos.

Vrublevičius

Siunčiu pašto piniginę perlaidą 10 dol., kurie skirti prenumeratos mokesčiui 1958 m. ir už knygą "Kryžiuočiai" III tomą; jeigu kas lieka, tai žurnalo patobulinimui.

Taip pat noriu pareikšti, jog džiugu, kad "Karys", kad ir neįprastose sąlygose, bet yra padaręs gerą pažangą, lyginant su mūsų kita spauda, o kas jam charakteringiausia, jis neužsikrečia tomis blogybėmis, kurių neišvengia dalis mūsų mūsiškės spaudos, kuri talpina straipsnius, kurie nevienija mus išblaškytus po pasaulį, bet skaldo. Gėda kartais skaityti ir sunku susvirškinti, kad toji spauda dar jaučiasi dirbanti lietuvišką darbą. Juk mūsų skaldymu rūpinasi mūsų priešai, nes jie žino, kad, norėdamas priešą sumušti, pirma jį sukaldyk.

"Karys" visgi liko tuo, kurio vardą nešioja, su tikslu kovoti už tautos idealus galimais šio meto ginčiais, neužleisdamas savų puslapių tautos skaldytojams. Garbė jam. Tegul jis dirba mūsų tautos giesmės žodžiams "...Vienybė težydi". Neskleisti, kas mus skiria, bet platininti, kas mus jungia į vieną galiną, nesudaužomą kūną.

Šio linkiu mūsų "Kario" vadovams, bendradarbiams ir skaitytojams,

Su karišku nuoširdumu,

St. Juras

KAS TAS PROTINĖS HIGIENOS JUDEJIMAS?

Galima būtų tik džiaugtis jei Protinės Higienos — Mental Health, judėjimo tikslas būtų tik kryžiaus karas prieš protines ligas. Tačiau yra rimto pagrindo įtarti, kad to judėjimo vadai kalba viena, o mano kažką kita. Atrodo, kad jiems žmogaus apkaltinimas protine liga yra tik ginklas prieš nepasiduodančius jų įtaigojimams ar nesutinkančius su jų pasaulėžiūra ar jų socialine samprata.

Vienas iš tokių psichiatrų, dr. Carl Binger gynė Alger Hissą. Jo tikslas buvo įrodyti, jog Hissu kaltintojas W. Chambers yra pamišęs.

Kitas pavyzdys yra garsus amerikiečių poetas Ezra Pound. Jo nelaimė II Pas. karo metu jis stoji už Musolinį ir fašizmą. Po karo atgabenus jį Ameriką, teismas negalėjo pritaikinti jokio įstatymo jam nubausti, be to, jo byla buvo daug kam nepatogi. Pagaliau liberalai-psichiatrai įkišo jį į beprotnamį kaip pamišėlį. Jis, mat, pasirinko ne tą diktatorių... Stalino garbintojų kol kas, deja, niekas nekiaša į beprotnamius. Jau praėjo 11 metų, o jis vis dar ten tebesėdi "pamišęs". Beprotnamyje bebūdamas, jis parašė ir išleido eilėraščių knygą "Pisan Cantos", už kurią gavo sunkiai pasiekiamą Bollingen Library of Congress Award 1949 metais, tai buvo premija už geriausią Amerikos poezijos veikalą, išleistą 1948 metais.

Tragiška ir kartu stebėtina, kad poetui nebuvo leista pasinaudoti civilinėmis teisėmis, jo teisėjais tapo "psichiatrai".

Technika ir terminologija, vartojama šių protinės higienos žinovų, yra stebėtinai panaši į sovietų vartojamą garsųjį smegenų "praplovimą".

Panašiai kai kurių psichiatrų buvo užpulta Amerikos patriotė Lucille S. Miller iš Vermonto, nenuilstanti kovotoja su Amerikos komunistais ir jų bendrininkais.

Šlykščioji protinės higienos judėjimo pusė pradeda aiškėti daugeliui amerikiečių. National Association for Mental Health direktorių tarybos narys dr. Julius

Schreiber, 1954 m. Kongreso komisijos klausiamas apie jo komunistinę veiklą, "gynėsi" penktuoju amendmentu.

Visas tas judėjimas tik dar geriau išryškėjo, kai liko žinoma, jog su juo yra surišta UNESCO. Atrodo, jog yra kuriami centrai, kurie vers žmones visame pasaulyje taip galvoti, kaip kažkur norima, kažkieno politiniams tikslams.

A. M.

AUKOJO KARIUI

- | | |
|------------------------------------|----------|
| 1. Jakimavičius Vladas, Mass. | \$ 12.00 |
| 2. Liet. L. K. I. D-ja | 2.00 |
| 3. Šadeika Česys, Mich. | 2.00 |
| 4. Šeirys Elena, Canada | 2.00 |
| 5. Cieminis A. M., N.Y. | 1.00 |
| 6. Juras Stasys, Ill. | 1.00 |
| 7. Kacilauškas Juozas, Ill. | 1.00 |
| 8. Kiečius Kazys, Ill. | 1.00 |
| 9. Kraunaitis Edvardas, N. Y. | 1.00 |
| 10. Malinauskas Stasys, Mich. | 1.00 |

KARYS dėkoja aukotojams.

KAS LAUKIA ATSTATOMOS LIETUVOS
NEPRIKLAUSOMYBĖS, TAS SKAITO

'NEPRIKLAUSOMĄ LIETUVĄ'

bendruomeninį, nepartinį ir nesovinį, savaitraštį
— rimtą ir objektyvų.

Prenumerata: Kanadoje 5 dol., visose Amerikose
5.50, visur kitur 6 dol. metams.

Adresas: Nepriklausoma Lietuva, 7722 George St.,
Ville Lasalle, Montreal 32,
P. Q., Canada.

JURGIS REKEŠIUS

LIETUVIS LAIKRODININKAS

65-39 A Grand Ave., Maspeth 78, N. Y.
Tel. TWining 4-7327

★

Gerai atliekami taisymo darbai ir
parduodami nauji laikrodžiai



DIRVA

★★★
THE FIELD

LIETUVIŠKAS SAVAITRAŠTIS

Prenumerata metams:

J. A. Valstybėse	—	\$5.00
Kanadoje	—	\$5.50
Kitur	—	\$6.50
Atsk. Nr. kaina	10	centų

Adresas:

1272 E. 71st St., Cleveland 3, Ohio

ATSKIRO NR. KAINA — 60c.



LIETUVIŲ SAVAITRAŠTIS

Prenumerata:

Metams	— —	\$4.50
Pusei metų	— —	\$2.50
Atsk. Nr.	—	10 centų

Adresas:

911 W. 32nd ST., CHICAGO 8, ILL.

KARIO LEIDINIAI

gaunami pas KARIO platintojus:

H. Sienkievičiaus KRYŽIUOČIAI,
istorinis romanas

I tomas

\$3.50

II tomas

\$3.50

III tomas

\$3.50

KARIO skaitytojai, užsisakydami tiesiai iš KARIO, visus tris tomus gauna tik už \$8.00.

DARBININKAS VISŲ LIETUVIŲ LAIKRAŠTIS!

Išeina du kartu per savaitę

Kaina metams	\$6.00
Brooklyne	6.50
Užsienyje	6.50

680 BUSHWICK AVENUE,
BROOKLYN 21, N. Y.

CLEVELAND, OHIO LIETUVIŲ RADIO KLUBAS

savo savaitinę programą transliuoja kiekvieną penktadienį 7:30 iki 8:15 per WDOK, banga 1260.

Klubo pirmininkas ir bendrųjų reikalų vedėjas Juozas Stempuzis, 1152 Dallas Rd., tel.: SW 1-2245

Programos vedėjas

Balys Auginas, 2838 Hampshire Rd., Cleveland HTS 18, Ohio. Tel.: CE 1-5904

Phone: PRospect 8-5374

BALYS RADIO & TELEVISION SALES - SERVICE

Electrical Appliances - Gifts - Records
Cards - Films

2646 West 71st St., Chicago 29, Ill.

SANTARVĖ

Rezistencinis visuomeninių ir kultūros reikalų žurnalas. Administracija J. A. V.:

SANTARVĖ, c/o M. ŽIDONIS,
78 Nash Street, New Haven, Conn.



Prenumerata \$4.50 metams

Užsisakyti galima per KARIO administraciją.

Prenumerata JAV ir užsienyje:
Metams — \$6.00, pusmečiui — \$3.00,
atsk. nr. — 60c. Skelbimai pagal susitarimą. Pinigus siųsti šiuo adresu:

L. BILERIS, c/o KARYS,
916 Willoughby Ave.,
Brooklyn 21, N. Y., U. S. A.

Keisdami adresą nedelsdami praneškite KARIUI, pažymėdami naująjį ir senąjį adresą.

Rankraščiai redakcijoje nesaugomi.

Ivairių autorių straipsniai skelbiami KARYJE nevisada reiškia redakcijos ar leidėjų nuomonę.

KARYS išleidžiamas kiekvieno mėnesio pradžioje. Jam skiriami straipsniai turi pasiekti redakciją dvi savaites prieš išleidimą.

90.735313